

แนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่
ตามแนวพระราชดำริ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

โดย

นายชรัส บุญณสะ
รองผู้ว่าราชการจังหวัดสระบุรี
สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๕๙
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๕๙-๒๕๖๐

บทคัดย่อ

เรื่อง แนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ลักษณะวิชา การเศรษฐกิจ

ผู้วิจัย นายชรัส บุญณสะ **หลักสูตร** วปอ. **รุ่นที่** ๕๙

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ๑) ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการนำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริไปปฏิบัติของเกษตรกร ๒) ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติในระดับพื้นที่ และ ๓) แนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ให้ประสบผลสำเร็จ และจัดทำข้อเสนอแนวทางการดำเนินงานขยายผลให้ประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษา ๔ ภาค ๆ ละ ๑ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสระบุรี เชียงราย นครราชสีมา และพัทลุง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย หัวหน้าครอบครัวเกษตรกรต้นแบบ จำนวน ๑๒ คน คณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานศูนย์เรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด จำนวน ๑๐๐ คน และผู้บริหารระดับสูงหรือผู้ทรงคุณวุฒิของกระทรวง กรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวน ๘ คน การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การศึกษาวิเคราะห์เอกสารของทางราชการและแบบสำรวจข้อมูล การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์แบบอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ตัวเกษตรกร แรงงานในครอบครัว ที่ดินทำกิน เงินทุน แหล่งน้ำในพื้นที่ และการสนับสนุนของภาครัฐและชุมชน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการนำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริไปปฏิบัติของเกษตรกรระดับครัวเรือน

๒. ปัจจัยระดับครัวเรือน ปัจจัยด้านสภาพพื้นที่ ปัจจัยด้านการบริหาร และปัจจัยด้านแรงจูงใจ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริในระดับพื้นที่

๓. แนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริให้ประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น ได้แก่ ยกระดับความสำคัญของนโยบาย พัฒนาระบบบริหารจัดการ ปรับปรุงการให้การศึกษาเรียนรู้ จัดหาแหล่งน้ำใหญ่ในตำบล/หมู่บ้าน ส่งเสริมตัวอย่างความสำเร็จให้กระจายในระดับตำบล/หมู่บ้าน ประชาสัมพันธ์ความสำเร็จเพื่อสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้สนใจ และบูรณาการการสนับสนุนการดำเนินงานในรูปแบบ “สานพลังประชารัฐ”

คำนำ

เอกสารวิจัยเรื่อง “แนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน” ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร การป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๕๙ ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๕๙ – ๒๕๖๐

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การศึกษาวิเคราะห์เอกสารของทางราชการและแบบสำรวจข้อมูล การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์แบบอุปนัยสาระสำคัญของรายงานการวิจัย ประกอบด้วย ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา แนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการวิเคราะห์การนำเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติของเกษตรกรต้นแบบวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลและแนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ และสรุปและข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยหวังว่า เอกสารวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อทางราชการและผู้สนใจศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริบ้างตามสมควร

(นายชรัส บุญผดุง)
นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๕๙
ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญแผนภาพ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
ขอบเขตของการวิจัย	๔
วิธีดำเนินการวิจัย	๕
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๗
คำจำกัดความ	๗
บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
แนวคิดทฤษฎีใหม่	๙
แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน	๑๕
เกษตรทฤษฎีใหม่กับการพัฒนาอย่างยั่งยืน	๑๙
แนวคิดทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ	๒๐
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน	๒๙
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓๒
กรอบความคิดของการวิจัย	๓๕
สรุป	๓๖
บทที่ ๓ ผลการวิเคราะห์การนำเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ	
ของเกษตรกรต้นแบบ	๓๗
ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปและผลสำเร็จของเกษตรกรต้นแบบ	๓๗
ส่วนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จ	๔๗
สรุป	๕๑

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๔ วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลและแนวทางการดำเนินงานขยายผล	
เกษตรทฤษฎีใหม่	๕๒
ส่วนที่ ๑ รูปแบบและผลการดำเนินงานส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน	๕๒
ส่วนที่ ๒ วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริในระดับพื้นที่	๕๔
ส่วนที่ ๓ วิเคราะห์แนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ให้ประสบผลสำเร็จ	๗๑
บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ	๘๖
สรุป	๘๗
ข้อเสนอแนะ	๘๘
บรรณานุกรม	๙๒
ภาคผนวก	๙๙
ผนวก ก แบบสำรวจข้อมูล	๑๐๐
ผนวก ข แบบสัมภาษณ์เกษตรกรต้นแบบ	๑๐๓
ผนวก ค แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร หัวหน้าหน่วยงาน และผู้ทรงคุณวุฒิ	๑๐๗
ผนวก ง แบบจัดทำสนทนากลุ่ม	๑๑๐
ผนวก จ แบบสรุปผลการจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus Group) ระดับจังหวัด	๑๑๓
ผนวก ฉ แบบสรุปผลการจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus Group) ระดับอำเภอ/ตำบล	๑๑๖
ประวัติย่อผู้วิจัย	๑๑๙

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๓ - ๑	ลำดับที่และรายชื่อของเกษตรกรต้นแบบ	๔๗
๓ - ๒	ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการนำเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ ระดับครัวเรือน	๔๘
๔ - ๑	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผล เกษตรทฤษฎีใหม่ จ.สระบุรี	๕๔
๔ - ๒	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผล เกษตรทฤษฎีใหม่ จ.เชียงราย	๕๘
๔ - ๓	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผล เกษตรทฤษฎีใหม่ จ.นครราชสีมา	๖๐
๔ - ๔	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผล เกษตรทฤษฎีใหม่ จ.พัทลุง	๖๒
๔ - ๕	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผล เกษตรทฤษฎีใหม่	๖๔
๔ - ๖	ผลการวิเคราะห์แนวทางที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผล เกษตรทฤษฎีใหม่	๗๒
๔ - ๗	ผลการวิเคราะห์แนวทางที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผล เกษตรทฤษฎีใหม่ จังหวัดเชียงราย	๗๕
๔ - ๘	ผลการวิเคราะห์แนวทางที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผล เกษตรทฤษฎีใหม่ จังหวัดนครราชสีมา	๗๗
๔ - ๙	ผลการวิเคราะห์แนวทางที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผล เกษตรทฤษฎีใหม่ จังหวัดพัทลุง	๗๘
๔ - ๑๐	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการดำเนินงานขยายผล เกษตรทฤษฎีใหม่ (จากการสัมภาษณ์)	๘๑

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒ - ๑	ทฤษฎีเชิงบูรณาการของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ	๒๕
๒ - ๒	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ตัวแบบเชิงบูรณาการ	๒๘
๒ - ๓	กรอบแนวคิดของการวิจัย	๓๕
๕ - ๑	ตัวแบบแนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ ของ ชรัส บุญณสะ (Charat's Model)	๙๑

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม คนไทยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ และเลี้ยงสัตว์ การเพาะปลูกของเกษตรกรซึ่งไม่ได้อยู่ในเขตชลประทานต้องพึ่งพาอาศัยฝนจากธรรมชาติเป็นหลัก ปีใดฝนดีผลผลิตก็ดี ปีใดฝนแล้งพืชก็แห้งตาย (กรมชลประทาน, ๒๕๕๙ : ๕๖) ปัญหาที่สำคัญในการประกอบอาชีพของเกษตรกรไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันคือ การขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร โดยเฉพาะพื้นที่ที่อยู่นอกเขตชลประทานซึ่งเป็นพื้นที่เกษตรกรรมส่วนใหญ่ของประเทศ เป็นสาเหตุทำให้เกษตรกรต้องทำการเกษตรโดยอาศัยน้ำฝน ซึ่งมีความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายจากความแปรปรวนของสภาพดิน ฟ้า อากาศ ฝนทิ้งช่วง และภัยพิบัติต่าง ๆ ในรอบปีที่ผ่านมาประเทศไทยประสบปัญหาภัยแล้งและฝนทิ้งช่วงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะระหว่างปี ๒๕๑๐-๒๕๕๙ (กรมชลประทาน, ๒๕๕๙ : ๘๒) และสถานการณ์ของประเทศไทยยังมีความเสี่ยงในการขาดแคลนน้ำในอนาคต ในขณะที่การบริหารจัดการน้ำขาดประสิทธิภาพ ทั้งผลจากการพัฒนาที่ผ่านมายังมีปัญหาด้านความเหลื่อมล้ำในหลายมิติ โดยกลุ่มที่รวยที่สุดร้อยละ ๑๐ มีสัดส่วนรายได้ร้อยละ ๓๕ ของรายได้รวมในปี ๒๕๕๘ ขณะที่กลุ่มประชากรร้อยละ ๔๐ ที่มีรายได้ต่ำสุดมีสัดส่วนรายได้เพียงร้อยละ ๑๔.๓ ของรายได้รวมเท่านั้น กลุ่มผู้ถือครองที่ดินร้อยละ ๑๐ ที่ถือครองที่ดินมากที่สุด มีส่วนแบ่งการถือครองที่ดินมากกว่าร้อยละ ๖๐ ของพื้นที่ทั้งหมด ส่วนผู้ถือครองที่ดินร้อยละ ๔๐ ที่ถือครองที่ดินน้อยที่สุด มีส่วนแบ่งการถือครองที่ดินเพียงร้อยละ ๑.๒ ของที่ดินทั้งหมด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๙ : ๔๓-๔๔) เกษตรกรส่วนใหญ่ถือครองที่ดินขนาดเล็กเฉลี่ยต่อครัวเรือนประมาณ ๑๕-๒๐ ไร่ ประกอบกับวิธีการทำการเกษตรของเกษตรกรไทยส่วนใหญ่ยังคงปฏิบัติตามเดิมไม่เป็นไปตามหลักวิชา เช่น ปลูกพืชชนิดเดียวมาเป็นระยะเวลานาน ปราศจากการปรับปรุงบำรุงดินและไม่มีการจัดหาแหล่งน้ำในพื้นที่การเกษตร ทำให้การประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรมได้ผลผลิตต่ำ ส่งผลให้ครอบครัวขาดรายได้ที่มั่นคง ประสบปัญหาความยากจน มีหนี้สินเพิ่มขึ้น และส่งผลกระทบต่อการพัฒนาในด้านอื่นๆ รัฐบาลและทางราชการได้พยายามแก้ไขปัญหาและกำหนดแนวทางพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง แต่ยังไม่ประสบผลสำเร็จ

นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ ๙ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๔๘๙ จวบจนปัจจุบันนับเป็นเวลา ๗๐ ปี ที่พสกนิกรชาวไทยภายใต้ร่มพระบารมีทั่วทุกพื้นที่ทุกภาคของประเทศไทย ล้วนได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระองค์ท่านที่ทรงตระหนักถึงความทุกข์ยากของราษฎรในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ชาวไร่ ชาวนา ที่เดือดร้อนจากการดำเนินชีวิตหรือการประกอบอาชีพ จากการที่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในพื้นที่ทุรกันดารห่างไกลทั่ว

ทุกภาคของประเทศอย่างต่อเนื่อง ทำให้ทรงทราบถึงปัญหาความเดือดร้อนต่างๆ ของราษฎร (กรมชลประทาน, ๒๕๕๙ : ๑๖) โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระองค์ทรงตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาแหล่งน้ำซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตในไร่นา ครั้งหนึ่งทรงมีพระราชดำรัสว่า **“หลักสำคัญว่าต้องมีน้ำ...เพราะชีวิตอยู่ที่นั่น...ถ้ามีน้ำคนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้...”** (มณูญ มุกข์ประดิษฐ์, ๒๕๓๙ : ๗๕) จนต่อมาได้ทรงทำการศึกษาและวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อหาแนวทางในการทำการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่ส่วนพระองค์บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนา ตำบลห้วยบง อำเภอเมืองสระบุรี (ปัจจุบันเป็นอำเภอเฉลิมพระเกียรติ) จังหวัดสระบุรี เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๒ – ๒๕๓๖ จนประสบผลสำเร็จ เรียกว่า “ทฤษฎีใหม่” ซึ่งถือเป็นทฤษฎีพระราชทานที่พระองค์ได้พระราชทานแก่เกษตรกรพสกนิกรของพระองค์ เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับหลักการบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด สามารถพึ่งตนเองได้ มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่อย่างพอกินพอกิน และยั่งยืน โดยแบ่งพื้นที่เป็น ๔ ส่วน ได้แก่ พื้นที่ขุดสระน้ำ พื้นที่นาปลูกข้าว พื้นที่ไร่พืชสวนแบบผสมผสาน และพื้นที่สำหรับอยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ และปลูกพืชผักสวนครัว ในอัตราส่วน ๓๐ : ๓๐ : ๓๐ : ๑๐ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒, ๒๕๔๔ : ๒๕๔-๒๕๕)

เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริถือเป็นหนึ่งใน **“ศาสตร์พระราชา”** เป็นพระอัจฉริยภาพของพระองค์ในการพัฒนาประสิทธิภาพทางการเกษตรที่สำคัญ เพื่อให้สอดคล้องต่อการดำเนินชีวิตของเกษตรกร ซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรพออยู่ พอกิน มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขพึ่งตนเองได้ ชุมชนมีความเข้มแข็ง และเกิดดุลยภาพของการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ตามแนวความคิดพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งเป็นการพัฒนาที่มองมนุษย์อยู่ในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาติทั้งหมดที่ต้องอยู่ร่วมกันอย่างประสานเกื้อกูล เป็นการพัฒนาที่ระบบความสัมพันธ์ ๔ องค์ประกอบดำเนินไปด้วยกัน ได้แก่ มนุษย์ สังคม ธรรมชาติ และเทคโนโลยี [พระธรรมปิฎก (ปอ.ปยุตโต), ๒๕๕๒ : ๒๔๒-๒๔๘] พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับ “ทฤษฎีใหม่” พระราชทานแก่บุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าถวายชัยมงคลในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๗ (สุนทร กุลวัฒน์วรพงศ์, ๒๕๔๔ : ๖๕) ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้มีการเผยแพร่เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริไปสู่เกษตรกรอย่างกว้างขวาง เพื่อนำไปเป็นแนวทางพัฒนาปรับปรุงการประกอบอาชีพเกษตรกรหรือประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสม โดยมีมูลนิธิชัยพัฒนา และสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) เป็นองค์กร/หน่วยงานประสานงาน ช่วยเหลือ และสนับสนุน ต่อมาได้มีการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ๖ ศูนย์กระจายอยู่ตามภาคต่าง ๆ ของประเทศ เป็นศูนย์สาธิตในลักษณะ **“พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต”** เกษตรกรทั่วประเทศสามารถเข้าไปศึกษาเรียนรู้เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙) เป็นต้นมา กำหนดหลักการสำคัญคือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการพัฒนา และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) ยึดวิสัยทัศน์ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีมาเป็นกรอบของวิสัยทัศน์ประเทศไทยในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๙ : ๓) ซึ่งเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริก็เป็นตัวอย่างของการดำเนินงานที่สอดคล้องและเป็นไปตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นรูปธรรม (ธนากร สังเขป, ๒๕๕๕ : ๒๒-๒๖) ในส่วนของทางราชการโดยเฉพาะกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรทั่วประเทศนำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริไปปฏิบัติด้วยเช่นกัน

๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๙ เป็นวันที่พสกนิกรชาวไทยทั้งแผ่นดินสูญเสียและวิโยคโศกสลดครั้งใหญ่ที่สุด อันเนื่องมาจากการเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ แม้ว่าพระองค์ท่านเสด็จสวรรคตแล้ว แต่คำสอนและแนวพระราชดำรินั้นทรงคุณค่าทั้งหลายของพระองค์ รวมทั้ง “เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ” ยังคงอยู่กับพสกนิกรชาวไทยทั้งแผ่นดิน ขอเพียงคนไทยต้องตระหนักว่า “พอหลวงหลับแล้ว ลูกทั้งแผ่นดินต้องตื่น” เพื่อแสดงพลังแห่งความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ท่าน ที่ทรงมีความห่วงใยต่อพสกนิกรชาวไทยมาตลอดระยะเวลา ๗๐ ปีแห่งการครองราชย์ ร่วมกันส่งเสริม สนับสนุนให้การขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริไปสู่การปฏิบัติของเกษตรกรให้ประสบผลสำเร็จทั่วทุกพื้นที่ของประเทศ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนสืบไป

จากการศึกษาถึงความก้าวหน้าในการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำรินี้ในระดับพื้นที่ในจังหวัดต่าง ๆ พบว่า จากช่วงระยะเวลาที่ได้รับพระราชทานเกษตรทฤษฎีใหม่มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๗ ถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า ๒๒ ปี แม้หลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ จะได้รับการยอมรับและศรัทธาอย่างกว้างขวางทั้งในแวดวงวิชาการ ส่วนราชการ และสังคมทั่วไป แต่การนำไปปฏิบัติจริงของเกษตรกรยังไม่มากเท่าที่ควร เป็นเหตุให้ปัญหาพื้นฐานด้านการเกษตรยังคงเป็นปัญหาซ้ำซากที่ตกค้างอยู่ ทำให้เสียโอกาสและส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศในภาพรวม ประกอบกับปัญหาด้านการประกอบอาชีพ รายได้ และคุณภาพชีวิตของเกษตรกรซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ย่อมส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของมนุษย์และการพัฒนาสู่ความยั่งยืน มีความสำคัญต่อความมั่นคงของชาติ

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการนำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริไปปฏิบัติระดับครัวเรือน
๒. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริในระดับพื้นที่
๓. เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริให้ประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น และจัดทำข้อเสนอแนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตด้านประชากรและระยะเวลาที่ศึกษา ดังนี้

๑. ประชากรที่ศึกษา การศึกษานี้ใช้กรอบครัวเรือนเกษตรกรต้นแบบและจังหวัดเป็นหน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) โดยเลือกศึกษาจังหวัดที่มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การผลิตพืชตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือเป็นที่ตั้งโครงการศึกษาวิจัยเกษตรทฤษฎีใหม่ต้นแบบ มีจำนวนเกษตรกรที่ทำนามาก และมีผลการดำเนินงานส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริเด่นชัดภาคละ ๑ จังหวัด จำนวน ๔ ภาค รวม ๔ จังหวัด ได้แก่ ภาคกลาง : จังหวัดสระบุรี ภาคเหนือ : จังหวัดเชียงราย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : จังหวัดนครราชสีมา และภาคใต้ : จังหวัดพัทลุง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หัวหน้าครอบครัวเกษตรกรต้นแบบในจังหวัดที่เลือกศึกษา คณะกรรมการ/เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริระดับตำบลและอำเภอในจังหวัดที่เลือกศึกษา ผู้บริหารและหัวหน้าส่วนราชการที่เป็นคณะกรรมการระดับจังหวัดหรือมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ในจังหวัดที่เลือกศึกษา ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั่วประเทศซึ่งมีจำนวน ๖ ศูนย์ ประกอบด้วย ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่ และศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส และผู้บริหารระดับนโยบายของกระทรวง กรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจาก (สำนักงาน กปร.) และมูลนิธิชัยพัฒนา

๒. ระยะเวลาที่ศึกษา ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายและการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ ตั้งแต่หลังจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับ “ทฤษฎีใหม่” พระราชทานแก่บุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าถวายชัยมงคลในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๗ จนถึงสิ้นเดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๐

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพอย่างสมบูรณ์มาอธิบายเชิงเหตุผลตามกรอบความคิดการวิจัย เพื่อให้ผลการวิจัยบรรลุผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้

๑. กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเป้าหมายการศึกษา ประกอบด้วย

๑.๑ หัวหน้าครอบครัวเกษตรกรต้นแบบ จาก ๔ ภาค ๆ ละ ๑ จังหวัด ๆ ละ ๓ คน รวมจำนวน ๑๒ คน

๑.๒ คณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานศูนย์เรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ระดับตำบล จาก ๔ ภาค ๆ ละ ๑ จังหวัด ๆ ละ ๑ อำเภอ ๆ ละ ๖ คน รวมจำนวน ๒๔ คน

๑.๓ คณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานศูนย์เรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ระดับอำเภอ จาก ๔ ภาค ๆ ละ ๑ จังหวัด ๆ ละ ๑ อำเภอ ๆ ละ ๖ คน รวมจำนวน ๒๔ คน

๑.๔ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริจาก ๔ ศูนย์ จำนวน ๔ คน

๑.๕ ผู้บริหารและหัวหน้าส่วนราชการที่เป็นคณะกรรมการระดับจังหวัดหรือมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ในจังหวัดที่เลือกศึกษา ๔ ภาค ๆ ละ ๑ จังหวัด ๆ ละ ๑๓ คน รวมจำนวน ๕๒ คน

๑.๖ ผู้บริหารระดับสูงหรือผู้ทรงคุณวุฒิของกระทรวง กรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่รับผิดชอบระดับนโยบายตามที่กำหนดไว้ในขอบเขตการศึกษาข้อ ๑ จำนวน ๘ คน

๒. การเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล ดังนี้

๒.๑ การศึกษาวิเคราะห์เอกสารของทางราชการ และแบบสำรวจข้อมูลการดำเนินงานส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ของ ๔ จังหวัดที่เลือกศึกษา

๒.๒ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ผู้วิจัยกำหนดบุคคลผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

๒.๒.๑ หัวหน้าครอบครัวเกษตรกรต้นแบบตามข้อ ๑.๑ จาก ๔ ภาค ๆ ละ ๑ จังหวัด ๆ ละ ๓ คน รวม ๑๒ คน

๒.๒.๒ เฉพาะผู้บริหารจังหวัดตามข้อ ๑.๕ ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือรองผู้ว่าราชการจังหวัด ๔ ภาค ๆ ละ ๑ จังหวัด ๆ ละ ๑ คน รวม ๔ คน

๒.๒.๓ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริจาก ๔ ศูนย์ ๆ ละ ๑ คน รวม ๔ คน

๒.๒.๔ ผู้บริหารระดับสูงหรือผู้ทรงคุณวุฒิจากกระทรวง กรม และหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องที่รับผิดชอบระดับนโยบายตามที่กำหนดไว้ในขอบเขตการศึกษาข้อ ๑. จำนวน ๘ คน

๒.๓ การสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยกำหนดประเด็นที่จะศึกษาเพื่อให้ผู้เข้าร่วมการสนทนาได้อภิปรายอย่างครบถ้วน มีการจดบันทึกข้อมูล และบันทึกเสียงไว้เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดบุคคลผู้ให้ข้อมูลจาก ๔ ภาค ๆ ละ ๑ จังหวัด ๆ ละ ๒ กลุ่ม โดยเป็นกลุ่มสนทนาระดับตำบลและอำเภอ ๑ กลุ่ม (บุคคลตาม ๑.๒ และ ๑.๓) และกลุ่มสนทนาระดับจังหวัด ๑ กลุ่ม (บุคคลตาม ๑.๔ ยกเว้นผู้ว่าราชการจังหวัด) รวม ๘ กลุ่ม

๒.๔ การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participated Observation) โดย

บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวเกษตรกร ต้นแบบที่นำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริไปปฏิบัติเท่าที่สามารถสังเกตได้ในระหว่างการ สัมภาษณ์เชิงลึกและเก็บข้อมูลภาคสนาม

๓. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารทางราชการ แบบสำรวจ ข้อมูล และการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ส่วนข้อมูลที่ได้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตการณ์ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาพร้อมกับการวิเคราะห์แบบ อุปนัย (Analytic Induction)

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทางด้านวิชาการ ผลงานวิจัยเรื่องนี้ยังไม่มีผู้ศึกษาอย่างสมบูรณ์มาก่อน ข้อค้นพบ ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการนำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริไปปฏิบัติระดับครัวเรือนของ เกษตรกร ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริในระดับ พื้นที่ และแนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริให้ประสบผลสำเร็จ ยิ่งขึ้น จะเป็นการเพิ่มพูนองค์ความรู้หรือพัฒนาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation)

๒. ทางด้านนโยบาย สามารถนำผลการวิจัยมารวบรวมเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายให้ รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตาม แนวพระราชดำริให้ประสบผลสำเร็จ

๓. ทางด้านการปฏิบัติงาน จังหวัด อำเภอบึงสามพัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่ม/ องค์กรภาคีเครือข่ายการปฏิบัติงาน และเกษตรกร สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการ ดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ รวมทั้งเป็นแนวทางในการดำเนินงานตาม นโยบายอื่นของรัฐบาลได้ตามความเหมาะสม

คำจำกัดความ

เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

หมายถึง ทฤษฎีใหม่ซึ่งเป็นแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ เกี่ยวกับการ บริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตร ในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อการอยู่ อาศัยและมีชีวิตอย่างยั่งยืน โดยแบ่งพื้นที่เป็น ๔ ส่วน ได้แก่ พื้นที่น้ำ พื้นที่นาปลูกข้าว พื้นที่ปลูกพืชไร่ พืชสวน แบบผสมผสาน และพื้นที่สำหรับอยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ และ ปลูกพืชผักสวนครัวในอัตราส่วน ๓๐ : ๓๐ : ๓๐ : ๑๐

การดำเนินงานขยายผล	หมายถึง	การนำนโยบาย (แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ) ไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลของทางราชการ
การพัฒนาอย่างยั่งยืน		หมายถึง การพัฒนาที่สนองต่อความต้องการของชนรุ่นปัจจุบันโดยไม่กระทบกระเทือนชนรุ่นต่อไปในการที่จะสนองต่อความต้องการของตนเอง และเป็นการพัฒนาที่เกิดดุลยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอันเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน
เกษตรกรต้นแบบ	หมายถึง	เกษตรกรที่น้อมนำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนว พระราชดำริไปปฏิบัติจริงจนประสบผลสำเร็จทำให้ครอบครัวมีฐานะพออยู่พอกิน มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข และสามารถพึ่งตนเองได้

บทที่ ๒

แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี องค์ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีใหม่หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ การพัฒนาอย่างยั่งยืน การนำนโยบายไปปฏิบัติ แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีความสำคัญต่อการกำหนดกรอบความคิดการวิจัย (Conceptual Framework) เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาแนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

แนวคิดทฤษฎีใหม่

๑. ที่มา

นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ เสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๘๙ เป็นต้นมา พระองค์ได้เสด็จแปรพระราชฐาน และเสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมพสกนิกร โดยเฉพาะประชาชนในชนบทและถิ่นทุรกันดารทั่วราชอาณาจักรอย่างสม่ำเสมอ พระองค์ได้ทรงประสบกับความทุกข์ยากของพสกนิกรด้วยพระองค์เอง โดยเฉพาะพสกนิกรที่เป็นเกษตรกร ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ มักประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ ทั้งเรื่องสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไปมาก ศัตรูพืช และภัยพิบัติทางธรรมชาติ เป็นเหตุให้ครอบครัวเกษตรกรประสบภาวะขาดทุน เป็นหนี้สิน มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ทุกข์ยากเดือดร้อนตลอดมา ด้วยพระอัจฉริยภาพของพระองค์จึงทรงพระราชดำริเพื่อแก้ปัญหาในการประกอบอาชีพของเกษตรกร โดยเน้นเกษตรกรที่ยากจนในเขตน้ำฝน ซึ่งมีอยู่กว่าร้อยละ ๗๐ ของเกษตรกรทั่วประเทศ ซึ่งเกษตรกรเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยมีพื้นที่การเกษตรประมาณ ๕-๑๕ ไร่ แนวทางแก้ปัญหาที่สำคัญคือการจัดการแหล่งน้ำให้พอเพียงต่อการเพาะปลูกในช่วงที่ไม่มีฝน เนื่องจากน้ำเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการปลูกพืช ดังกระแสพระราชดำรัสความว่า “หลักสำคัญต้องมีน้ำบริโภค น้ำใช้ น้ำเพื่อการเพาะปลูก เพราะว่ามีชีวิตอยู่ที่นั่น ถ้ามีน้ำคนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้” นอกจากการจัดการในเรื่องแหล่งน้ำแล้ว การแก้ปัญหาในการประกอบอาชีพตามแนวพระราชดำรินี้ยังเน้นการจัดการระบบการปลูกพืชที่เหมาะสม มีการแบ่งพื้นที่ปลูกข้าวไว้บริโภคในครอบครัว และพื้นที่ปลูกพืชอื่นๆ ไว้บริโภค ใช้สอย และขาย แนวทางนี้จะทำให้เกษตรกรมีงานทำ มีอาหารไว้บริโภค มีรายได้เพียงพอต่อการครองชีพ มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามอัตภาพ เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยรวม ประเทศชาติมีความมั่นคง เรียกว่า ทฤษฎีใหม่หรือเกษตรทฤษฎีใหม่

ก่อนที่จะมีการเผยแพร่การพัฒนาตามแนวพระราชดำริดังกล่าว ทรงมีพระราชประสงค์ให้มีการทดลองปฏิบัติในพื้นที่จริงที่มีสภาพแห้งแล้งขาดแคลนน้ำทำการเกษตรเพื่อเป็นการทดสอบว่า สามารถปฏิบัติได้จริงหรือไม่ โดยเมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๑ ทรงมีพระราชกระแสให้ นายสุเมธ ตันติเวชกุล นายมนูญ มุกข์ประดิษฐ์ และนายพิมล ศักดิ์สุวรรณทัต กรรมการมูลนิธิชัยพัฒนา พิจารณาจัดซื้อที่ดินที่ติดกับวัดมงคล ตำบลห้วยบง อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี (ปัจจุบันคือ

วัดมงคลชัยพัฒนา ตำบลห้วยบง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ซึ่งชื่อวัดมงคลชัยพัฒนา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามให้ใหม่ เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๓๕) จากพระราชกระแสข้างต้นมูลนิธิชัยพัฒนา จึงได้จัดซื้อที่ดินและมีผู้บริจาคที่ดินบริเวณดังกล่าวรวม ๓๒-๐-๔๗ ไร่ เพื่อนำมาพัฒนาการเกษตร ตามแนวทฤษฎีใหม่โดยใช้เป็นสถานที่ดำเนินโครงการ “พัฒนาพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” โดยมุ่งหมายให้เป็นศูนย์สาธิตการดำเนินงานเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้เกษตรกรนำไปประยุกต์ใช้ปฏิบัติในพื้นที่ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างพออยู่พอกิน โดยที่ดินโครงการ ฯ แบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกจำนวน ๑๖ ไร่เศษ นายสมจิตร์ ท้าวครุฑ และนางบุญเรือง ราวีศรี ได้ขายและถวายให้เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๓๑ ซึ่งต่อมาทางราชการโดยกรมชลประทาน กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร ตลอดจนนายอำเภอ และผู้ว่าราชการจังหวัดสระบุรีได้ร่วมมือกันขุดบ่อน้ำ โดยใช้เงินของมูลนิธิชัยพัฒนา จำนวนหนึ่งและใช้เงินของราชการส่วนหนึ่ง ที่ดินส่วนที่สองได้จัดซื้อและมีผู้ถวายเพิ่มเติมอีกจำนวน ๑๕ ไร่เศษ ทรงมอบให้มูลนิธิชัยพัฒนาทดสอบการดำเนินการตามแนวทฤษฎีใหม่

เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๓๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ได้เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรการดำเนินงานโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริตอนหนึ่งว่า “บริเวณพื้นที่ใหม่นี้ให้ปลูกข้าวเป็นหลัก ปลูกไม้ยืนต้นไม้ผลแซมบ้าง เพื่อให้ชาวบ้านมีข้าวกินก่อนไม่ต้องซื้อ ประชาชนมีพื้นที่ประมาณ ๑๕ ไร่ ลองทำให้เหมือนของเขา พื้นที่แห้งแล้งขาดน้ำแต่ละแปลง ให้น้ำของเขา แล้วก็สูบน้ำมาใช้ พื้นที่ของชาวบ้าน ถ้าทำคล้ายๆ โครงการฯ เขาจะอยู่ได้ ไม่ต้องให้เป็นศูนย์ศึกษา อยากให้เป็นแปลงทดลองจะทำอย่างนี้ ชาวบ้านทำได้ไหม ราชการจะช่วยอะไรบ้าง เช่น ขุดสระในพื้นที่ ๓,๐๐๐ ไร่ ทำได้ ๒๐๐ บ่อ แต่ต้องดูพื้นที่ที่เหมาะสมด้วย ตอนแรกก็ปลูกข้าวก่อน ทีหลังก็ปลูกไม้ผล ตกกลางเราก็สนับสนุนได้... ตกกลางเอาแปลงที่ ๒ เพื่อพิสูจน์ว่าราษฎรทำได้ไหม ให้วัด โรงเรียน ราชการ และมูลนิธิร่วมกัน โครงการฯนี้เป็นโครงการที่สามารถฝึกกำลัง ต้องไม่ลงทุนมากนัก ทำเหมือนชาวบ้าน ยอมให้เสียบ้าง ถ้าลงทุนทำมากไปหลวงจะทำได้ แต่ชาวบ้านทำไม่ได้...” (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒, ๒๕๔๔ : ๒๕๕) หลังจากการดำเนินงานตามแนวพระราชดำริภายใต้โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นที่ประจักษ์ว่า เกษตรกรสามารถปฏิบัติได้จริงและเกิดผลทำให้เกษตรกรมีงานทำ มีรายได้เพียงพอต่อการครองชีพ มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถพึ่งตนเองได้ ต่อมาเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๗ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ทรงมีพระราชดำรัสพระราชทานแก่บุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังสวนดุสิต เกี่ยวกับการดำเนินงานพัฒนาแบบใหม่บริเวณพื้นที่วัดมงคลชัยพัฒนา ซึ่งเรียกว่า “ทฤษฎีใหม่” เพื่อใช้เป็นแนวทางแก้ปัญหาหรือพัฒนาการประกอบอาชีพของเกษตรกรต่อไป

๒. ความหมาย

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (๒๕๕๒ : ๑๒) ให้ความหมายว่า “ทฤษฎีใหม่” เป็นแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ที่พระราชทานเป็นแนวคิดแนวทางในการดำรงชีวิต โดยเป็นแนวทางดำเนินการที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองในระดับต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นเป็นตอนบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อลดความเสี่ยงในการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยต่าง ๆ และความผันแปรของธรรมชาติ และมูลนิธิสิริกรรมธรรมชาติได้อธิบายว่า “ทฤษฎีใหม่” หมายถึง ทฤษฎีใหม่ด้านการบริหารที่ดินจำนวนน้อย ซึ่งเป็นหนึ่งในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ เกี่ยวกับการทำการเกษตรบนที่ดินจำนวนน้อย โดยมีเป้าหมายเพื่อการอยู่อาศัยและการดำเนินชีวิตอย่างมั่นคง ยั่งยืน ซึ่งเป็นการคิดบนหลักการใหม่ แตกต่างจากแนวทางการทำการเกษตรอุตสาหกรรม ที่มุ่งผลิตผลผลิตในปริมาณมากเพื่อการค้าขายเป็นหลัก (มูลนิธิสิริกรรมธรรมชาติ, ๒๕๖๐ : ออนไลน์) ส่วน อำพล เสนาณรงค์ (๒๕๔๒ : ๓-๔) กล่าวไว้ว่า พระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” ในส่วนของการพัฒนาด้านการเกษตรนั้นก็คือ แนวคิดและมรรควิธีที่รู้จักกันในนาม “เกษตรทฤษฎีใหม่” และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (๒๕๕๙ : ๑) ได้ให้ความหมายของ “เกษตรทฤษฎีใหม่” ว่า เกษตรทฤษฎีใหม่ คือ ระบบการเกษตรที่เน้นการจัดสรรทรัพยากรน้ำในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด จัดสรรพื้นที่เพื่อการเพาะปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก มีเหลือจึงขาย มีการสร้างผลผลิตอาหารที่เพียงพอ และสร้างการผลิตที่หลากหลายสำหรับเป็นแหล่งรายได้ที่มั่นคงของครัวเรือน สร้างความมั่นคงด้านอาหาร เกิดการพึ่งพาตนเอง และลดการพึ่งพาจากภายนอก การทำเกษตรทฤษฎีใหม่จะเน้นสำหรับเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ทำกินน้อย มีแหล่งน้ำในไร่นาไว้ใช้ประโยชน์ในการทำการเกษตร

จากความหมายของ “เกษตรทฤษฎีใหม่” ดังกล่าวมา อาจสรุปได้ว่า เกษตรทฤษฎีใหม่ หมายถึง แนวพระราชดำริในการทำการเกษตรและดำรงชีวิตของเกษตรกร ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ได้พระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทย ซึ่งมีหลักการสำคัญ คือ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยจัดแบ่งพื้นที่เพื่อขุดสระน้ำ ปลูกข้าว ทำการเกษตรผสมผสาน และเป็นที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ มุ่งเน้นให้มีน้ำเพียงพอสำหรับทำการเกษตรตลอดปี โดยทำการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก มีเหลือจึงขาย มีการสร้างผลผลิตอาหารที่เพียงพอ และสร้างการผลิตที่หลากหลายสำหรับเป็นแหล่งรายได้ที่มั่นคงของครัวเรือน ลดการพึ่งพาจากภายนอก เพื่อให้เกษตรกรโดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างพอเพียง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความสุข และสามารถพึ่งตนเองได้

๓. หลักการสำคัญ

เป็นการบริหารจัดการทรัพยากรโดยเฉพาะดินและน้ำที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อให้เกษตรกรสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างพอเพียง โดยเน้นการพึ่งพาตนเองให้มากที่สุด เหตุที่เรียก “ทฤษฎีใหม่” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, ๒๕๕๕ : ๖)

๓.๑ มีการบริหารและจัดแบ่งที่ดินขนาดเล็กออกเป็นสัดส่วนที่ชัดเจนเพื่อประโยชน์สูงสุดของเกษตรกร

๓.๒ มีการคำนวณโดยหลักวิชาการ เกี่ยวกับปริมาณน้ำที่จะเก็บกักให้พอเพียงต่อการเพาะปลูกได้อย่างเหมาะสมตลอดปี

๓.๓ มีการวางแผนที่สมบูรณ์แบบ ประกอบด้วย ๓ ชั้น คือ ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๑ ขั้นที่ ๒ และขั้นที่ ๓

๔. แนวทางดำเนินงาน

ทฤษฎีใหม่หรือเกษตรทฤษฎีใหม่มีแนวทางสำคัญ ดังนี้

๔.๑ เป็นระบบการผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ในระดับที่ประหยัดก่อน โดยชุมชนต้องมีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทำนองเดียวกับการ “ลงแขก” ดั้งเดิม เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการจ้างแรงงานด้วย

๔.๒ ข้าวเป็นปัจจัยหลักที่ทุกครัวเรือนต้องบริโภค ซึ่งครอบครัวหนึ่งต้องทำนาประมาณ ๕ ไร่ จึงจะมีข้าวพอกินตลอดปีโดยไม่ต้องซื้อหาในราคาแพง เพื่อยึดหลักพึ่งตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๓ ต้องมีน้ำเพื่อการเพาะปลูกสำรองไว้ใช้ในฤดูแล้งหรือห้วงเวลาที่ฝนทิ้งช่วงอย่างเพียงพอ จึงจำเป็นต้องกันที่ดินส่วนหนึ่งไว้ขุดสระน้ำ โดยมีหลักว่าต้องมีน้ำเพียงพอที่จะเพาะปลูกได้ตลอดปี ทั้งนี้ ได้พระราชทานพระราชดำริเป็นแนวทางว่า ต้องมีน้ำ ๑,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตรต่อพื้นที่เพาะปลูก ๑ ไร่โดยประมาณ ฉะนั้น เมื่อทำนา ๕ ไร่ ทำพืชไร่หรือไม้ผลอีก ๕ ไร่ รวมเป็น ๑๐ ไร่ จะต้องมีน้ำ ๑๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตรต่อปี ดังนั้น หากตั้งสมมติฐานว่ามีพื้นที่ ๑๕ ไร่ ก็สามารถกำหนดสูตรคร่าวๆ ว่า แต่ละแปลง ประกอบด้วย นา ๕ ไร่ พืชไร่พืชสวน ๕ ไร่ สระน้ำ ๓ ไร่ (ลึก ๔ เมตร มีความจุประมาณ ๑๙,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร ซึ่งเป็นปริมาณน้ำที่เพียงพอที่จะสำรองไว้ใช้ยามฤดูแล้ง) และที่อยู่อาศัยและอื่น ๆ ๒ ไร่

สำหรับการขุดสระเก็บกักน้ำขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศและสภาพแวดล้อม ถ้าเป็นพื้นที่ทำการเกษตรอาศัยน้ำฝน สระน้ำควรมีลักษณะเพื่อป้องกันมิให้น้ำระเหยได้มากเกินไป ซึ่งจะทำให้มีน้ำใช้ตลอดทั้งปี ถ้าเป็นพื้นที่ทำการเกษตรในเขตชลประทาน สระน้ำอาจมีลักษณะลึกหรือตื้นและแคบหรือกว้างก็ได้ โดยพิจารณาตามความเหมาะสมเพราะสามารถมีน้ำมาเติมอยู่เรื่อยๆ การมีสระเก็บกักน้ำเพื่อเกษตรกรได้มีน้ำใช้อย่างสม่ำเสมอทั้งปี ทรงเรียกว่า “Regulator” หมายถึง การควบคุมให้มีระบบน้ำหมุนเวียนใช้เพื่อการเกษตรได้โดยตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหน้าแล้งและระยะฝนทิ้งช่วง แต่มิได้หมายความว่า เกษตรกรจะสามารถปลูกข้าวนาปรัง เพราะหากน้ำในสระเก็บกักน้ำไม่พอในกรณีมีเขื่อนอยู่บริเวณใกล้เคียง ก็อาจจะต้องสูบน้ำมาจากเขื่อน ซึ่งจะทำให้น้ำในเขื่อนหมดได้ แต่เกษตรกรควรทำนาในหน้าฝน และเมื่อถึงฤดูแล้งหรือฝนทิ้งช่วงให้เกษตรกรใช้น้ำที่เก็บตุนไว้ให้เกิดประโยชน์ทางการเกษตรอย่างสูงสุด โดยพิจารณาปลูกพืชให้เหมาะสมกับฤดูกาล เช่น ฤดูฝนจะมีน้ำมากพอที่จะปลูกข้าวและพืชชนิดอื่นๆ ได้ ฤดูแล้งหรือฝนทิ้งช่วงควรปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อย

๔.๔ การจัดสรรพื้นที่หรือแบ่งแปลงที่ดิน ให้แบ่งพื้นที่ออกเป็น ๔ ส่วนตามอัตราส่วน ๓๐ : ๓๐ : ๓๐ : ๑๐ ซึ่งหมายถึง

๔.๔.๑ พื้นที่ส่วนที่หนึ่ง ประมาณ ๓๐ % ให้ขุดสระเก็บกักน้ำ เพื่อใช้เก็บกักน้ำในฤดูฝน และใช้เสริมการปลูกพืชในฤดูแล้ง ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์น้ำและพืชต่าง ๆ

๔.๔.๒ พื้นที่ส่วนที่สอง ประมาณ ๓๐ % ให้ปลูกข้าวในฤดูฝน เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวันสำหรับครอบครัวให้เพียงพอตลอดปี เพื่อตัดค่าใช้จ่ายและสามารถพึ่งตนเองได้

๔.๔.๓ พื้นที่ส่วนที่สาม ประมาณ ๓๐ % ให้ปลูกผลไม้ ไม้ยืนต้น พืชผัก พืชไร่ พืชสมุนไพร ฯลฯ เพื่อเป็นอาหารประจำวัน หากเหลือบริโภคนำไปจำหน่าย

๔.๔.๔ พื้นที่ส่วนที่สี่ ประมาณ ๑๐ % เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ ถนนหนทาง และโรงเรียนอื่น ๆ

เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทรงคำนวณและคำนึงถึงอัตราการถือครองที่ดิน ถัวเฉลี่ยครัวเรือนละ ๑๕ ไร่ อย่างไรก็ตามหากเกษตรกรมีพื้นที่ถือครองน้อยกว่าหรือมากกว่าก็สามารถใช้อัตราส่วน ๓๐ : ๓๐ : ๓๐ : ๑๐ ไปเป็นเกณฑ์ปรับใช้ได้ โดยอัตราส่วนดังกล่าวเป็นสูตรหรือหลักการโดยประมาณเท่านั้น สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม โดยขึ้นอยู่กับสภาพของพื้นที่ดิน ปริมาณน้ำฝนและสภาพแวดล้อม เช่น ภาคใต้มีฝนตกชุกกว่าภาคอื่น หรือพื้นที่ใดมีแหล่งน้ำมาเติมสระได้ต่อเนื่อง ก็อาจลดขนาดของบ่อหรือสระน้ำให้เล็กลงเพื่อเก็บพื้นที่ไว้ใช้ประโยชน์อื่นต่อไปได้ ดังพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ณ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชมราชชนนี จังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๔๑ ที่ว่า “...ทฤษฎีใหม่ ยืดหยุ่นได้และต้องยืดหยุ่นเหมือนชีวิตของเราทุกคนต้องมียืดหยุ่น...” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, ๒๕๕๒ : ๕)

๕. ลำดับขั้นการพัฒนาตามทฤษฎีใหม่

จากทฤษฎีใหม่ซึ่งพระองค์ได้ทรงทดลองทำขึ้นครั้งแรกที่วัดมงคลชัยพัฒนา จังหวัดสระบุรี จากนั้นขยายโครงการไปยังที่อื่น ๆ อีก เช่นที่อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ และภายหลังได้ทรงสรุปแนวคิดเป็นวิธีการดำเนินงาน “ทฤษฎีใหม่” ๓ ขั้นตอน ดังนี้

๕.๑ ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๑ : การผลิตเพื่อพออยู่ พอกิน และพึ่งตนเองได้

คือ การดำเนินการโดยแบ่งพื้นที่ออกเป็นสวน ๆ ตามหลักการดังกล่าวมาแล้ว ซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์จากผืนดินที่มีอยู่อย่างเต็มที่เพื่อการพออยู่ (ที่อยู่อาศัย) พอกิน (อาหาร) และพึ่งตนเองได้ (อาชีพที่มั่นคง) เมื่อเกษตรกรเข้าใจในหลักการและได้นำหลักการมาลงมือปฏิบัติจนได้ผลแล้ว เกษตรกรสามารถพัฒนาไปสู่ทฤษฎีใหม่ขั้นก้าวหน้าต่อไป

๕.๒ ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๒ : การรวมพลังหรือร่วมแรงกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์

คือ ให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ ร่วมแรง ร่วมใจกัน ดำเนินการในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๕.๒.๑ การผลิต เกษตรกรร่วมมือในการผลิต โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นเตรียมดิน การจัดหาพันธุ์พืช ปุ๋ย การจัดหาไม้และอื่น ๆ เพื่อการเพาะปลูก

๕.๒.๒ การตลาด เมื่อได้ผลผลิตแล้วจะต้องเตรียมการต่าง ๆ เพื่อการจำหน่ายผลผลิตให้ได้ประโยชน์สูงสุด เช่น การเตรียมลานตากข้าวร่วมกัน การจัดหาขี้นกหรือมูลสัตว์เตรียมหาเครื่องสีข้าว ตลอดจนการรวมกันขายผลผลิตให้ได้ราคาดี และลดค่าใช้จ่ายลงด้วย

๕.๒.๓ การเป็นอยู่ เกษตรกรต้องมีความเป็นอยู่ที่ดีพอสมควร โดยมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น ปัจจัยสี่ที่พอเพียง

๕.๒.๔ สวัสดิการ แต่ละชุมชนควรมีสวัสดิภาพและบริการที่จำเป็น เช่น บริการด้านสาธารณสุข การมีกองทุนไว้กู้ยืมเพื่อประโยชน์ในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

๕.๒.๕ การศึกษา ชุมชนควรมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา เช่น มีกองทุนเพื่อการศึกษาเล่าเรียนให้แก่เยาวชนของชุมชนเอง

๕.๒.๖ สังคมและศาสนา ชุมชนควรเป็นที่รวมในการพัฒนาสังคมและจิตใจ โดยมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว และกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งส่วนราชการ องค์กรเอกชน ตลอดจนสมาชิกในชุมชนนั้นเป็นสิ่งสำคัญ

๕.๓ ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๓ : การติดต่อประสานงานเพื่อหาแหล่งทุนหรือแหล่งเงิน

เมื่อดำเนินการได้ตามทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๒ แล้ว เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรก็สามารถพัฒนาให้ก้าวหน้าไปสู่ขั้นที่สามต่อไป คือ ติดต่อประสานงานเพื่อจัดหาทุนหรือแหล่งเงิน เช่น ธนาคารหรือบริษัทห้างร้านเอกชนมาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต ประโยชน์ที่ฝ่ายเกษตรกรและฝ่ายธนาคารหรือบริษัทเอกชนจะได้รับ ดังนี้

๕.๓.๑ เกษตรกรขายข้าวได้ในราคาสูง ไม่ถูกกดราคา

๕.๓.๒ ธนาคารหรือบริษัทเอกชนสามารถซื้อข้าวบริโภคในราคาต่ำ

๕.๓.๓ เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคได้ในราคาต่ำ เพราะรวมกันซื้อเป็นจำนวนมาก (เป็นร้านสหกรณ์ราคาขายส่ง)

๕.๓.๔ ธนาคารหรือบริษัทเอกชน จะสามารถกระจายบุคลากรเพื่อไปดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดผลยิ่งขึ้น

๖. ประโยชน์ของทฤษฎีใหม่

จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ที่ได้พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ สามารถสรุปถึงประโยชน์ของทฤษฎีใหม่ได้ ดังนี้

๖.๑ ให้ประชาชนพออยู่พอกินสมควรแก่อัตภาพในระดับที่ประหยัด ไม่อดอยาก และเลี้ยงตนเองได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพราะการปลูกพืชหลายชนิด เช่น ข้าวซึ่งเป็นพืชหลัก ไม้ผล พืชผัก พืชไร่ และพืชสมุนไพร อีกทั้งยังมีการเลี้ยงปลาหรือสัตว์อื่น ๆ เกษตรกรสามารถนำมาบริโภคได้ตลอดทั้งปี เป็นการลดค่าใช้จ่ายในส่วนของอาหารสำหรับครอบครัวได้ และส่วนที่เหลือสามารถจำหน่ายเป็นรายได้ของครอบครัวได้อีก

๖.๒ ในหน้าแล้งมีน้ำน้อย ก็ยังสามารถเอาน้ำที่เก็บไว้ในสระมาปลูกพืชผักต่าง ๆ ที่ใช้น้ำน้อยได้ โดยไม่ต้องอาศัยน้ำจากชลประทาน

๖.๓ ในปีที่ฝนตกตามฤดูกาลมีน้ำเพียงพอตลอดปี ทฤษฎีใหม่นี้ก็สามารถสร้างรายได้ให้ร่ำรวยขึ้นได้

๖.๔ ในกรณีที่เกิดอุทกภัยก็สามารถที่จะฟื้นตัวและช่วยตัวเองได้ในระดับหนึ่ง โดยไม่เป็นภาระของทางราชการในการช่วยเหลือมากเกินไป อันเป็นการประหยัดงบประมาณด้วย

แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)

๑. ความหมาย

คำว่า “การพัฒนาอย่างยั่งยืน” ได้มีนักวิชาการให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้ การพัฒนาอย่างยั่งยืน หมายถึง การทำให้คุณภาพชีวิตมนุษย์ดีขึ้น ภายในระบบนิเวศวิทยาที่สามารถจะรองรับการดำเนินชีวิตได้ต่อไป (เอกสาร วปอ. หมายเลข ๐๑๑, ๒๕๕๒ : ๑๓๐-๑๓๑) คณะกรรมาธิการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา หรือ “World Commission on Environment and Development” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๖ : ๓) ได้ให้คำจำกัดความว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ รูปแบบการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง ส่วน พลโท ฉลอง โชติกะคาม (๒๕๔๒ : ๓๘) ให้ความหมายว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่สามารถพิทักษ์รักษาสันติภาพและสิ่งแวดล้อมของวันนี้ให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืนยาวนานไปสู่ออนาคต เพื่อสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันด้วย ขณะที่ สมพร เทพสิทธิ์า (๒๕๓๖ : ๕๙-๖๐) ให้ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า คือ การพัฒนาที่สมดุลใน ๓ เรื่อง ได้แก่ เศรษฐกิจเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง มีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม และมีคุณภาพชีวิตที่ดี สอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก [ป.อ.ปยุตโต] (๒๕๔๔ : ๖๘-๖๙) กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ว่า เป็นการพัฒนาที่เป็นบูรณาการ คือ ทำให้เป็นองค์รวม มีดุลยภาพ หรืออาจกล่าวได้ว่า คือการทำให้กิจกรรมของมนุษย์สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ เช่นเดียวกับ นรินทร์ จงวุฒิเวศย์ (๒๕๔๙) ที่ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของคนทั้งยุคปัจจุบันและยุคต่อ ๆ ไป และสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม มนุษย์ และสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับ ธนากร สังเขป (๒๕๕๕ : ๑๒๑) ที่ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาทุกด้านอย่างเป็นองค์รวม มีดุลยภาพอย่างต่อเนื่อง ตอบสนองความต้องการของคนในปัจจุบันและในอนาคตอย่างเท่าเทียมกัน และสอดคล้องกับที่ประชุมของสหประชาชาติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ได้กล่าวถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืนในมิติด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม และได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่บรรลุความต้องการในการดำรงชีวิตของคนในปัจจุบันโดยต้องไม่ทำให้ความสามารถในการที่จะบรรลุความต้องการในการดำรงชีวิตของอนุชนในอนาคตลดลง (นงนภัส คู่วีรญาญ เทียงกมล, ๒๕๕๑ : ๑๘๙-๑๙๐)

จากความหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืนในทัศนะของนักวิชาการทั้งหลายดังกล่าว มา สรุปได้ว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่คำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งที่มีคุณค่า เพื่อรักษาคุณภาพของการพัฒนาทั้งเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม มุ่งให้มนุษย์อยู่ร่วมกับธรรมชาติแบบเกื้อกูลกัน อย่างมีความสุข ไม่สร้างปัญหาหรือส่งผลกระทบต่อคนรุ่นหลัง

๒. ตัวแบบการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (๒๕๔๗) ได้ศึกษาแหล่งข้อมูลหรือแหล่งปัจจัยที่จะเป็นองค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อพัฒนาตัวแบบการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อสร้างทฤษฎีหรือตัวแบบ

ที่สมบูรณ์ โดยศึกษาจากตัวแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน ๕ ตัวแบบ ได้แก่ กลุ่มตัวชี้วัดการพัฒนาสังคม ตัวแบบการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท ตัวแบบการพัฒนาที่ยั่งยืนของพระเทพโสภณ (ประยูร ธัมมจิตโต) ตัวแบบของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) และตัวแบบของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แล้วประมวลปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบทั้งหมดคัดเลือก ปัจจัยร่วม คัดเลือกปัจจัยสำคัญ แล้วสรุปเป็นภาพรวมของตัวแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน

๒.๑ ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบการพัฒนาที่ยั่งยืน

๒.๑.๑ กลุ่มตัวชี้วัดการพัฒนาสังคม ประกอบด้วย คนพัฒนา ชุมชนพัฒนา สังคมสันติภาพ และสิ่งแวดล้อมสมดุล

๒.๑.๒ ตัวแบบการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท ประกอบด้วย เทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ จิตใจ และสังคมวัฒนธรรม

๒.๑.๓ ตัวแบบของพระเทพโสภณ (ประยูร ธัมมจิตโต) ประกอบด้วย มนุษย์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม

๒.๑.๔ ตัวแบบของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ประกอบด้วย ระบบมนุษย์ ระบบสังคม ระบบธรรมชาติ และระบบเทคโนโลยี

๒.๑.๕ ตัวแบบของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประกอบด้วย คนพัฒนา องค์การเข้มแข็ง ความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และกระบวนการพัฒนาแบบองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลาง

๒.๒ ตัวแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development Model) ของสัญญา สัญญาวิวัฒน์ ที่พัฒนามาจาก ๕ ตัวแบบ ประกอบด้วย การพัฒนา ๔ ด้าน โดยมีกระบวนการพัฒนา ๒ อย่าง ดังนี้

๒.๒.๑ คนพัฒนา คือ คนที่มีลักษณะ ๔ ประการ คือ เป็นคนมีคุณภาพ เป็นคนมีคุณธรรม เป็นคนใส่ใจให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม เป็นคนมีความสุข

๒.๒.๒ ชุมชนพัฒนา หมายถึง องค์การสังคมพัฒนา (กลุ่มสังคม ครอบครัว ชุมชน ชนชั้น สังคมมนุษย์) ซึ่งมีลักษณะสำคัญ ๕ ประการ ได้แก่ มีสันติภาพ เป็นชุมชนเรียนรู้ รู้จักจัดการตนเอง เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ และรักษาสสมดุลของธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

๒.๒.๓ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติสมดุล คือ มีลักษณะ ๔ ประการ ได้แก่ มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีการพึ่งพาระหว่างกัน และมีชีวิตครบวงจร

๒.๒.๔ เทคโนโลยี หมายถึง การนำเอาวิทยาศาสตร์หรือความรู้สาขาต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้เพื่อประโยชน์สุขของมนุษย์

๒.๒.๕ ความสมดุลของการพัฒนาระหว่างปัจจัยร่วม ซึ่งเป็นขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา

๒.๒.๖ กระบวนการพัฒนาแบบองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลาง คือ เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาที่ยั่งยืนอยู่ที่คน

๒.๓ หลักการพัฒนายั่งยืนตามแนวทางขององค์การสหประชาชาติ

องค์การสหประชาชาติให้ความสนใจเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๘ ผู้นำประเทศกว่า ๑๙๓ ชาติได้เข้าร่วมการประชุมสมัชชา

ใหญ่องค์การสหประชาชาติ (UN General Assembly) ณ กรุงนิวยอร์ก เพื่อรับรองเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก ๑๗ ประการ (The Global Goals for Sustainable Development) ซึ่งได้มาจากการอาศัยกรอบแนวคิดที่มองการพัฒนาที่ยั่งยืนผ่านมิติที่เชื่อมโยงกันของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในการรวบรวมความเห็นและข้อเสนอจากประชาชนจากทุกประเทศทั่วโลก ที่จะใช้เป็นเป้าหมายหรือทิศทางการพัฒนาร่วมกันในปี พ.ศ.๒๕๕๘ – ๒๕๗๓ ดังต่อไปนี้

๒.๓.๑ ขจัดความยากจนทุกรูปแบบ ทุกที่

๒.๓.๒ ขจัดความอดอยาก หิวโหย บรรลุเป้าหมายความมั่นคงทางอาหารและโภชนาการที่ดีขึ้น และส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน

๒.๓.๓ สุขภาพที่ดี ทำให้แน่ใจถึงการมีสุขภาพในการดำรงชีวิตและส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีในทุกช่วงอายุ

๒.๓.๔ การศึกษาที่มีคุณภาพ ทำให้แน่ใจว่าการศึกษามีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม และส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีพแก่ทุกคน

๒.๓.๕ ความเท่าเทียมทางเพศ บรรลุถึงความเท่าเทียมทางเพศและส่งเสริมพลังของสตรีและเด็กหญิงทุกคน

๒.๓.๖ น้ำสะอาดและการสุขาภิบาล ทำให้มั่นใจว่าจะให้มีการจัดการน้ำและการสุขาภิบาลที่ยั่งยืนสำหรับทุกคน

๒.๓.๗ พลังงานที่ไม่มีวันหมด ทำให้มั่นใจว่าทุกคนจะสามารถเข้าถึงพลังงานที่ทันสมัย ยั่งยืน เชื่อถือได้ตามกำลังซื้อของตน

๒.๓.๘ อาชีพและเศรษฐกิจที่ดี ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและทั่วถึงให้เป็นไปอย่างยั่งยืน ส่งเสริมศักยภาพการทำให้เกิดอาชีพและการจ้างงานอย่างถ้วนหน้าและเป็นธรรม และงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน

๒.๓.๙ นวัตกรรมและโครงสร้างพื้นฐานที่ดี พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการปรับตัวให้เป็นอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืนและทั่วถึง และสนับสนุนนวัตกรรม

๒.๓.๑๐ ลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในและระหว่างประเทศ

๒.๓.๑๑ เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัย ทั่วถึง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและยั่งยืน

๒.๓.๑๒ การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนและรับผิดชอบ ทำให้แน่ใจว่ามีการบริโภคและรูปแบบการผลิตที่ยั่งยืน

๒.๓.๑๓ การปฏิบัติการเกี่ยวกับสภาพภูมิอากาศ ดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศและผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง

๒.๓.๑๔ การใช้ทรัพยากรในมหาสมุทรอย่างยั่งยืน อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเล ทรัพยากรทางทะเล และแหล่งทรัพยากรทางน้ำอื่น ๆ ให้เป็นไปอย่างยั่งยืน

๒.๓.๑๕ การใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน ปกป้อง บำรุงและส่งเสริมการใช้ระบบนิเวศวิทยาดินและการจัดการทรัพยากรจากป่าอย่างยั่งยืน ต่อสู้กับการตัดไม้ทำลายป่าและหยุดยั้งความเสื่อมโทรมของดินและการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

๒.๓.๑๖ สันติและความยุติธรรม ส่งเสริมสังคมที่มีความสงบสุข ไม่มีการแบ่งแยก เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้มีความยุติธรรมสำหรับทุกคนและสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพเป็นที่พึงของส่วนรวมและเป็นที่ยอมรับในทุกระดับ

๒.๓.๑๗ การร่วมมือกันเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน เสริมสร้างวิธีการปฏิบัติให้เข้มแข็งและสร้างพลังความร่วมมือนานาชาติเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

เกษตรทฤษฎีใหม่กับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การพัฒนาประเทศไทยนอกจากจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาเชื่อมโยงใน ๓ มิติ คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตามกรอบแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนของนักวิชาการและองค์การสหประชาชาติแล้ว ประเทศไทยยังให้ความสำคัญกับมิติทางด้านวัฒนธรรมอีกด้วย กล่าวคือ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ พระมหากษัตริย์นักพัฒนาที่ทรงได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและระดับนานาชาติได้พระราชทานเขมิตศการพัฒนาไว้ให้ทุกภาคส่วนน้อมนำไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม นั่นคือ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นแนวพระราชดำริที่ตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมไทย เป็นแนวทางการพัฒนาบนพื้นฐานทางสายกลางและความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกัน โดยมีเงื่อนไขที่สำคัญคือ การใช้ความรู้ควบคู่คุณธรรม ในการดำเนินชีวิต ซึ่งจะนำไปสู่ความสุขและสร้างสัมฤทธิ์ผลแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

เมื่อเป็นที่ประจักษ์ว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ของพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ เป็นแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงสามารถเชื่อมโยงแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ว่า หลักการของทฤษฎีใหม่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นหลักปฏิบัติสำหรับเกษตรกร ซึ่งหวังผลพอเพียงเพื่ออรรถภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยมีปัจจัยสี่บำรุงชีวิตอย่างไม่ขาดแคลน (รงค์ประพันธ์พงศ์, ๒๕๕๐ : ๕๕) และทฤษฎีใหม่คือตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงที่เด่นชัดที่สุด ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ได้พระราชทานเพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรที่มักประสบปัญหาภัยธรรมชาติและปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อการทำงานเกษตรให้สามารถผ่านพ้นช่วงเวลาวิกฤต โดยเฉพาะการขาดแคลนน้ำได้โดยไม่เดือดร้อนและยากลำบากนัก (มูลนิธิชัยพัฒนา, ๒๕๕๗ : ๑๘) ทำให้เกษตรกรสามารถประกอบอาชีพมีรายได้ มีงานทำ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความสุข พึ่งตนเองได้ และยังพัฒนาไปสู่การรู้จักรวมกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และแสวงหาความร่วมมือจากชุมชนและภายนอก ทำให้เกิดความรักความสามัคคี และสังคมสงบสุข จึงสรุปได้ว่าแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนสอดคล้องตามกรอบแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนของนักวิชาการและองค์การสหประชาชาติ

แนวคิดทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การศึกษาแนวคิดทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy implementation) ผู้วิจัยจะนำเสนอสาระสำคัญประกอบด้วย ความหมาย ขั้นตอนการนำนโยบายไปปฏิบัติ และตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติของนักวิชาการ

๑. ความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

คำว่า “การนำนโยบายไปปฏิบัติ” (Policy implementation) ได้มีนักวิชาการต่างประเทศและนักวิชาการไทยให้ความหมายไว้ ดังนี้

Walter Williams นักวิเคราะห์ในยุคต้น ๆ ของการพัฒนาความคิดเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติให้ความหมายว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ คือ ความพยายามที่จะตัดสินความสามารถในการรวบรวมคนและทรัพยากรทางการบริหาร และกระตุ้นบุคลากรให้ปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ (สมบัติ อารังธัญวงศ์, ๒๕๕๐ : ๓๙๘) และต่อมา วิลเลียม (Williams, ๑๙๘๒ : ๑๐๒) อธิบายว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติมีประเด็นหลัก ๒ ประการ คือ ประการแรก หมายถึง การจัดหาหรือเตรียมวิธีการทั้งหลายเพื่อให้การดำเนินงานเสร็จอย่างสมบูรณ์ และประการที่สองหมายถึงการดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงตามนโยบาย ขณะที่ เพรสแมน และวิลด์ฟสกี (Pressman and Wildavsky, ๑๙๗๙ : xx-xxi, ๑๙๘๔) ให้ความหมายว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ คือ การผลิตผลลัพธ์ออกมา การทำให้สำเร็จ หรืออาจกล่าวว่าเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างการกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์กับการกระทำเพื่อให้บรรลุสิ่งที่มุ่งหวัง สอดคล้องกับ แวนมิเตอร์ และแวนฮอร์น (Van Meter and Van Horn, ๑๙๗๕ : ๔๔๕) ให้ความหมายว่า หมายถึง กิจกรรมที่ดำเนินการโดยบุคคลของรัฐและเอกชนที่มุ่งให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย ซึ่งได้มีการตัดสินใจไว้ก่อนหน้านี้แล้ว

ส่วน แม็คคลอลิน (McLaughlin, ๑๙๗๕ : ๘๓) ให้ทัศนะว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นกระบวนการขององค์การที่ต่อเนื่องเป็นพลวัต ซึ่งได้รับการปรุงแต่งและหล่อหลอมโดยปฏิสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายและกลยุทธ์ของนโยบายกับสภาพขององค์การที่รับผิดชอบในการดำเนินการให้สำเร็จลุล่วง สอดคล้องกับนักวิชาการอีกหลายท่านที่มองการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการ อาทิ ซาบาเตียร์ และแมซมานเนียน (Sabatier and Mazmanian, ๑๙๘๑ : ๑๒๕) ให้ความหมายว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการของการนำเอานโยบายพื้นฐานซึ่งอาจอยู่ในรูปของกฎหมาย คำพิพากษาของศาล คำสั่งของรัฐบาลหรือมติคณะรัฐมนตรีไปดำเนินการให้ลุล่วง บาร์แดช (Bardach, ๑๙๘๐ : ๙) มองการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการทางการเมือง โดยให้ความหมายว่า หมายถึง กระบวนการเชิงกลยุทธ์เกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่มุ่งการบรรลุผลตามเป้าหมายของพวกตนซึ่งอาจจะสอดคล้องกับเป้าหมายของนโยบายหรือไม่ก็ได้ และควอด (Quade, ๑๙๘๒ : ๓๐๕) มองการนำนโยบายไปปฏิบัติว่า เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากเจตนาธรรมโดยตรงของนโยบาย มุ่งจัดการแผนการปฏิบัติเพื่อบรรลุคุณค่าที่ดีตามที่กำหนดไว้

นักวิชาการจำนวนหลายท่านให้ความสำคัญในเรื่องความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ อาทิ ซีมา และรอนดีเนลลี (Cheema and Rondinelli, ๑๙๘๓ : ๑๖) ให้ความหมายว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง การนำนโยบายหรือแผนงานไปปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จ ฮามเบิลตัน

(Hambleton, ๑๙๘๓ : ๔๐๖) มองว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นขั้นตอนหลังจากการกำหนดนโยบายแล้ว นโยบายเป็นการตัดสินใจว่าจะทำอะไร (Decision as to what to do) ส่วนการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นการดำเนินงานที่ตัดสินใจทำให้สำเร็จ (Getting it done) เช่นเดียวกับ อเล็กซานเดอร์ (Alexander, ๑๙๘๕ : ๔๑๓) ให้ความหมายว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นการนำชุดของแผนงานไปดำเนินการในพื้นที่เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับผลประโยชน์จากนโยบายตามที่กำหนดไว้ และ พัทท์ และ สปริงเจอร์ (Putt and Springer, ๑๙๘๙ : ๔๕) ให้ความหมายว่า หมายถึง อนุกรมของกิจกรรมและการตัดสินใจที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเกิดขึ้นจากการแปลงข้อความนโยบายไปสู่การปฏิบัติโดยการกระตุ้น การทำให้ข้อความนโยบายชัดเจนและการมีความคิดริเริ่ม การแสดงเจตนาจะช่วยการนำนโยบายไปปฏิบัติ ให้เกิดผล

นอกจากนี้ บาร์เร็ทท์ และ ฟัดจ์ (Barrett and Fudge (๑๙๘๑ : ๑๒-๑๓) ยังให้ทัศนะว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติจะมองเฉพาะเรื่องการผลักดันให้นโยบายประสบผลสำเร็จอย่างเดียวไม่ได้ การนำนโยบายไปปฏิบัติน่าจะรวมถึงการพิจารณาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง และแสวงหาคำอธิบายต่อปรากฏการณ์นั้นได้ โดยให้ความสนใจการกระทำของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมถึงความสัมพันธ์ของระดับการกระทำกับนโยบาย และอิทธิพลของสภาพแวดล้อมที่อาจมีผลกระทบต่อการกระทำด้วย

วรเดช จันทรศร (๒๕๔๙ : ๓-๙) อธิบายว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นเรื่องของการศึกษาว่า องค์กรที่รับผิดชอบสามารถนำและกระตุ้นให้ทรัพยากรทางการบริหาร ตลอดจนกลไกที่สำคัญทั้งหมดปฏิบัติงานให้บรรลุตามนโยบายที่ระบุไว้หรือไม่เพียงใด การศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติที่ผ่านมามุ่งสนใจนโยบายเฉพาะเรื่อง (Issues) มากกว่าการสร้างทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติแบบเบ็ดเสร็จ ทำให้ยังไม่มีกรอบทฤษฎีที่เด่นหรือตัวแบบที่สมบูรณ์เพียงพอในการสร้างความเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการของการนำนโยบายไปปฏิบัติได้ สอดคล้องกับนักวิชาการอีกหลายท่าน อาทิ สมพร เฟื่องจันทร์ (๒๕๓๙ : ๑๕๐) สรุปว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการเป็นผลต่อเนื่องมาจากขั้นตอนการกำหนดนโยบาย และเป็นกิจกรรมที่มีการกำหนดเป้าหมายไว้ล่วงหน้าว่าต้องการผลสุดท้ายเป็นเช่นไร กล้า ทองขาว (๒๕๓๔ : ๑๘) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ กรณีศึกษานโยบายรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ ได้กำหนดนิยามของการนำนโยบายไปปฏิบัติว่า หมายถึง การดำเนินงานของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์การทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมุ่งให้วัตถุประสงค์และเป้าหมายตามอาณัติของนโยบายบรรลุผลสำเร็จโดยตรง และศุภชัย ยาวะประภาษ (๒๕๔๕ : ๘๙-๙๐) เห็นว่า นักวิชาการส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันในประเด็นสำคัญอย่างน้อย ๒ ประเด็น ประเด็นแรกคือ การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการมีความต่อเนื่องไม่หยุดนิ่ง มีขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมแต่ละขั้นตอนมีความสัมพันธ์กันตลอดเวลา และประเด็นที่สองคือการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นการดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายของนโยบาย ซึ่งแฝงความหมายว่า ก่อนนำนโยบายไปปฏิบัติต้องมีตัวนโยบายก่อนและต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์กำหนดไว้ด้วย

ในขณะที่ ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์ (๒๕๔๐ : ๕๙) กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของข้าราชการประจำ ซึ่งมีความยากในการปฏิบัติมากกว่างานประจำและจำเป็นต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ของข้าราชการเองเมื่อฝ่ายการเมืองได้กำหนด

เป้าหมายออกมาแล้ว ข้าราชการประจำมีหน้าที่นำนโยบายที่ฝ่ายการเมืองกำหนดไปปฏิบัติให้บรรลุผลด้วยการแปลงนโยบายซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม (Abstract) ให้เป็นรูปธรรม (Concrete) ในรูปของแผนงาน/โครงการ แล้วนำไปปฏิบัติให้บรรลุผล เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ (๒๕๕๐ : ๓๕๒) สรุปว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นสาขาวิชาหนึ่งของนโยบายสาธารณะ ที่มุ่งศึกษาถึงพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติซึ่งนำนโยบายปฏิบัติระดับล่าง โดยพยายามหาคำตอบว่าทำไมผู้ปฏิบัติจึงมีพฤติกรรมเช่นนั้น และ สมบัติ อารังธัญวงศ์ (๒๕๕๐ : ๔๑๐-๔๑๓) ได้สรุปถึงความสำคัญของการนำนโยบายไปปฏิบัติไว้ว่า ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติจะส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อผู้ตัดสินใจนโยบาย กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง หน่วยปฏิบัติ ความคุ้มค่าของการใช้ทรัพยากร ความก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศ และมีความสำคัญต่อกระบวนการนโยบายสาธารณะ

จากความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติในทัศนะของนักวิชาการทั้งหลายดังกล่าวมาสรุปได้ว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง กระบวนการดำเนินงานของบุคคล กลุ่มบุคคลหรือองค์การทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวกับการนำทรัพยากรหรือปัจจัยทางการบริหารขององค์การไปดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าประสงค์ของนโยบายที่กำหนดไว้ จะเห็นได้ว่า การขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ ตามแนวทางของรัฐบาลและกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่มีการดำเนินงานในพื้นที่ทั่วประเทศในช่วงเวลาที่ผ่านมาก็มีลักษณะเช่นเดียวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) นั่นเอง

๒. ขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

วเรเดช จันทรศร (๒๕๔๕ : ๓๕-๔๖) ได้อธิบายถึงรายละเอียดของปฏิสัมพันธ์ความเชื่อมโยงการพึ่งพา ตลอดจนความเป็นอิสระขององค์การและบุคคลที่เกี่ยวข้องในขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยแบ่งการนำนโยบายไปปฏิบัติออกเป็น ๒ ขั้นตอนหลัก คือ ขั้นตอนในระดับมหภาค (Macro) และขั้นตอนในระดับจุลภาค (Micro) ดังนี้

๒.๑ การนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับมหภาค (Macro implementation) แบ่งการปฏิบัติออกเป็น ๒ ขั้นตอนได้แก่ ขั้นตอนแรกเป็นการแปลงนโยบายออกเป็นแนวทางปฏิบัติหรือออกมาเป็นแผนงานหรือโครงการ โดยทั่วไปหน่วยงานที่รับผิดชอบมักได้แก่ กระทรวง ทบวง กรม หรือราชการบริหารส่วนกลาง ส่วนขั้นตอนที่สองเป็นการทำให้หน่วยงานระดับท้องถิ่นยอมรับแนวทางแผนงาน โครงการ หรือผลของการแปลงนโยบายนั้นไปปฏิบัติต่อไป

๒.๒ การนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับจุลภาค (Micro implementation) เป็นจุดเริ่มต้นที่แท้จริงของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่นโยบายที่มาจากส่วนกลางถูกนำมาปฏิบัติในสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นซึ่งมีความแตกต่างกัน ในขั้นตอนนี้มีความเกี่ยวข้องกับการยอมรับ นโยบายของหน่วยงานในระดับท้องถิ่น ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานของหน่วยงานให้สอดคล้องกับนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่ส่วนกลางได้ดำเนินการในขั้นตอนแรกของระดับมหภาค ในระดับจุลภาคนี้มี ๓ ขั้นตอนหลักที่ต้องปฏิบัติ คือ ขั้นตอนการระดมพลัง (Mobilization) เป็นขั้นตอนที่หน่วยงานระดับท้องถิ่นจะต้องพิจารณารับนโยบายและแสวงหาความสนับสนุนนโยบายจากท้องถิ่น ขั้นตอนการปฏิบัติ (Deliverer implementation) ครอบคลุมถึงกระบวนการในการปรับเปลี่ยนโครงการที่ได้รับการยอมรับแล้วออกมาในรูปของการปฏิบัติจริง และ

ขั้นตอนการสร้างความต่อเนื่อง (Institutionalization or continuation) ครอบคลุมถึงการแสวงหาวิธีการที่จะทำให้นโยบายถูกปรับเปลี่ยนและได้รับการยอมรับเข้าเป็นหน้าที่ประจำวันของผู้ปฏิบัติ

๓. แนวทางการศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติ

แนวทางการศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Approaches for implementation) อาจจำแนกได้ ๖ แนวทาง ดังนี้ (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, ๒๕๕๐ : ๔๑๘-๔๓๑)

๓.๑ แนวทางการศึกษาโครงสร้างองค์กร (Structural approach) เป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับโครงสร้างขององค์กรที่จะนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยทั่วไปองค์กรที่มีลักษณะโครงสร้างแบบยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายเพื่อให้การนำนโยบายไปปฏิบัติปรับตัวได้อย่างเหมาะสมจะมีความเหมาะสมต่อสถานการณ์ในการนำนโยบายไปปฏิบัติมากกว่าองค์กรที่มีลักษณะแบบเปลี่ยนแปลงได้ยาก

๓.๒ แนวทางการจัดการและระเบียบวิธีการ (Procedural and managerial approaches) เป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนากระบวนการ (Processes) ระเบียบวิธีการ (Procedures) และระบบการจัดการ (Managerial system) มองว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นปัญหาทางเทคนิคและการจัดการ

๓.๓ แนวทางการวิเคราะห์พฤติกรรม (Behavioral approach) เป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับเรื่องทัศนคติและพฤติกรรมมนุษย์ในองค์กร โดยมองว่าแนวทางการควบคุมโครงสร้างองค์กรและกระบวนการจัดการมีข้อจำกัดหลายประการ เพราะทัศนคติและพฤติกรรมมนุษย์มีอิทธิพลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติเช่นกัน

๓.๔ แนวทางการการเมือง (Political approach) เป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการเมือง ซึ่งหมายถึงรูปแบบของอำนาจและอิทธิพลทั้งระหว่างองค์กรและภายในองค์กร ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติมีแนวโน้มที่จะขึ้นอยู่กับความเต็มใจและความสามารถของกลุ่มที่มีพลังหรือมีอำนาจต่อรองสูง

๓.๕ แนวทางการพิจารณาจากบนลงล่าง (Top-down approach) เป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญต่อสถาบันผู้กำหนดนโยบายโดยมีฐานคิดว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติจะได้ผลสูงสุดจากความชัดเจนของสถาบันที่กำหนดนโยบาย และความตั้งใจในนโยบายก่อให้เกิดการนำไปปฏิบัติอย่างได้ผล

๓.๖ แนวทางการพิจารณาจากล่างขึ้นบน (Bottom-up approach) เป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับบุคลากรระดับล่างได้มีโอกาสในการตัดสินใจ และใช้ดุลยพินิจในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ แนวทางนี้ให้ความสำคัญในการส่งมอบผลลัพธ์ของนโยบายซึ่งเกิดจากการปฏิบัติของบุคลากรระดับล่าง โดยมองว่า ความตั้งใจของนโยบายจะยังไม่ได้รับการตอบสนองจนกว่าจะมีการเจรจาต่อรองระหว่างผู้กำหนดนโยบายและผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ

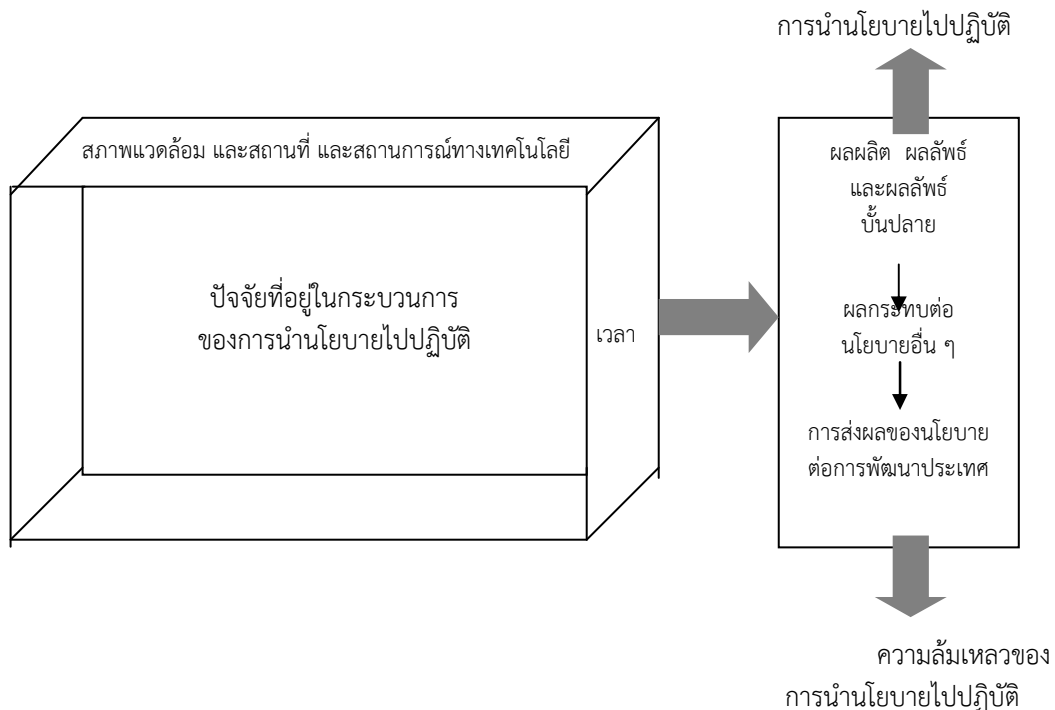
๔. ตัวแบบของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

จากการสำรวจแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติทั้งของนักวิชาการต่างประเทศและนักวิชาการไทยที่ได้ทำการศึกษาและเสนอเป็นตัวแบบของการนำนโยบายไปปฏิบัติ มีตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy implementation models) ที่ใช้เป็นแนวทางการศึกษาครั้งนี้คือ ตัวแบบทางทฤษฎีของ วรเดช จันทรร

๔.๑ ตัวแบบทางทฤษฎีของ วรเดช จันทรร

วรเดช จันทรร (๒๕๕๑) ได้เสนอตัวแบบทางทฤษฎีซึ่งได้มาจากการสังเคราะห์ผลงานของนักวิชาการโดยใช้ทฤษฎีนิรนัย (Deductive Theory) และทฤษฎีอุปนัย (Inductive Theory) แล้วบูรณาการผลของการศึกษานำมาพัฒนาเป็นตัวแบบทางทฤษฎี เรียกว่า ทฤษฎี เชิงบูรณาการของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ (An Integrated Theory of Public Policy Implementation) โดยสรุปแล้วเป็นตัวแบบทางทฤษฎีที่มีโครงสร้าง และปฏิสัมพันธ์ของตัวแปรที่มีลักษณะของการเชื่อมโยงกันอย่างหลวม ๆ เป็นตัวแบบที่มีความยืดหยุ่น (Flexible) และมีพลวัต (Dynamic) และประกอบไปด้วยมิติ (Dimension) ๓ ด้าน คือ ด้านเวลา (Times) ด้านสภาพแวดล้อม และสถานที่ (Contexts) และด้านสถานการณ์ทางเทคโนโลยี (Technological circumstances)

แผนภาพที่ ๒ - ๑ ทฤษฎีเชิงบูรณาการของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ

ตัวแบบทางทฤษฎีดังกล่าว ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ มี ๑๒ ปัจจัย ดังนี้

(๑) นโยบาย มีปัจจัยย่อย ๑๑ ตัว ได้แก่ ประเภทของนโยบาย ความสามารถในการแก้ไขปัญหาของนโยบาย ความสามารถของนโยบายในการกำหนดโครงสร้างการปฏิบัติงาน ความชัดเจนของวัตถุประสงค์และเป้าหมายของนโยบาย นโยบายมีทฤษฎีที่เหมาะสมรองรับนโยบายสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย นโยบายสอดคล้องกับนโยบายจากส่วนกลาง และนโยบายที่เกี่ยวข้อง นโยบายสอดคล้องกับความเป็นจริง มีการกำหนดตัวชี้วัดของการบรรลุผลสำเร็จไว้อย่างชัดเจน การปฏิบัติตามนโยบายสามารถทำให้เกิดการบรรลุผลตามเป้าหมาย และการนำนโยบายมาทดลองใช้ในกลุ่มเป้าหมายบางส่วน

(๒) ทรัพยากร มีปัจจัยย่อย ๔ ตัว ได้แก่ ความเพียงพอของทรัพยากรทางการเงิน ความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้และสถานที่ ความเหมาะสมของการจัดสรรทรัพยากรทางการเงิน และการกระจายทรัพยากรไปยังหน่วยงานต่าง ๆ

(๓) สภาพแวดล้อม มีปัจจัยย่อย ๘ ตัว ได้แก่ ผลกระทบจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี ผลกระทบจากการต่อต้านและคัดค้านนโยบายจากฝ่ายต่าง ๆ ผลกระทบต่อศีลธรรมของสังคม การสนับสนุนทางการเมืองและกฎหมาย การสนับสนุนจากหน่วยงานส่วนกลางของรัฐและหน่วยงานส่วนท้องถิ่น การเข้าไปมีส่วนร่วมของบุคคลภายนอก ความสนใจของสื่อมวลชนต่อปัญหาที่เกิดขึ้น และทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมของนโยบาย และการนำไปปฏิบัติ

(๔) หน่วยงานหรือองค์การที่นำนโยบายไปปฏิบัติ มีปัจจัยย่อย ๑๒ ตัว ได้แก่ ลักษณะโครงสร้างองค์การ ความสามารถในการยืดหยุ่น ความซับซ้อนของปฏิสัมพันธ์และเครือข่ายภายในองค์การ ความยืดหยุ่นของการปฏิบัติงาน กฎระเบียบในการดำเนินงาน จำนวนบุคลากร ลักษณะและความเป็นทางการของกระบวนการติดต่อสื่อสารภายในองค์การ สมรรถนะในการนำนโยบายไปปฏิบัติในอดีต ความเป็นทางการของปฏิสัมพันธ์ภายในองค์การและการประสานงานกับองค์การ มีระบบการสื่อสารแบบเปิด ลักษณะการเรียนรู้ขององค์การ และการกำหนดมาตรฐานของการปฏิบัติงาน

(๕) การกำหนดภารกิจและการมอบหมายงาน มีปัจจัยย่อย ๖ ตัว ได้แก่ ขั้นตอนการปฏิบัติงานมีความชัดเจน ความสอดคล้องของโครงการที่มีต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบายหลัก วิธีการปฏิบัติงาน ความสามารถเข้าใจได้ง่าย การกำหนดกฎระเบียบการปฏิบัติงาน การกำหนดบทลงโทษและการให้รางวัล และมีการจัดสรรอำนาจหน้าที่

(๖) การวางแผนและการควบคุมงาน มีปัจจัยย่อย ๔ ตัว ได้แก่ ประสิทธิภาพในการดำเนินการควบคุม วิธีการควบคุมดูแล และประเมินผลการปฏิบัติ มาตรการในการกระตุ้นส่งเสริมและผลกระทบต่อบุคลากรผู้ปฏิบัติงานที่เกิดจากการนำมาตรการในการควบคุมมาใช้

(๗) ผู้บริหาร/ผู้กำหนดนโยบายและการบริหาร มีปัจจัยย่อย ๑๐ ตัว ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ทักษะ/ความเข้าใจด้านการบริหารงาน อำนาจหน้าที่ ความซับซ้อนของกระบวนการตัดสินใจ การสนับสนุนของผู้บริหาร การเข้าไปมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ระดับความเข้าใจในสภาพความเป็นจริงในการให้บริการของผู้กำหนดนโยบาย ความสามารถในการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงาน การสร้างให้เกิดความผูกพันต่อสมาชิกในองค์การด้วยกัน และความสามารถในการแก้ไขปัญหาความล่าช้าที่เกิดขึ้น

(๘) การประสานงานและความร่วมมือ มีปัจจัยย่อย ๔ ตัว ได้แก่ ความสามารถในการประสานงานระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ความเที่ยงตรงสม่ำเสมอของการสื่อสารระหว่างองค์กร จำนวนหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้อง และระดับของความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

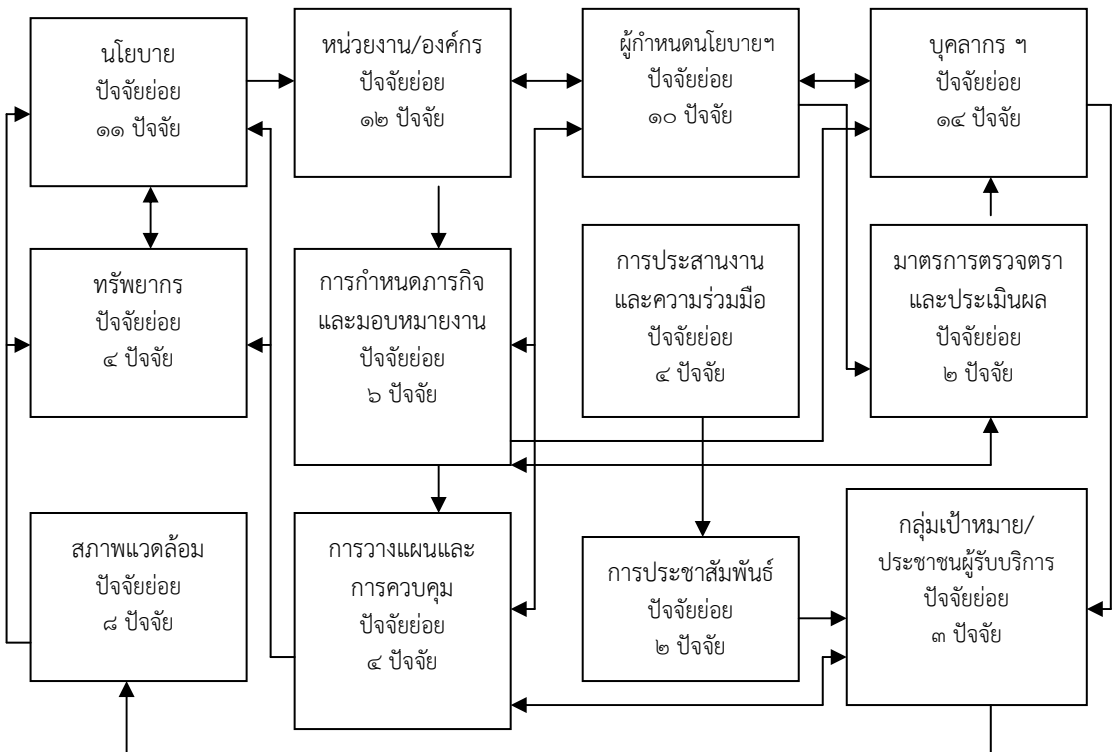
(๙) การประชาสัมพันธ์ มีปัจจัยย่อย ๒ ตัว ได้แก่ รูปแบบของสื่อที่ใช้ และผลกระทบจากการประชาสัมพันธ์ที่มีต่อการปฏิบัติงาน

(๑๐) บุคลากรผู้ปฏิบัติงาน มีปัจจัยย่อย ๑๔ ตัว ได้แก่ การคัดสรรผู้ปฏิบัติงาน บุคลิกภาพของผู้ปฏิบัติงาน ทักษะคติดที่มีต่อนโยบาย ทักษะการดำเนินงาน ความรู้ความสามารถ ระดับการยอมรับในเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบาย ความเต็มใจในการปฏิบัติงาน ทิศทางในการตอบสนองต่อนโยบายของผู้ปฏิบัติ ความสามารถในการทำงานเป็นทีม ความจงรักภักดีต่อองค์กร ขอบเขตของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากนโยบาย ความสามารถในการเจรจาต่อรอง ความสามารถในการเรียนรู้จากประสบการณ์ และบุคลากรได้รับการฝึกอบรม

(๑๑) มาตรการในการตรวจตราและประเมินผล มีปัจจัยย่อย ๓ ตัว ได้แก่ การประเมินผลสะท้อนกลับที่อยู่ในกระบวนการวางแผนและการออกแบบแผนงานโครงการ การประเมินผลโครงการหรือนโยบายที่กำลังดำเนินอยู่ และผลกระทบต่อบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน

(๑๒) กลุ่มเป้าหมาย/ประชาชนผู้รับบริการ มีปัจจัยย่อย ๓ ตัว ได้แก่ ทักษะคติดที่มีต่อ นโยบาย การสนับสนุนจากประชาชน และความเข้าใจในประโยชน์ที่ได้รับและผลเสียที่อาจเกิดขึ้น ปัจจัยหรือตัวแปรทั้ง ๑๒ ตัวมีปฏิสัมพันธ์กันดังภาพที่ ๒

แผนภาพที่ ๒ - ๒ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการของการนำนโยบายไปปฏิบัติตัวแบบเชิงบูรณาการ

๔.๒ ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การประเมินความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ พิจารณาได้ ๓ แนวทาง ดังนี้ (วรเดช จันทรศร, ๒๕๔๙ : ๙-๑๐)

แนวทางที่ ๑ ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติวัดได้จากระดับของความร่วมมือที่ผู้รับนโยบายไปปฏิบัติมีต่อผู้ออกคำสั่งหรือผู้กำหนดนโยบาย

แนวทางที่ ๒ ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติพิจารณาจากการบรรลุผลการปฏิบัติตามนโยบายนั้นตามภาระหน้าที่ขององค์การที่รับผิดชอบด้วยความราบรื่นและปราศจากปัญหา

แนวทางที่ ๓ ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติพิจารณาจากการที่นโยบายนั้นได้ก่อให้เกิดผลการปฏิบัติในระยะสั้น (Short-run performance) และหรือก่อให้เกิดผลกระทบ (Impact) ตามที่พึงปรารถนา

จากสามแนวทางการพิจารณาความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ วรเดช จันทรศร (๒๕๔๙ : ๑๗-๑๘) เห็นด้วยกับแนวทางที่สาม โดยเห็นว่า การประเมินระดับความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติควรพิจารณาผลการปฏิบัติในระยะสั้นว่า มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของนโยบายเพียงใด และถ้าเป็นไปได้จะต้องพิจารณาถึงผลกระทบของนโยบายนั้นในระยะยาวด้วยว่า สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้เพียงใด รวมตลอดถึงการวัดระดับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

๑. ความหมายของแรงจูงใจ

ได้มีนักวิชาการทั้งต่างประเทศและในประเทศให้ความหมายของคำว่า “แรงจูงใจ” (Motivation) ไว้ ดังนี้

แอนนิต้า อี วูลฟอล์ค (Anita E. Woolfolk, ๑๙๙๕ : ๑๓๐) ได้ให้ความหมายว่าการจูงใจ เป็นภาวะภายในของบุคคลที่ถูกกระตุ้นให้กระทำพฤติกรรมอย่างมีทิศทางและต่อเนื่อง เช่นเดียวกับ การิสัน (Garrison, ๑๙๙๗ : ๒๐๘ อ้างใน สมยศ นาวิการ, ๒๕๔๐ : ๔๐) ที่ให้ความหมายว่า แรงจูงใจเป็นแรงขับภายใน ซึ่งมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมออกในระยะแรกเพื่อบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และพฤติกรรมต่อไปเรื่อยๆ เมื่อประสบผลสำเร็จ ขณะที่ สมพร สุทัศน์ีย์ (๒๕๔๒ : ๒๙) กล่าวว่า การจูงใจเป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลมีความกระตือรือร้นหรือมีแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ พฤติกรรมทางสังคม และพฤติกรรมการทำงาน โดยเฉพาะในองค์การผู้นำมีหน้าที่โดยตรงในการจูงใจผู้ร่วมงานเพื่อให้งานประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ เพราะมนุษย์จะทำงานเต็มความสามารถหรือไม่ขึ้น ขึ้นอยู่กับความเต็มใจในการทำงาน เป็นเรื่องของการสนองความต้องการที่ทำให้บุคคลเกิดแรงจูงใจเพื่อที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย คล้ายกับ พินัส หันนาคินท์ (๒๕๔๒ : ๑๓๐) ที่ให้ความหมายว่า แรงจูงใจหมายถึง กระบวนการที่ผู้บังคับบัญชาใช้มาตรการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานเต็มใจที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายหรือจุดประสงค์ขององค์การ มาตรการเหล่านี้ อาจจะเป็นการกระตุ้นเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่ม หรือจัดระบบองค์การให้มีสภาพที่ก่อให้เกิดความ

ต้องการในส่วนของผู้ปฏิบัติงานที่จะใช้พลังงานและความสามารถอย่างเต็มที่ เพื่อให้บังเกิดความสำเร็จในการทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย หรือความคิดริเริ่มของตนเองที่นำความสำเร็จมาสู่องค์กร

ส่วน ตำราศักดิ์ จงวิบูลย์ (๒๕๔๓ : ๑๐) กล่าวว่าไว้ว่า แรงจูงใจหมายถึง แรงกระตุ้นหรือเร้าให้อินทรีย์ได้เพิ่มพูนความสามารถ ความพยายามหรือพลังที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในให้เกิดการกระทำหรือทุ่มเทในงานที่ทำเพื่อให้บรรลุความปรารถนาในการแก้ปัญหาหรือเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายอันจะนำมาซึ่งความพึงพอใจ สอดคล้องกับ วิรัช สงวนวงค์วาน (๒๕๔๖ : ๑๘๕) ที่ให้คำนิยามว่า แรงจูงใจคือ ความเต็มใจของพนักงานที่จะใช้ความพยายามอย่างเต็มที่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร และเพื่อตอบสนองความต้องการของพนักงานผู้นั้นด้วย การจูงใจในองค์การจึงมีผลมากทั้งผลงานที่ให้กับองค์กร ในขณะที่พนักงานผู้นั้นก็ได้รับผลตอบแทนด้วย และเกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง (๒๕๕๐ : ๓๓๖) ที่ให้ความหมายว่า การจูงใจ หมายถึง สภาวะของบุคคลที่ถูกกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมไปยังจุดหมายปลายทาง ความต้องการแรงจูงใจในการทำงานให้เจริญก้าวหน้า การจูงใจมีลักษณะเป็นนามธรรม กล่าวคือ เป็นวิธีการที่ชักนำพฤติกรรมผู้อื่นให้ประพฤติปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ พฤติกรรมของคนจะเกิดขึ้นได้ต้องมีแรงจูงใจ และสอดคล้องกับ อรพินทร์ ชูชม (๒๕๕๕ : ๕๒-๖๑) ที่ให้ความหมายว่า แรงจูงใจในการทำงาน หมายถึง แรงผลักดันหรือเงื่อนไขต่างๆ ที่มีอยู่ภายในและภายนอกตัวบุคคลที่กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการทำงาน ทิศทางในการกระทำ ความเข้มข้นและระยะเวลาในการกระทำ

จากความหมายที่นักวิชาการต่างๆ ได้ให้ไว้ จึงสรุปได้ว่า“แรงจูงใจ” คือ แรงขับภายในบุคคลที่เกิดจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกซึ่งมีอิทธิพลต่อการทำงานในลักษณะกระตุ้นเร่งเร้าให้แสดงพฤติกรรมเพื่อบรรลุความสำเร็จของงาน

๒. ลักษณะของแรงจูงใจ

จากความหมายของแรงจูงใจจะเห็นได้ว่า แรงจูงใจประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

- ๒.๑ เป็นพลังงานที่กระตุ้นให้แสดงพฤติกรรม
- ๒.๒ เป็นตัวกำหนดทิศทางและเป้าหมายของพฤติกรรม
- ๒.๓ เป็นตัวกำหนดระดับความพยายาม

๓. ประเภทของแรงจูงใจ

นักจิตวิทยาได้แบ่งการจูงใจออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๓.๑ แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) คือ การจูงใจที่เกิดจากแรงผลักดันภายในตัวบุคคล นักจิตวิทยาเชื่อว่ามนุษย์มีแรงขับจากภายในที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง แรงจูงใจภายใน ได้แก่ ความต้องการ (Need) เจตคติ (Attitude) ความสนใจพิเศษ (Special Interest) ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะผลักดันให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น ความสนใจ ความรัก ความศรัทธา เป็นต้น คนที่มีแรงจูงใจประเภทนี้จะเป็นผู้ที่มีความสุขในการทำสิ่งต่าง ๆ เพราะมีความพึงพอใจโดยตัวของมันเอง มิได้หวังรางวัลหรือคำชม จึงมีแรงจูงใจจะทำสิ่งต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด จะเป็นผู้ที่ทำงานเพราะรักในงาน มีสัมพันธภาพที่ดีกับคนทั่วไป เป็นผู้ทำงานโดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

๓.๒ การจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) คือ การจูงใจที่เกิดจากแรงผลักดันที่เป็นสิ่งเร้าภายนอก ได้แก่ ตัวเสริมแรงหรือสิ่งจูงใจต่าง ๆ เช่น รางวัล คำชมเชย และสิ่งจูงใจอื่น ๆ

คนที่มีแรงจูงใจประเภทนี้จะเป็นผู้ที่ทำงานโดยต้องการคำชม รางวัล ต้องการการยอมรับ มักจะทำดี หรือสร้างสัมพันธภาพเฉพาะบุคคลที่ทำประโยชน์ให้ตน มักทำดีเฉพาะเวลาที่มีคนเห็น

๔. ทฤษฎีแรงจูงใจ

ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตวิทยาด้านแรงจูงใจในการปฏิบัติงานมีหลายแนวคิด ในการศึกษาวิจัย ครั้งนี้ผู้วิจัยขอนำทฤษฎีของอับบราฮัม มาสโลว์ และทฤษฎีของเฟรดเดอริก เฮอริชเบอร์กมาเป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

๔.๑ ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ (Needs Hierarchy Theory) ของอับบราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งจิตวิทยาด้านมนุษยนิยม ได้พัฒนาทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของแรงจูงใจ โดยความต้องการของมนุษย์ถูกจัดลำดับขั้นความสำคัญ มนุษย์มีความต้องการอยู่ตลอดเวลาในสิ่งที่ยังไม่มีและเมื่อความต้องการได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่ใช่สิ่งจูงใจของพฤติกรรม เมื่อความต้องการระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว บุคคลจะมีความต้องการในระดับสูงต่อไป ซึ่งความต้องการของมนุษย์มี ๕ ระดับ ดังนี้

ระดับที่ ๑ ความต้องการทางกายภาพ (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เช่น อาหาร อากาศ น้ำ ที่อยู่อาศัย และความต้องการทางเพศ

ระดับที่ ๒ ความต้องการความปลอดภัย (Security Needs) เป็นความต้องการที่เกิดขึ้นหลังจากความต้องการทางกายภาพได้รับการตอบสนอง เป็นความต้องการทางสภาพแวดล้อมที่มั่นคงปลอดภัย เป็นอิสระจากภัยคุกคามทางกายภาพหรืออันตรายต่อจิตใจ

ระดับที่ ๓ ความต้องการทางสังคม (Social Needs) เป็นความต้องการของบุคคลที่เกิดขึ้นหลังจากความต้องการความปลอดภัยได้รับการตอบสนอง เป็นความต้องการที่จะเป็นมิตร มีความสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นที่รักใคร่และยอมรับจากผู้อื่น

ระดับที่ ๔ ความต้องการความมีคุณค่า (Esteem Needs) เป็นความต้องการของบุคคลที่จะทำให้เห็นว่า ตนเองมีคุณค่าหรือนับถือตนเอง และได้รับความสำเร็จ การยกย่อง เกียรติยศชื่อเสียง และการเคารพนับถือจากผู้อื่น

ระดับที่ ๕ ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Self-Actualization Needs) เป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ เป็นความต้องการพัฒนาตนเองให้สำเร็จได้เต็มศักยภาพสูงสุดของตนเองโดยตระหนักถึงขีดความสามารถของตนเองด้วย

๔.๒ ทฤษฎีแรงจูงใจของเฟรดเดอริก เฮอริชเบอร์ก

เฟรดเดอริก เฮอริชเบอร์ก (Frederick Herzberg) เป็นนักจิตวิทยาได้คิดค้นทฤษฎีแรงจูงใจในการทำงาน ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในวงการบริหาร ข้อสมมติฐานตามทฤษฎีแรงจูงใจ (The motivation hygiene theory) เชื่อว่า ผู้ปฏิบัติงานจะปฏิบัติงานได้ผลดีมีประสิทธิภาพ ได้นั้นย่อมขึ้นกับความพอใจของผู้ปฏิบัติงาน เพราะความพึงพอใจในงานจะช่วยเพิ่มความสนใจในงานและเพิ่มความกระตือรือร้นในการทำงานมากขึ้น ย่อมทำให้ผลผลิตสูงขึ้น ในทางตรงกันข้ามหากเกิดความไม่พอใจในงานแล้ว ย่อมก่อให้เกิดผลเสียทำให้คนไม่สนใจ ไม่กระตือรือร้น ผลผลิตก็ตกต่ำ หน้าที่ของผู้บริหารก็คือ จะต้องรู้วิธีที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจ เพื่อจะให้งานบรรลุเป้าหมายและผลผลิตของงานสูงขึ้น ตามทฤษฎีนี้ปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจทำให้คนอยากทำงานมีอยู่ ๒ ปัจจัยคือ

๔.๒.๑ ปัจจัยจูงใจหรือปัจจัยกระตุ้น (Motivator factors) มีองค์ประกอบอยู่ ๕ ประการ ประกอบด้วย

(๑) ความสำเร็จของงาน หมายถึง การที่บุคคลสามารถทำงานได้เสร็จสิ้นและประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี

(๒) การยกย่องนับถือหรือการยอมรับ คือ การที่บุคคลได้รับการยอมรับนับถือทั้งจากกลุ่มเพื่อน ผู้บังคับบัญชา หรือจากบุคคลทั่วไป

(๓) ลักษณะของงาน หมายถึง ความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดีของบุคคลที่มีต่อลักษณะงาน

(๔) ความรับผิดชอบ หมายถึง ความพึงพอใจที่เกิดขึ้นจากการที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานใหม่ๆ และมีอำนาจในการรับผิดชอบอย่างเต็มที่

(๕) ความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน

๔.๒.๒ ปัจจัยค้ำจุนหรือปัจจัยสุข-อนามัย (Hygiene factors) มีองค์ประกอบอยู่ ๙ ประการ ประกอบด้วย

(๑) นโยบายและการบริหารงาน

(๒) เงินเดือนหรือค่าจ้างแรงงาน

(๓) ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา

(๔) ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา

(๕) ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน

(๖) สภาพภาพในการทำงาน

(๗) วิธีการปกครองบังคับบัญชา

(๘) ความมั่นคงในการทำงาน

(๙) สถานะของอาชีพ

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเกษตรทฤษฎีใหม่ การนำนโยบายไปปฏิบัติ และแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน โดยผู้วิจัยเลือกเฉพาะที่มีความเกี่ยวข้องสอดคล้องกับหัวข้อการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (๒๕๔๑) ศึกษาเรื่อง “ทฤษฎีใหม่ : มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด” อธิบายว่า ทฤษฎีใหม่ถือเป็นวิธีคิดแบบตะวันออกที่มองว่า ทฤษฎีกับสิ่งรอบข้างมีความอิงอาศัยกัน (harmony) ทฤษฎีใหม่เป็นหลักและวิธีการใหม่ที่มีความยิ่งใหญ่ทางความคิดอยู่หลายประการ คือ มีความเป็นพหุนิยม มีความหลากหลายผสมผสานกัน มองเห็นการดำรงอยู่ของความแตกต่างกันอย่างพึ่งพาอาศัยภายใต้จริยธรรม เป็นแนวคิดที่สามารถปฏิบัติได้เห็นผลจริง เกิดจากประสบการณ์ของไทยบนพื้นฐานวัฒนธรรมไทย แตกต่างจากทฤษฎีที่ใช้อยู่ทั่วไปที่นำมาจากตะวันตก ซึ่งมีลักษณะของความเป็นหลักการที่แยกมนุษย์ออกมาต่างหาก ไม่สนใจคุณธรรมความดีหรือจริยธรรม

ศักดิ์ชัย รัชโพธิ์ (๒๕๔๓) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามโครงการทฤษฎีใหม่ ตำบลคุ้มเก่า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามโครงการ

ทฤษฎีใหม่ ได้แก่ ปัจจัยทางกายภาพ ประกอบด้วย ลักษณะภูมิประเทศ ดิน สภาพภูมิอากาศ ปริมาณน้ำฝน มีความเหมาะสม ปัจจัยทางชีวภาพ หมายถึง ชนิดของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ เอกชน และที่เกษตรกรจัดหาเองมีความเหมาะสม ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ที่ดินหรือขนาดพื้นที่ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ทุนในการดำเนินงาน และปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างสมาชิก

กสิณ ทองใบใหญ่ (๒๕๔๔) ศึกษาเรื่องเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกครอบครัวเกษตรกร ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ พบว่า การนำเกษตรทฤษฎีใหม่ไปพัฒนาการเกษตรแบบเดิมของเกษตรกร ในพื้นที่คงไม่ประสบความสำเร็จในช่วงเวลาสั้นๆ ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงการเกษตรตามวิธี ดั้งเดิมของเกษตรกรจำเป็นต้องพัฒนาในรูปแบบของการแสดงตัวอย่าง เพื่อเป็นการประหยัด ค่าใช้จ่ายและเวลาให้เกษตรกรได้ปรับตัว สำหรับการเลือกเกษตรกรเพื่อทำการเกษตรเป็นตัวอย่าง สมควรเลือกเกษตรกรที่มีพื้นที่การเกษตรเกื้อกูลต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่มากที่สุด

วัลลภ พรหมทอง และคณะ (๒๕๕๑) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรทฤษฎี ใหม่ของเกษตรกรในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า อายุ รายได้ จำนวนพื้นที่ที่ถือครอง ทำการเกษตร ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกสถาบันทางการเกษตร ความเพียงพอของรายได้ต่อ การครองชีพ และลักษณะพื้นที่ทางการเกษตรที่ถือครองเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตร ทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร ส่วนด้านปัญหาอุปสรรคพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาด้านเงินทุน โรคพืชระบาด ขาดแหล่งน้ำ และขาดการให้บริการความรู้ของเจ้าหน้าที่ที่มีประสิทธิภาพ

สุเทพ พันประสิทธิ์ (๒๕๕๓) ศึกษาวิธีการผลิตตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร ภาคกลาง พบว่า เกษตรกรมีกิจกรรมในการประกอบอาชีพของตนเองมากขึ้น มีผลผลิตของพืช หลากหลายออกมาในระยะเวลาที่แตกต่างกัน ทำให้ลดความเสี่ยงในการดำเนินการทั้งจาก สภาพแวดล้อม โดยเฉพาะปริมาณน้ำฝนที่แปรเปลี่ยนไปตลอดเวลา ความเสี่ยงจากโรคและแมลง และความเสียหายในเรื่องราคา และสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างทั่วถึง ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น มีอาหารอย่างเพียงพอ มีงานทำทั้งปี ลดการอพยพถิ่นฐาน คุณภาพชีวิตดีขึ้น ครอบครัวมีความ ออบอุ่น สิ่งแวดล้อมดีขึ้น

พีรศุขม์ มหาเพชร (๒๕๕๐) ศึกษาแรงจูงใจของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการจัดการ คุณภาพพืชผักศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหญ่ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า แรงจูงใจของเกษตรกรใน การเข้าร่วมโครงการ ฯ ทั้ง ๔ ชนิดเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ แรงจูงใจผลประโยชน์ แรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ และแรงจูงใจใฝ่ชื่อเสียง

บัญญัติ จันทร์ดา (๒๕๕๐) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายการ จัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสไปปฏิบัติในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายการจัด การศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสไปปฏิบัติ ประกอบด้วย วัตถุประสงค์และเป้าหมายของนโยบาย ทรัพยากรขององค์กร เครือข่ายที่สนับสนุนการปฏิบัติงาน สภาพแวดล้อมขององค์กร ลักษณะ ขององค์กร สมรรถนะขององค์กร ภาวะผู้นำ และสมรรถนะของบุคลากร

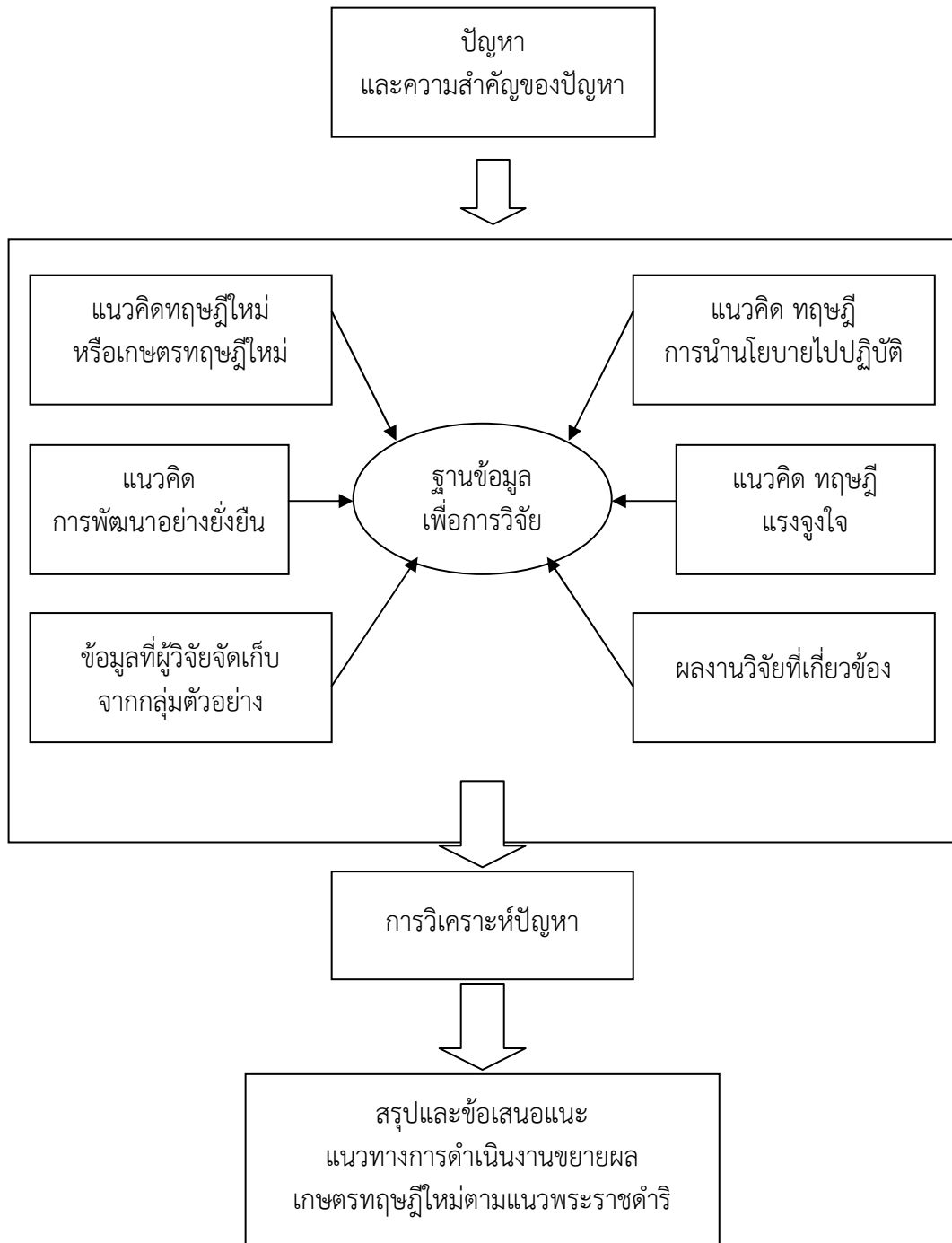
ส่วนวิจัยเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรกร (๒๕๕๑) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการ ประกอบอาชีพเกษตรกรของครัวเรือนที่มีความพึงพอใจในการประกอบอาชีพเกษตรกรในช่วงปีเพาะปลูก

๒๕๕๑/๒๕๕๒ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการประกอบอาชีพเกษตรเรียงตามลำดับความสำคัญ จากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการพึ่งพาอาศัยกัน ด้านศักยภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือน ด้านความรู้และประสบการณ์ ด้านน้ำ ด้านสถานภาพทางสังคม ด้านคุณลักษณะของสมาชิกใน ครัวเรือน ด้านสภาวะแวดล้อม ด้านการทำอาชีพหลักทางการเกษตร และด้านการมีเงินออมใน ครัวเรือน

ชรัส บุญณสะ (๒๕๕๓) ศึกษาความสำเร็จในการนำนโยบายธรรมาภิบาลไปปฏิบัติของ เทศบาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ความสำเร็จในการนำนโยบายธรรมาภิบาลไปปฏิบัติขึ้นอยู่กับ การมีส่วนร่วมของประชาชน ทิศนคติต่อนโยบายของสมาชิกในองค์กร ลักษณะขององค์กร กลยุทธ์การบริหาร ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร บทบาทของสมาชิกสภาเทศบาล และ ความเข้มแข็งของชุมชน

กรอบความคิดของการวิจัย

แผนภาพที่ ๒ - ๓ กรอบแนวคิดของการวิจัย

สรุป

จากการศึกษาทบทวนแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ การพัฒนาอย่างยั่งยืน การนำนโยบายไปปฏิบัติ แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า เกษตรทฤษฎีใหม่เป็นแนวพระราชดำริในการทำการเกษตรและดำรงชีวิตของเกษตรกร ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ได้พระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทย ซึ่งมีหลักการสำคัญ คือ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยจัดแบ่งพื้นที่เพื่อขุดสระน้ำ ปลูกข้าว ทำการเกษตรผสมผสาน และเป็นที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ มุ่งเน้นให้มีน้ำเพียงพอสำหรับการเกษตรตลอดปี โดยทำการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก มีเหลือจึงขาย มีการสร้างผลผลิตอาหารที่เพียงพอ และสร้างการผลิตที่หลากหลายสำหรับเป็นแหล่งรายได้ที่มั่นคงของครัวเรือน ลดการพึ่งพาจากภายนอก เพื่อให้เกษตรกรโดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างพอเพียง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความสุข สามารถพึ่งตนเองได้ และยังพัฒนาไปสู่การรู้จักรวมกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และแสวงหาความร่วมมือจากชุมชนและภายนอก ทำให้เกิดความรักความสามัคคี และสังคมสงบสุข เป็นแนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ถือเป็นพัฒนาอย่างยั่งยืนตามแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนของนักวิชาการและองค์การสหประชาชาติ ในการศึกษาแนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นการศึกษาในลักษณะการขับเคลื่อนเกษตรทฤษฎีใหม่ไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) และแนวคิด ทฤษฎีแรงจูงใจ (Motivation) กล่าวคือ ในการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ ในระดับพื้นที่ย่อมมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายปัจจัยที่อาจมีผลต่อการดำเนินงาน เช่น ปัจจัยด้านครอบครัวเกษตรกร ปัจจัยด้านนโยบาย ปัจจัยด้านการบริหาร ปัจจัยด้านสภาพพื้นที่ และปัจจัยอื่นตามตัวแบบทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ นอกจากนี้อาจมีปัจจัยด้านจิตวิทยา คือ แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องตามแนวคิด ทฤษฎีแรงจูงใจที่มีผลต่อการดำเนินงาน รวมทั้งอาจยังมีปัจจัยอื่นจากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีผลต่อการดำเนินงาน ซึ่งผู้วิจัยจะได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อไป

บทที่ ๓

ผลการวิเคราะห์

การนำเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติของเกษตรกรต้นแบบ

บทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์การนำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริไปปฏิบัติของเกษตรกรต้นแบบจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) หัวหน้าครอบครัวเกษตรกรต้นแบบจาก ๔ ภาค ๆ ละ ๑ จังหวัด ๆ ละ ๓ คน รวม ๑๒ คน และจากการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participated Observation) โดยบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวเกษตรกรต้นแบบ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปและผลสำเร็จของเกษตรกรต้นแบบ

๑. ภาคกลาง : จังหวัดสระบุรี

รายที่ ๑ นายไพศาล สุมาลัย อยู่บ้านเลขที่ ๖๔ หมู่ที่ ๒ ตำบลฝั่งหวง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ อายุ ๕๑ ปี จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ประกอบอาชีพเกษตรกร เล่าให้ฟังว่ามีสมาชิกในครัวเรือน ๓ คน คือ ตนเอง ภรรยา และหลาน ทำงานได้ทั้งสามคน ครอบครัวยังมีพื้นที่การเกษตร ๒๐ ไร่ เป็นที่นาของตนเอง ๑๐ ไร่ เข้าจากผู้อื่น ๑๐ ไร่ แต่เดิมมาทำนาปลูกข้าวอย่างเดียว ทำปีละครั้ง ได้ผลผลิตไม่มาก เพราะไม่มีแหล่งน้ำรองรับ ต่อมาปี พ.ศ.๒๕๓๘ ได้ปรับเปลี่ยนมาทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ เพราะอยู่ใกล้แปลงสาธิตโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ที่มูลนิธิชัยพัฒนาได้มาทำการทดลอง ศึกษาวิจัยตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ตนและครอบครัวศรัทธาแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ในหลวงรัชกาลที่ ๙ พระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทย จึงน้อมนำมาปฏิบัติ โดยแบ่งพื้นที่เป็นสี่ส่วน ได้แก่ ทำนา ๑๐ ไร่ ปลูกอ้อย และข้าวโพด ๘ ไร่ ขุดสระน้ำใหญ่ ๑ สระ และปลูกพืชผักสวนครัว ประมาณ ๒ ไร่ บริเวณบ้านที่อยู่อาศัยเลี้ยงสัตว์ หลังจากทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริติดต่อกัน ๒-๓ ปีทำให้รู้ว่า เกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้มีรายได้หมุนเวียนในครัวเรือนตลอด รายจ่ายต่าง ๆ ลดลง เพราะมีพืชผลทางการเกษตรในไร่นาของตนสามารถใช้บริโภคในครัวเรือนได้ และยังมีเงินเหลือเป็นเงินออม จึงได้ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ทำให้มีรายได้เฉลี่ย ๗๐๐ - ๘๐๐ บาท/วัน หรือประมาณ ๑๕๐,๐๐๐บาท/ปี สามารถผ่อนชำระหนี้สินที่เคยมีจนปัจจุบันครอบครัวไม่มีหนี้สิน ทั้งยังสามารถซื้อรถยนต์แบบเงินผ่อนได้ ๑ คัน เพื่อนำมาใช้สนับสนุนการทำเกษตร

นอกจากนี้นายไพศาล สุมาลัย ยังเล่าให้ฟังว่า ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ก็มีปัญหาอุปสรรคอยู่บ้าง เช่น ปัญหาราคาผลผลิตการเกษตรในแต่ละปีไม่แน่นอน ปัญหาโรคระบาดในพืช โดยเฉพาะแมลงชอนบองกินใบผัก ปัญหาด้านแรงงานที่ต้องทำงานหนัก สำหรับปัจจัยสำคัญที่ทำให้ครอบครัวประสบความสำเร็จ ได้แก่ ผู้นำชุมชนและผู้นำกลุ่มเกษตรกรเอาใจใส่ในการให้ข้อมูลข่าวสารและคอยช่วยเหลือสนับสนุนในด้านต่าง ๆ หน่วยงานชลประทานจัดทำโครงการวางท่อส่งน้ำเข้ามาในบริเวณพื้นที่ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเกษตรลงมาให้คำแนะนำปรึกษา และมีการแจกเมล็ด

พันธุ์พืชจากทางราชการเป็นครั้งคราว และสุดท้าย นายไพศาล สุมาลัย ได้ให้ความเห็นว่า สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งคือ เกษตรกรต้องมีใจรัก ขยัน และอดทน ส่วนทางราชการจะต้องให้ความช่วยเหลือเกษตรกรในเรื่องราคาผลผลิตและการหาตลาดด้วย จากการสังเกตการณ์ของทีมงานผู้วิจัยพบว่า ครอบครัวนี้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดี มีความร่วมมือกับกิจกรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะกิจกรรมทางพุทธศาสนาและประเพณีวัฒนธรรม

รายที่ ๒ นายสำราญ ศรีวิราช อายุ ๕๘ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑ หมู่ที่ ๒ ตำบลฝั่งรวง อำเภอนครชัยศรี จ.นครปฐม จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ประกอบอาชีพเกษตรกร เล่าให้ฟังว่ามีสมาชิกในครัวเรือน ๒ คน คือ ตนเอง และภรรยา ทำงานได้ทั้งสองคน ครอบครัวมีพื้นที่การเกษตร ๖๒ ไร่ เป็นที่ของตนเอง ๑๗ ไร่ เช่าจากผู้อื่น ๔๕ ไร่ แต่เดิมมาทำนาปลูกข้าวอย่างเดียว ทำปีละครั้ง ได้ผลผลิตไม่มาก เพราะขาดแคลนแหล่งน้ำ ต่อมาปี พ.ศ.๒๕๓๖ ได้ปรับเปลี่ยนมาทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ เพราะอยู่ใกล้แปลงสาธิตโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ที่มูลนิธิชัยพัฒนา ได้มาทำการทดลอง ศึกษาวิจัยตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ตนและครอบครัวศรัทธาแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ในหลวงรัชกาลที่ ๙ พระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทย จึงน้อมนำมาปฏิบัติโดยใช้พื้นที่ ๑๗ ไร่มาทำเกษตรทฤษฎีใหม่ แบ่งพื้นที่เป็นสี่ส่วน ได้แก่ ทำนา ปลูกอ้อย ขุดบ่อน้ำ และปลูกพืชผักสวนครัวไว้กินที่เหลือไว้ขาย เช่น พริก กระเพรา โหระพา แมงลัก มะเขือ และพืชผักอื่น ๆ บริเวณบ้านที่อยู่อาศัยเลี้ยงสัตว์ เลี้ยงปลา หลังจากทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริติดต่อกันระยะหนึ่งทำให้รู้ว่าเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นโดยมีรายได้หมุนเวียนในครัวเรือนตลอด รายจ่ายต่าง ๆ ลดลง เพราะมีพืชผลทางการเกษตรในไร่นาของตนสามารถใช้บริโภคในครัวเรือนได้ และหนี้สินลดลงด้วย จึงได้ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่มาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ทำให้มีรายได้เฉลี่ย ๘๐๐ บาท/วัน สามารถส่งบุตรเล่าเรียนได้ตามสมควร สามารถผ่อนชำระหนี้สินที่เคยมีจนปัจจุบันครอบครัวมีหนี้สินกับธนาคาร จำนวน ๕๐,๐๐๐ บาทเท่านั้น ทั้งยังสามารถซื้อรถยนต์แบบเงินผ่อนได้ ๑ คันเพื่อนำมาใช้สนับสนุนการทำการเกษตร

นอกจากนี้ นายสำราญ ศรีวิราช ยังเล่าให้ฟังว่า ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่มีปัญหาอุปสรรคอยู่บ้าง เช่น ปัญหาแหล่งน้ำไม่เพียงพอ ปัญหาสภาพดินไม่เหมาะสมกับการเก็บกักน้ำ สภาพร่างกายเข้าสู่วัยชรา ในขณะที่การทำการเกษตรต้องใช้แรงงานมาก ต้องเหนื่อยและขยัน และปัญหาราคาผลผลิตการเกษตรมักตกต่ำ สำหรับปัจจัยสำคัญที่ทำให้ครอบครัวประสบความสำเร็จ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ปรากฏเกษตรกร และผู้นำกลุ่มเกษตรกรเอาใจใส่ให้การสนับสนุนและคอยช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ หน่วยงานของทางราชการคอยให้การสนับสนุนช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง ได้แก่ สำนักงานชลประทาน สำนักงานเกษตรอำเภอ ศูนย์หม่อนไหม และโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ และสุดท้าย นายสำราญ ศรีวิราช ได้เสนอความเห็นเห็นว่า ทางราชการควรเพิ่มขนาดท่อส่งน้ำชลประทานให้มีขนาดใหญ่ขึ้น หาแหล่งน้ำและกระจายน้ำให้ทั่วถึงทุกพื้นที่ หาตลาดรองรับผลผลิตทางการเกษตรให้มากขึ้น และปลูกฝังให้คนรุ่นใหม่รู้จักการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ จากการสังเกตการณ์ของทีมงานผู้วิจัยพบว่า ครอบครัวนี้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดี มีความร่วมมือกับกิจกรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะกิจกรรมทางพุทธศาสนาและประเพณีวัฒนธรรม

รายที่ ๓ นางสาวพิมพ์ธิดาภา ปัญญาหนู อายุ ๒๘ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๕๗ หมู่ที่ ๔ ตำบลเขาหินพัฒนา อำเภอลำทะเมนชัยบุรีรัมย์ จบการศึกษาระดับ ปวส.ทางด้าน การออกแบบ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เล่าให้ฟังว่ามีสมาชิกในครัวเรือน ๔ คน คือ ตนเอง บิดา มารดา และ พี่สาว บิดาและพี่สาวทำงานเป็นลูกจ้างที่บริษัทเอกชน ส่วนตนเองและมารดาประกอบอาชีพ ทำการเกษตร ครอบครัวยังมีพื้นที่การเกษตร ๑๓ ไร่ เป็นที่ของตนเองทั้งหมด แต่เดิมมาครอบครัวทำนา ปลูกข้าวปีละครั้งโดยอาศัยน้ำฝน และปลูกข้าวโพดในช่วงฤดูแล้ง สมัยก่อนไม่มีน้ำสำรอง ทำให้ได้ผลผลิตไม่ดี มีรายจ่ายมากกว่ารายได้ ทำให้เกิดหนี้สิน ต่อมาปี พ.ศ.๒๕๔๒ บิดามารดาได้เริ่มศึกษา หาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ โดยเฉพาะจากพื้นที่แปลงสาธิตโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่บริเวณวัดมณฑล ชัยพัฒนา ตนและครอบครัวศรัทธาแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ที่อยู่ในหลวงรัชกาลที่ ๙ พระราชทานแก่ พสกนิกรชาวไทย จึงทดลองนำมาปฏิบัติ โดยแบ่งพื้นที่เป็นสี่ส่วน ได้แก่ ทำนาปลูกข้าว ปลูกอ้อย ขุดบ่อน้ำ ๒ บ่อ บ่อที่ ๑ ขนาด ๑ ไร่ บ่อที่ ๒ ขนาด ๑ งาน และปลูกพืชผักสวนครัวและไม้ผล เช่น กุ้ง กล้วย มะละกอ มะเขือ พริก ถั่ว บวบ เห็ด กะเพรา โหระพา และพืชผักตามฤดูกาล รวมทั้ง เลี้ยงปลาไว้กินในครัวเรือน บริเวณบ้านที่อยู่อาศัยเลี้ยงสัตว์ เลี้ยงปลาในบ่อน้ำ หลังจากทำเกษตร ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริติดต่อกันระยะหนึ่งพบว่า ครอบครัวยังมีรายได้อ่อนแอเพิ่มขึ้นรายจ่ายลดลง หนี้สินลดลงด้วย และมีเวลาให้กับครอบครัวมากขึ้น ซึ่งตอนแรกหลังจากตนจบการศึกษาระดับ ปวส. ได้เข้าทำงานเป็นพนักงานในโรงงานแห่งหนึ่งได้ประมาณปีเศษ แต่ด้วยความศรัทธาและเชื่อมั่นตาม แนวพระราชดำริจึงได้ตัดสินใจลาออกจากโรงงานมาทำการเกษตรทฤษฎีใหม่กับมารดาอย่างจริงจัง และต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ทำให้มีรายได้เฉลี่ย ๓๐,๐๐๐ บาท/เดือน

นอกจากนี้นางสาวพิมพ์ธิดาภา ปัญญาหนู ซึ่งปัจจุบันเป็น “เจ้าของสวนผักน่อง เมย์” และเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงของครอบครัวยังเล่าให้ฟังว่า หลังจากครอบครัวทำเกษตรทฤษฎีใหม่ มาได้ระยะหนึ่งนอกจากหนี้สินที่เคยมีจะหมดไปแล้ว ยังทำให้มีเงินเก็บออมอีกด้วย สมาชิกในครัวเรือน มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สุขภาพดี เพราะบริโภคพืชผักที่ปลูกเองซึ่งปลอดสารเคมี และครอบครัวอบอุ่น มีความสัมพันธ์ที่ดี มีความสุขแบบพอเพียง มีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน วัด และโรงเรียน ชาวบ้านในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดี มีความสงบสุข

นางสาวพิมพ์ธิดาภา ปัญญาหนู เล่าให้ฟังว่า การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ก็มีปัญหา อุปสรรคอยู่บ้าง เช่น ปัญหาแหล่งน้ำไม่เพียงพอ ปัญหาภัยแล้ง ปัญหาสภาพดินไม่เหมาะสมกับ การปลูกพืชแต่ละชนิด และปัญหาขาดเงินทุนในการซ่อมบำรุงอุปกรณ์การเกษตร สำหรับปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้ครอบครัวประสบผลสำเร็จในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่จนได้รับการคัดเลือกเป็นเกษตรกร ต้นแบบการนำเกษตรทฤษฎีใหม่มาปฏิบัติ คือ ความรักความศรัทธาที่จะใช้ชีวิตตามรอยพระบาท ในหลวง รัชกาลที่ ๙ ที่ได้พระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทยด้วยความขยันและเอาใจใส่ของเกษตรกร แหล่งน้ำที่เพียงพอ และการสนับสนุนช่วยเหลือของส่วนราชการ เช่น ชลประทาน สถานีพัฒนาที่ดิน ประมง เกษตรและสหกรณ์ และสุดท้ายได้เสนอความเห็นว่าจะขยายผลการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำรินในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศให้ประสบความสำเร็จ ตัวเกษตรกรต้องมีความขยัน มีการศึกษาเรียนรู้อย่างจริงจัง มีเงินทุน สภาพพื้นที่ต้องเหมาะสมในการทำเกษตร ภาคราชการ ควรให้การช่วยเหลือในด้านแหล่งน้ำ การให้ความรู้แก่เกษตรกร และรัฐบาลควรมีนโยบายขับเคลื่อน ขยายผลโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

จากการสังเกตการณ์ของทีมงานผู้วิจัยพบว่า ครอบครัวนี้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดี โดยเฉพาะนางสาวพิมพ์ธิดาภา ปัญญาหนู มีความภูมิใจที่ได้ใช้ชีวิตตามพระราชดำริในหลวง รัชกาลที่ ๙ และภูมิใจที่ได้รับการยอมรับจากส่วนราชการและสังคม เคยได้ออกรายการโทรทัศน์ช่อง ๓ ในฐานะเป็นเกษตรกรต้นแบบที่เป็นคนรุ่นใหม่

๒. ภาคเหนือ : จังหวัดเชียงราย

รายที่ ๑ นายทวี จอนแสนเทพ อายุ ๖๑ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๕๗ หมู่ที่ ๑๗ ตำบลดอนศิลา อำเภอเวียงชัย จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ๒ คนคือ นายทวี จอนแสนเทพ และภรรยา ครอบครัวมีที่ดินทำการเกษตร จำนวน ๒๖ ไร่ ๒ งาน เดิมทำนาข้าวเหนียว ในรอบปีมีรายได้อย่างเดียว ทำให้รายได้ไม่พอกับรายจ่าย มีหนี้สินเพิ่มขึ้นทุกปี ต่อมาปี ๒๕๕๑ ตนและภรรยาได้เรียนรู้แนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริจากการไปศึกษาดูงานตามสถานที่ต่าง ๆ ที่ทางราชการจัดขึ้น เกิดความความเข้าใจและศรัทธาหลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่ของในหลวงรัชกาลที่ ๙ ได้เริ่มต้นจากการจัดสรรการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ว่าต้องทำอะไรบ้าง ปัจจุบันได้แบ่งพื้นที่สำหรับทำนาข้าวเหนียว ๘ ไร่ ปลูกกล้วย ๕ ไร่ ทำเกษตรผสมผสานปลูกพืชผักต่าง ๆ ปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ ๑๐ ไร่ และขุดสระน้ำ ๒ งาน เลี้ยงปลานิล ปลาเบญจพรรณ เลี้ยงกบ มีคอกสัตว์ ๑ ไร่ ๒ งาน เลี้ยงควาย ๒๖ ตัว ไก่ ๒๐๐ ตัว เป็ด ๒๙ ตัว ผลการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รายจ่ายลดลง แม้ว่าจะยังมีหนี้สินกับธนาคาร ธ.ก.ส.อยู่ส่วนหนึ่งแต่ก็ไม่เป็นภาระกับครอบครัวมากนัก เพราะมีรายได้หมุนเวียนต่อเนื่อง เมื่อชำระหนี้สินแล้วก็แบ่งเงินบางส่วนเก็บออมได้ด้วย ในด้านคุณภาพชีวิตของคนในครอบครัวมีสุขภาพดีขึ้น เพราะมีชาวบ้านมาดูหมุ่มขึ้น ครอบครัวมีความสุข มีความอบอุ่นเพราะได้อยู่ร่วมกันทำกิจกรรมของครอบครัวด้วยกัน ไม่ต้องออกนอกบ้านไปหารับจ้างทำงานเหมือนครอบครัวอื่น ในด้านสังคมครอบครัวได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนในโอกาสต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เช่น งานบุญ งานประเพณีของชุมชน

นายทวี จอนแสนเทพ เล่าให้ฟังว่า ในช่วงที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ผ่านมามีครอบครัวก็มีปัญหาอยู่บ้างในเรื่องเงินทุน เพราะมีหนี้สินอยู่มาก และเป็นผู้สูงวัยทำให้ร่างกายไม่ค่อยแข็งแรงเหมือนสมัยก่อน แต่อย่างไรก็ตามจากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่มาเป็นเวลาประมาณ ๙ ปี คิดว่าครอบครัวประสบความสำเร็จพอสมควร เห็นว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้ครอบครัวประสบความสำเร็จได้แก่ ความสนใจศึกษาเรียนรู้และความขยันในการประกอบอาชีพของตนและครอบครัว รวมทั้งการสนับสนุนให้ความช่วยเหลือเกษตรกรของทางราชการโดยหน่วยงานต่าง ๆ นายทวี จอนแสนเทพ ให้ความเห็นว่า หากจะขยายผลการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศให้ประสบความสำเร็จ ทางราชการควรให้ความรู้และแนะนำแก่เกษตรกรที่สนใจ ส่งเสริมด้านเงินทุน และเข้ามาให้ความช่วยเหลือเกษตรกรในส่วนที่หน่วยงานต่าง ๆ มีหน้าที่เกี่ยวข้อง

รายที่ ๒ นางแสงจันทร์ ปวงรังสี อายุ ๕๘ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๖๕ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลนางาม อำเภอเวียงชัย จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ มีสมาชิกในครัวเรือน ๖ คน ได้แก่ นางแสงจันทร์ ปวงรังสี สามี บุตรสาว บุตรชาย และหลาน ๒ คน ครอบครัวมีพื้นที่ทำการเกษตร ๙๐ ไร่ เป็นที่ดินของตนเอง ๓๐ ไร่ เป็นที่ดินเช่า ๖๐ ไร่ แต่เดิมมาประกอบอาชีพทำนาข้าว และทำไร่ เนื่องจากต้องเช่าที่ดินจากผู้อื่น ผลผลิตได้ผลไม่ดี และราคาผลผลิตตกต่ำทำให้รายได้น้อย ค่าใช้จ่ายสูง มีหนี้สินเพิ่มขึ้น คุณภาพชีวิตไม่ดีนัก ต่อมาปี พ.ศ.๒๕๕๖ ได้เริ่มทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามที่

ทางราชการส่งเสริมและมีแรงบันดาลใจจากความศรัทธาในแนวทางตามพระราชดำริ โดยแบ่งพื้นที่ การเกษตรเป็นสัดส่วน ทำนาข้าว ๒๐ ไร่ ทำปีละ ๒ ครั้ง ขุดบ่อน้ำ ๓ บ่อล้อมรอบนาข้าว ขนาดบ่อละ ๑ ไร่, ๒ งาน และ ๑ งานตามลำดับ ในนาข้าวปล่อยปลาและกบไว้เก็บกิน ทำเกษตรผสมผสาน ๓ ไร่ ปลุกต้นเพกาเตี้ย ๑๕๐ ต้น มะนาว ๒๐ ต้น ขนุน ๑๐ ต้น มะม่วง ๒๐ ต้น และพืชผักสวนครัว ๑ งาน ที่อยู่อาศัย ๑ ไร่ เลี้ยงไก่ ๑๐ ตัว และทำไร่ ๖๐ ไร่ ได้แก่ แดงโม ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และปลูกพืชอื่น สลับในพื้นที่ เช่น ฟักทอง กล้วยน้ำว่า จากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่มาอย่างต่อเนื่องทำให้ครอบครัว มีรายได้เพิ่มขึ้น โดยมีรายได้หมุนเวียนตลอดทั้งปีจากการเก็บพืชผล พืชผักขายเป็นระยะ รายจ่ายของ ครอบครัวลดลงจากการเก็บกินจากผลผลิตในไร่นาของตนเอง มีเงินใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตคล่องตัว ขึ้น แม้ไม่มีเงินเหลือเก็บออมแต่ก็ทำให้หนี้สินที่เดิมมีมากลดลงเป็นลำดับ คนในครอบครัวมีคุณภาพ ชีวิตดีขึ้น มีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ มีความสุขเพิ่มขึ้น ในด้านสังคมมีโอกาสมีส่วนร่วม ทำกิจกรรมในชุมชน เช่น ร่วมกันเข้าอบรมทำปุ๋ยหมัก รวมกลุ่มกันทำปุ๋ยหมัก การเพาะเห็ด และ กิจกรรมอื่น ๆ ปัจจุบันยังเป็นหัวหน้ากลุ่มเกษตรกรประจำหมู่บ้าน เป็นสถานที่ศึกษาดูงานของ กลุ่มแม่บ้านและกลุ่มต่าง ๆ จากต่างจังหวัด คิดว่าการทำเกษตรทฤษฎีใหม่เกิดประโยชน์หลายอย่าง เช่น ทำให้สุขภาพดี จิตใจดี ได้อยู่กับครอบครัว ได้ความรู้และมีโอกาสเรียนรู้เพิ่มเติมนำมาใช้ในการ ประกอบอาชีพ มีรายได้หมุนเวียนเพิ่มขึ้น และได้รู้จักผู้คนทั้งในพื้นที่และต่างพื้นที่เพิ่มขึ้นทำให้มี โอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ดี

นางแสงจันทร์ ปวงรังสี เล่าให้ฟังว่า ปัญหาอุปสรรคก็มีอยู่บ้าง ได้แก่ ศัตรูพืช ส่วนเรื่องแรงงานในหมู่บ้านจะเป็นแบบทำงานเอาแรงกัน สลับไปช่วยกัน ทำให้มีความสัมพันธ์ที่ดี ส่วนปัจจัยแห่งความสำเร็จต้องขึ้นอยู่กับตนเอง ต้องมีใจรักในอาชีพที่ทำ มีความขยันอดทน รู้จักที่จะ เรียนรู้ช่วยตนเอง เพื่อพัฒนาให้ดีขึ้น และยังมีหน่วยงานของรัฐทั้งเกษตร ประมง ปศุสัตว์เข้ามา สนับสนุนปัจจัยการผลิต และให้คำแนะนำปรึกษา

รายได้ ๓ นายอำนวย จุ่มดี อายุ ๖๑ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๕๗ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลผางาม อำเภอเวียงชัย จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ มีสมาชิกในครัวเรือน ๓ คน ได้แก่ นายอำนวย จุ่มดี ภรรยา และแม่ยาย ครอบครัวมีที่ดินทำการเกษตรของตนเองจำนวน ๓๕ ไร่ แต่เดิมมาครอบครัว มีอาชีพทำนาปลูกข้าวอย่างเดียว มีโรงสีข้าว และรับซื้อพืชผลทางการเกษตรไปขายที่จังหวัดเชียงใหม่ ต่อมาได้รับข่าวสารความรู้เรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่จากทางราชการ และได้ติดตามศึกษาหาความรู้ เพิ่มเติมจนเกิดความเชื่อและศรัทธาในหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ จึงได้ ปรับเปลี่ยนจากการทำนาปลูกข้าวอย่างเดียว มาจัดแบ่งพื้นที่เป็นหลายส่วน ทำนา ปลูกข้าวเหนียว ๑๐ ไร่ ปลูกยางพารา ๑๕ ไร่ ขุดบ่อเก็บน้ำ ๒ บ่อ ๓ ไร่เลี้ยงปลา เลี้ยงวัว ๒ ไร่ และทำเกษตร ผสมผสาน ปลูกผักกาด พริก มะเขือ มะนาว เพาะเห็ด และที่อยู่อาศัย ๕ ไร่ ได้ทำต่อเนื่องมาจน ปี พ.ศ.๒๕๕๘ เริ่มประสบความสำเร็จ ทำให้มีรายได้หมุนเวียนสม่ำเสมอ ในขณะที่รายจ่ายของ ครอบครัวลดลง ปัจจุบันยังมีหนี้สินอยู่กับธนาคารประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ บาทเท่านั้น ในขณะที่มีรายได้ เฉลี่ยเดือนละ ๖๐,๐๐๐ บาท คนในครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ไม่ลำบาก สุขภาพแข็งแรง สมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดี ช่วยกันทำเกษตรทฤษฎีใหม่จนประสบความสำเร็จ ในด้าน สังคมครอบครัวก็ได้ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ คนในชุมชนมีความสามัคคีกัน มีกิจกรรมทั้งที่วัดและโรงเรียน คนในชุมชนก็ร่วมมือกันดี โดยสรุปคิดว่าการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ได้ประโยชน์หลายอย่างทำให้

มีรายได้หมุนเวียน รายได้เพิ่มขึ้น ค่าใช้จ่ายลดลง มีความสัมพันธ์กับชุมชนมากขึ้น รู้จักคำว่าพอเพียง ทำเท่าที่เราทำได้ และรู้จักการแบ่งปัน

นายอำนวนาย จุ่มดี เล่าให้ฟังว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคที่มีอยู่บ้างในเรื่องสุขภาพร่างกายของเกษตรกรเอง เพราะอยู่ในช่วงอายุมากแล้วทำงานได้ไม่เต็มที่ สำหรับปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนให้ประสบความสำเร็จเกิดจากตัวเกษตรกรต้องมีใจรัก ต้องขยันขันแข็ง มีความอดทน ต้องประหยัด สนใจศึกษาเรียนรู้ โดยการทดลองทำด้วยตัวเอง และมีการสนับสนุนช่วยเหลือจากหน่วยงานเกษตร ประมง และสถานีพัฒนาที่ดิน สุดท้าย นายอำนวนาย จุ่มดี ยังแสดงความคิดเห็นว่าการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศให้ประสบผลสำเร็จต้องอาศัยปัจจัยทั้งด้านคุณสมบัติของตัวเกษตรกร และการสนับสนุนของทางราชการอย่างต่อเนื่องเป็นสำคัญ

๓. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : จังหวัดนครราชสีมา

รายที่ ๑ ร.ต.ต.มานิตย์ สมประดี อายุ ๖๔ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๘๗ หมู่ที่ ๑๕ ตำบลคุด อำเภอบึงอ้อย จบการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ ๓ มีสมาชิกในครัวเรือน ๕ คน ประกอบด้วย ร.ต.ต.มานิตย์ สมประดี ภรรยา บุตร และหลาน แต่ปัจจุบันภรรยา บุตร และหลานไปอยู่ในกรุงเทพมหานคร เหลือเพียงตนเองคนเดียวที่ใช้ชีวิตอยู่ที่บ้านหลังนี้ มีที่ดินทำกิน ๓๑ ไร่ เป็นที่ดินของตนเอง ๑๓ ไร่ เช่าจากน้องสาว ๑๘ ไร่ แต่เดิมมารับราชการเป็นตำรวจอยู่กรุงเทพมหานคร เขตภาษีเจริญ ภรรยาประกอบอาชีพนอกภาคเกษตร หลีกจากเกษียณอายุราชการตนเองได้กลับมาประกอบอาชีพทำนาปลูกข้าว รายได้ไม่ค่อยดีนัก ต่อมาปี พ.ศ.๒๕๕๘ ได้ปรับเปลี่ยนแนวทางมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำรินในหลวงรัชกาลที่ ๙ ซึ่งตนเองมีความศรัทธาอย่างยิ่ง โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็นหลายส่วน ทำนาปลูกข้าว ๕ ไร่ ทำไร่ข้าวโพด มันสำปะหลัง ๑๘ ไร่ ขุดบ่อน้ำ ๒ บ่อๆ ละ ๑ ไร่เศษ รวมประมาณ ๓ ไร่ เลี้ยงปลาในบ่อน้ำด้วย ปลูกพืชผักกินใบชนิดต่าง ๆ เช่น กะเพรา โหระพา แมงลัก มะนาว ๑ ไร่ และที่เหลือเป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู จากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่มาได้ประมาณ ๒ ปีรู้สึกว่าการประสบความสำเร็จ ทำให้มีเงินรายได้หมุนเวียนเฉลี่ยเดือนละ ๓๓,๐๐๐ บาท ค่าใช้จ่ายลดน้อยลง มีเงินเหลือเก็บออมฝากเข้าบัญชีธนาคาร ไม่มีหนี้สิน ด้านคุณภาพชีวิตมีสุขภาพดีขึ้น มีความสุขที่ได้อยู่กับธรรมชาติ ได้กินอาหารที่ไม่มีสารพิษหรือสารเคมี ได้พบปะทำกิจกรรมกับคนในชุมชน ครอบครัวที่อยู่กรุงเทพมหานครก็จะมาเยี่ยมมาอยู่ด้วยเป็นครั้งคราว ปัจจุบันได้เป็นกรรมการเกษตรชุมชนด้วย รู้สึกภูมิใจที่มีผู้อื่นมาศึกษาดูงานเป็นระยะๆ

ร.ต.ต.มานิตย์ สมประดี ได้เล่าถึงปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประสบความสำเร็จว่า เกิดจากแรงจูงใจของตัวเกษตรกรที่มีความรัก ความตั้งใจ ความขยัน ความอดทน ความเสียสละที่รู้จักแบ่งปันให้คนอื่น เกิดจากการได้เข้ารับการอบรมทำให้ได้รับความรู้ความเข้าใจ เกิดจากการช่วยเหลือของหน่วยงานราชการทั้งระดับจังหวัดและอำเภอ เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่มเกษตรกรด้วยกัน และสภาพที่ดินต้องรู้จักวิเคราะห์ความเหมาะสมของคุณภาพดินกับพืชชนิดต่าง ๆ และการปรับปรุงคุณภาพดิน สำหรับปัญหาอุปสรรคที่สำคัญคือ เรื่องแหล่งน้ำอยากได้รับการสนับสนุน บ่อบาดาล ปัญหาแรงงานหายากและราคาสูง ปัญหาการหาเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ และมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศว่า หน่วยงานของทางราชการควรให้การสนับสนุนทั้งด้านการให้ความรู้ คำแนะนำปรึกษา การจัดหาแหล่งน้ำ การสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเงินทุน การจัดหาตลาด โดยทางราชการควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

รายที่ ๒ นายศักดิ์ชัย ดอนฉิมพลี อายุ ๔๘ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๓๖ หมู่ที่ ๘ ตำบลจิว อำเภอบึงสามพัน จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ เป็นผู้ใหญ่บ้าน ในครอบครัวมีสมาชิก ๔ คน ประกอบด้วย นายศักดิ์ชัย ดอนฉิมพลี ภรรยา และบุตร ๒ คน มีที่ดินทำกินของตนเอง ๘ ไร่ แต่เดิมประกอบอาชีพเลี้ยงวัวนม ทำแล้วประสบความล้มเหลว มีภาระหนี้สิน เปลี่ยนมาทำอาชีพขายอาหารปลาตามตลาดนัด รายได้ไม่เพียงพอ เปลี่ยนมาเปิดร้านขายของชำที่บ้าน และต่อมาได้ศึกษาเรียนรู้การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ไปเข้าอบรมจากกลุ่มต่าง ๆ และได้เริ่มทำเกษตรทฤษฎีใหม่เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๙ โดยแบ่งพื้นที่เป็นส่วน ๆ ทำนา ๒ ไร่ ทำไร่ข้าวโพดและปลูกหน่อไม้หวาน ๑ ไร่ ปลูกกล้วยน้ำว้า ๑ ไร่ ดอกขจร ๑ ไร่ ชะอม ๑ ไร่ ขุดบ่อน้ำ ๑ บ่อ และที่อยู่อาศัย ๑ ไร่ ทำให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น เพราะมีรายได้หมุนเวียนตลอดทั้งปี ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนลดลง สามารถดูแลบุตรที่กำลังศึกษา ๒ คนได้ไม่มีปัญหา ได้มีโอกาสใช้ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่แก่เกษตรกรในหมู่บ้านด้วย ทำให้ความสัมพันธ์ภายในชุมชนดีขึ้น และมีเครือข่ายช่วยสนับสนุนการทำเกษตรทฤษฎีใหม่อีกทางหนึ่ง ปัจจุบันครอบครัวของตนตระหนักในประโยชน์ของเกษตรทฤษฎีใหม่ ทั้งในด้านคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ความสัมพันธ์ภายในครัวเรือนดีขึ้น มีรายได้หมุนเวียนมั่นคงเฉลี่ยเดือนละ ๒๐,๐๐๐ บาท ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ลดน้อยลง เหลือหนี้สินกับธนาคาร ธ.ก.ส.ประมาณ ๒๘๐,๐๐๐ บาท นายศักดิ์ชัย ดอนฉิมพลี ได้เล่าให้ฟังว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ ความศรัทธาต่อหลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริทำให้ตนและครอบครัวเกิดความมุ่งมั่น ตัวเกษตรกรต้องมีความขยันขันแข็ง อดทนสู้ปัญหา มีความประหยัด และต้องมีแหล่งน้ำรองรับการทำเกษตร และหากจะขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ หน่วยงานของรัฐจะต้องให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เช่น สนับสนุนปัจจัยการผลิต พันธุ์พืช การปรับปรุงคุณภาพดิน และการบริหารจัดการน้ำ

รายที่ ๓ ร.ต. สะอาด ลินสอนงาย อายุ ๖๑ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๗๗ หมู่ที่ ๒ ตำบลเกษมทรัพย์ อำเภอบึงสามพัน จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ๒ คน คือ ร.ต.สะอาด ลินสอนงาย และภรรยา ครอบครัวมีที่ดินทำกินของตนเอง ๒๗ ไร่ แต่เดิมมาประกอบอาชีพรับราชการทหาร ครอบครัวทำนาปลูกข้าวในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้เริ่มทำเกษตรทฤษฎีใหม่จากการที่ได้ศึกษาดูงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่และศรัทธาหลักการตามแนวพระราชดำริในหลวงรัชกาลที่ ๙ โดยได้แบ่งพื้นที่ทำกินออกเป็นสวน ๆ ทำนา ๑๙ ไร่ ขุดสระน้ำ ๔ ไร่ เลี้ยงปลาด้วย ทำเกษตรผสมผสาน เช่น มะนาว ๑๒๐ ต้น มะม่วง ๔๐ ต้น มะพร้าว น้ำหอม ๓๐ ต้น กล้วย ๓๐ ต้น มะละกอ ๑๐ ต้น และที่อยู่อาศัย จำนวน ๔ ไร่ ผลการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้มีรายได้หมุนเวียน ได้บริโภคพืชผล และปลาจากไร่นาทำให้รายจ่ายครัวเรือนลดลง ประกอบกับมีเงินบำนาญจากการรับราชการด้วย ทำให้มีเงินเก็บออมมากขึ้น โดยครอบครัวมีรายได้เฉลี่ยประมาณเดือนละ ๒๒,๖๐๐ บาท ไม่มีหนี้สิน ด้านคุณภาพชีวิตตนเองและภรรยามีสุขภาพแข็งแรง เพราะได้บริโภคพืชผักที่ปลอดสารพิษ กินปลาที่เลี้ยงเอง ความสัมพันธ์ในครอบครัวดี มีความสุข ความสัมพันธ์ภายในชุมชนก็ดี มีการช่วยเหลือแบ่งปันกัน มีความคิดเห็นว่าการทำเกษตรทฤษฎีใหม่เกิดประโยชน์หลายประการ ทั้งช่วยเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ทำให้มีเงินเก็บออมเพิ่มขึ้น คนในชุมชนมีความสามัคคี เกิดการแบ่งปัน และสอนให้ใช้ชีวิตแบบพอเพียง

ร.ต. สะอาด สิ้นสอนง่าย เล่าถึงปัจจัยที่ช่วยให้ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เกิดจากตัวเกษตรกรได้รับแรงจูงใจมาจากความรักความศรัทธาในแนวคิดและหลักการตามแนวพระราชดำริในหลวง รัชกาลที่ ๙ มีความมุ่งมั่นที่จะดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพตามแนวพระราชดำริ และมีความเห็นว่าหากทางราชการจะขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศให้ประสบความสำเร็จควรส่งเสริมให้มีเกษตรกรทำเป็นตัวอย่างหรือต้นแบบในแต่ละตำบล และมีเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการไปช่วยเหลือดูแลให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง

๔. ภาคใต้ : จังหวัดพัทลุง

รายที่ ๑ นายทงค์ แสงเกิด อายุ ๕๖ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๗๖ หมู่ที่ ๓ ตำบลเขาเย่า อำเภอกะปง จ.พัทลุง จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ๖ คน ประกอบด้วยตนเอง ภรรยา บุตรสาว บุตรชาย และหลาน ๒ คน ครอบครัวยึดที่ดินทำกินของตนเอง ๒๐ ไร่ แต่เดิมครอบครัวประกอบอาชีพทำสวนยางพารา ประสบปัญหาขาดทุนต่อเนื่อง มีภาระหนี้สิน เริ่มศึกษาเรียนรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และนำมาปรับใช้ในชีวิตตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๘ โดยเปลี่ยนจากทำสวนยางพารา มาทำนา ประสบปัญหาขาดแคลนน้ำ และต่อมาปี พ.ศ.๒๕๕๗ ได้ปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่โดยได้แบ่งพื้นที่ออกเป็นสวน ๆ คือทำนา ๒ ไร่ ทำปศุสัตว์ ๒ ครั้ง พื้นที่ที่เหลือขุดสระน้ำใหญ่ ๒ สระ บ่อเล็ก ๑ บ่อเลี้ยงปลาตุ๊ก ปลาสร้อย ปลาจาระเม็ด เลี้ยงกบ ๓ บ่อ ๒,๕๐๐ ตัว ปลูกปาล์มตามขอบสระ ๔๐ ต้น ทำเกษตรผสมผสาน ๔ ไร่ เช่น มะพร้าว น้ำหอม พืชผักต่าง ๆ และบริเวณที่อยู่อาศัย เลี้ยงไก่ไข่ ๔๐๐ ตัว หลังจากเริ่มทำเกษตรทฤษฎีใหม่ได้ระยะหนึ่งบุตรสาวกับบุตรชายได้ลาออกจากโรงงานมาทำการเกษตรกับครอบครัว ผลการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้ครอบครัวมีรายได้หมุนเวียนเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเดือนละ ๒๐,๐๐๐ บาท สามารถชำระหนี้สินกับธนาคาร ธ.ก.ส.ได้เป็นระยะ ทำให้หนี้สินลดลง รายจ่ายของครัวเรือนก็ลดลงเพราะมีพืชผัก ผลไม้ ปลา และสัตว์เลี้ยงจากไร่นาสำหรับใช้บริโภค คุณภาพชีวิตของคนในครอบครัวดีขึ้น มีความอบอุ่น และครอบครัวมีความภูมิใจที่บุตรสาวคนเล็กซึ่งกำลังศึกษาอยู่ไกลจะสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกใน ๖ เดือนข้างหน้า ในทางสังคม นายทงค์ แสงเกิด เป็นประธานกลุ่มออมทรัพย์ ครอบครัวได้เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และยังเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่แก่คณะที่มาศึกษาดูงานอีกด้วย

นายทงค์ แสงเกิด สรุปให้ฟังว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่คือ แรงจูงใจสูงสุดมาจากในหลวง รัชกาลที่ ๙ ทำให้มุ่งมั่นศึกษาเรียนรู้ มีความขยันอดทน และการได้รับการสนับสนุนจากกรมพัฒนาที่ดินให้คำแนะนำการปรับปรุงที่ดินเพื่อขุดสระขนาดใหญ่เก็บกักน้ำ ทำให้มีน้ำเพียงพอทำการเกษตร หากทางราชการจะขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศให้ประสบความสำเร็จจะต้องให้ความสำคัญกับการให้การศึกษาเรียนรู้แก่เกษตรกร และเกษตรกรต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมและนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปปรับใช้ในการปฏิบัติอย่างจริงจัง

รายที่ ๒ นายประกอบ แดงปก อายุ ๗๑ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๓๐/๒ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จ.พัทลุง จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ๕ คน ประกอบด้วย นายประกอบ แดงปก ภรรยา บุตรชาย บุตรสาว และหลาน ครอบครัวมีที่ดินทำกินของตนเอง ๕๙ ไร่ แต่เดิมมาครอบครัวมีอาชีพทำนาอย่างเดียว รายได้ไม่พอกับรายจ่าย ต่อมาปี พ.ศ.

๒๕๔๒ ได้เริ่มปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เพราะได้รับแรงจูงใจและความศรัทธามาจาก ในหลวงรัชกาลที่ ๙ โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น ๔ ส่วน คือ ทำนา ปลูกยางพารา ปาล์ม ขุดบ่อน้ำ เลี้ยงปลาตูก ปลาไนล ปลาทักทิม และปลูกพืชผักชนิดต่าง ๆ หลังจากทำเกษตรทฤษฎีใหม่ได้ประมาณ ๔-๕ ปี เริ่มประสบความสำเร็จต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน มีรายได้หมุนเวียนเฉลี่ยเดือนละ ๓๐,๐๐๐ บาท มีหนี้สินกับธนาคาร ธ.ก.ส. ๑๐๐,๐๐๐ บาท รายจ่ายของครอบครัวลดลง ครอบครัวมีคุณภาพชีวิต ที่ดีขึ้น มีความสุขเพิ่มขึ้น ในทางสังคม นายประกอบ แดงปก เป็นเกษตรกรต้นแบบที่ได้ช่วยถ่ายทอด ความรู้และประสบการณ์ให้กับคนในชุมชน และเด็กนักเรียนในโรงเรียน จนในปัจจุบันมีเครือข่าย เกษตรทฤษฎีใหม่กว่า ๑๐๐ ครัวเรือนในอำเภอบางแก้ว

นายประกอบ แดงปก ยังได้สรุปให้ฟังว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ครอบครัวทำเกษตร ทฤษฎีใหม่ประสบความสำเร็จคือ แรงบันดาลใจสูงสุดจากในหลวงรัชกาลที่ ๙ ทำให้เกิดความศรัทธา ที่จะทำตามแนวพระราชดำริ ตัวเกษตรกรต้องมีใจรัก มีความมุ่งมั่นตั้งใจ หน่วยงานราชการต้องให้ การศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เกิดการนำไปปฏิบัติจนเป็นศูนย์เรียนรู้ในชุมชนและโรงเรียน และต้อง มีแหล่งน้ำสนับสนุนอย่างเพียงพอ หากจะขยายผลการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ให้ประสบความสำเร็จ หน่วยงานภาครัฐต้องให้การสนับสนุนเรื่องจัดหาแหล่งน้ำ พันธุ์พืช และอื่น ๆ

รายที่ ๓ นายวิจิต สุมามาน อายุ ๕๓ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒๕๖ หมู่ที่ ๑๑ ตำบล หารเทา อำเภอกาญจนบุรี จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ๒ คน คือ ตนเอง และภรรยา ครอบครัวมีที่ดินทำกิน ๔๓ ไร่ เป็นของตนเอง ๑๓ ไร่ เข้าจากผู้อื่น ๓๐ ไร่ ที่ดินที่ ทำเกษตรทฤษฎีใหม่จำนวน ๑๓ ไร่ แต่เดิมมา นายวิจิต สุมามาน ทำงานเป็นพนักงานบริษัทเอกชน แม้จะมีรายได้เพียงพอกับค่าใช้จ่าย แต่สุขภาพจิตไม่ดี ด้วยแรงบันดาลใจจากในหลวงรัชกาลที่ ๙ ประกอบกับต้องการใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายในชนบท จึงลาออกจากบริษัทแล้วมาเริ่มทำเกษตร ทฤษฎีใหม่ ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๑ โดยแบ่งพื้นที่ ๑๓ ไร่ ออกเป็น ๔ ส่วน ทำนาปลูกข้าว ๖ ไร่ ขุดสระน้ำและเลี้ยงปลา ๓ ไร่ ทำเกษตรผสมผสานประมาณ ๓ ไร่ เช่น ชะอม หน่อไม้ กระจับ บมะพร้าวและที่อยู่อาศัย ๑ ไร่ ผลการทำเกษตรทฤษฎีใหม่มาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ครอบครัวมีรายได้ หมุนเวียนตลอดทั้งปี แม้มิใช่แต่ก็ยังสามารถจัดสรรชำระหนี้ได้บ้าง ซึ่งครอบครัวมีรายได้เฉพาะ ส่วนที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่เฉลี่ยเดือนละ ๖,๐๐๐ บาท มีหนี้สินกับธนาคาร ธ.ก.ส. ๔๐,๐๐๐ บาท ปัจจุบันมีหนี้กับสหกรณ์การเกษตร จำนวน ๔๘๐,๐๐๐ บาท เป็นการกู้เพื่อนำเงินไปลงทุนซื้อรถไถ ในด้านรายจ่ายของครัวเรือนลดลง เพราะมีพืชผักที่ปลูกและปลาที่เลี้ยงไว้สามารถนำไปใช้บริโภคได้ รู้สึกว่าคุณภาพชีวิตดีขึ้น สุขภาพจิตและสุขภาพกายดี มีความสุขมากขึ้น

นายวิจิต สุมามาน ยังได้สรุปให้ฟังว่า ปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนให้ประสบ ความสำเร็จคือ มีการศึกษาและเรียนรู้ด้วยตนเองว่า ปลูกพืชอะไรที่เหมาะสมกับสภาพดิน และสถานี พัฒนาที่ดินให้การสนับสนุนขุดสระน้ำให้ แนะนำการทำปุ๋ย และนำปุ๋ยมาแจก แต่ก็มีปัญหาอุปสรรค อยู่บ้างในเรื่องขาดแคลนเงินทุน ปัญหาแหล่งน้ำในหน้าแล้งมีน้ำไม่เพียงพอ สภาพพื้นที่ที่ต้องสร้าง คันดินป้องกันน้ำท่วม หากจะขยายผลการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ให้ประสบความสำเร็จต้องให้ ความสำคัญในด้านการให้ความรู้ความเข้าใจกับเกษตรกรที่สนใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเรื่องการวิเคราะห์ดิน การทำปุ๋ยหมัก และอื่น ๆ ที่จำเป็น

ส่วนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

เพื่อให้การแสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จของเกษตรกรต้นแบบมีความชัดเจน สามารถตรวจสอบได้ ผู้วิจัยได้ให้ลำดับที่ของเกษตรกรต้นแบบแต่ละราย เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ ดังนี้

ตารางที่ ๓ - ๑ ลำดับที่และรายชื่อของเกษตรกรต้นแบบ

ลำดับที่	จังหวัด	ชื่อ - สกุล เกษตรกรต้นแบบ
๑	สระบุรี	นายไพศาล สุมาลัย
๒	สระบุรี	นายสำราญ ศรีวิราช
๓	สระบุรี	น.ส.พิมธิดาภา ปัญญาหนู
๔	เชียงราย	นายทวี จอนแสนเทพ
๕	เชียงราย	นางแสงจันทร์ ปวงรังสี
๖	เชียงราย	นายอำนาจ จุ่มดี
๗	นครราชสีมา	ร.ต.ต.มานิตย์ สมประดี
๘	นครราชสีมา	นายศักดิ์ชัย ดอนฉิมพลี
๙	นครราชสีมา	ร.ต.สะอาด ลินสอนง่าย

ตารางที่ ๓ - ๑ ลำดับที่และรายชื่อของเกษตรกรต้นแบบ (ต่อ)

ลำดับที่	จังหวัด	ชื่อ - สกุล เกษตรกรต้นแบบ
๑๐	พัทลุง	นายทงก์ แสงเกิด
๑๑	พัทลุง	นายประกอบ แดงปก
๑๒	พัทลุง	นายวิจิต สุมามาน

จากความสำเร็จในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริของเกษตรกรต้นแบบ ๑๒ รายดังกล่าว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เชิงเหตุผลและความสอดคล้องของความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของเกษตรกรต้นแบบแต่ละรายทั้งปัจจัยบวกและปัจจัยลบ แล้วนำผลมาสังเคราะห์ร่วมกันปรากฏ ดังนี้

ตารางที่ ๓ - ๒ ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการนำเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติระดับครัวเรือน

ลำดับที่	ปัจจัยแห่งความสำเร็จ		ข้อมูลจากเกษตรกรต้นแบบลำดับที่
	ประเด็นหลัก	รายละเอียด	
๑	ตัวเกษตรกร	๑.๑ มีแรงบันดาลใจหรือแรงจูงใจจากตัวอย่างของความสำเร็จหรือความศรัทธาแนวคิดของในหลวงรัชกาลที่ ๙ ที่จะปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างจริงจังและต่อเนื่อง	๑,๓,๕,๖,๗,๘,๙,๑๐, ๑๑,๑

		<p>๑.๒ เป็นผู้สนใจศึกษาเรียนรู้ตลอดเวลา และลงมือทดลองปฏิบัติจริง</p> <p>๑.๓ เห็นผลหรือประโยชน์ของเกษตรทฤษฎีใหม่จากการปฏิบัติจริงทำให้เกิดความเชื่อมั่น</p> <p>๑.๔ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับพืช ดิน และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกระบวนการผลิต</p> <p>๑.๕ เป็นคนขยัน อดทน และประหยัด รู้จักการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน</p>	
--	--	--	--

ตารางที่ ๓ - ๒ ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการนำเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติระดับครัวเรือน (ต่อ)

ลำดับที่	ปัจจัยแห่งความสำเร็จ		ข้อมูลจากเกษตรกรต้นแบบลำดับที่
	ประเด็นหลัก	รายละเอียด	
		<p>๑.๖ มีที่ดินทำกินของตนเอง เพราะหากเป็นที่ดินเช่าจากผู้อื่นจะทำให้ต้นทุนการทำเกษตรทฤษฎีใหม่สูง และไม่สามารถทำได้ต่อเนื่อง</p> <p>๑.๗ มีเงินทุนเพียงพอที่จะลงทุนทำ ซึ่งควรเป็นเงินทุนของครอบครัวหรืออาจกู้จากสถาบันการเงินสมทบบางส่วน</p> <p>๑.๘ สุขภาพร่างกายแข็งแรงจึงสามารถทำการเกษตรได้</p> <p>๑.๙ เกษตรกรเข้าใจถึงประโยชน์ของเกษตรทฤษฎีใหม่</p>	
๒	แรงงานในครัวเรือน	<p>๒.๑ เป็นอาชีพที่ต้องมีแรงงานเพียงพอจึงสามารถดำเนินงานได้</p> <p>๒.๒ แรงงานครอบครัวเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในวัยค่อนข้างสูงอายุ ขาดวัยหนุ่มสาว ทำให้ไม่สามารถทำการเกษตรได้เต็มที่</p>	๑,๒,๔,๖,๗
๓	ที่ดินทำกิน	<p>๓.๑ ต้องมีที่ดินทำกินจำนวนเพียงพอกับความสามารถ</p> <p>๓.๒ ควรมีที่ดินทำกินของตนเอง หากเช่าไม่สามารถลงทุนได้ และภาระค่าใช้จ่ายสูง</p> <p>๓.๓ ลักษณะของดินเมื่อขุดบ่อ/สระ</p>	ทุกราย

		ต้องสามารถเก็บน้ำได้ ๓.๔ คุณภาพดินต้องเหมาะสมที่จะทำ เกษตรทฤษฎีใหม่	
๔	เงินทุน	๔.๑ เกษตรกรต้องมีเงินทุนเพื่อปรับปรุง พื้นที่ ขุดสระ และจัดหาปัจจัยการผลิต ๔.๒ ควรสนับสนุนให้เกษตรกรเข้าถึง แหล่งเงิน หรือจัดงบประมาณสนับสนุน	ทุกราย

ตารางที่ ๓ - ๒ ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการนำเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติระดับครัวเรือน (ต่อ)

ลำดับที่	ปัจจัยแห่งความสำเร็จ		เกษตรกรต้นแบบ ลำดับที่
	ประเด็นหลัก	รายละเอียด	
๕	แหล่งน้ำในพื้นที่	๕.๑ ต้องมีแหล่งน้ำที่สามารถสนับสนุนบ่อ หรือสระของเกษตรกรอย่างเพียงพอ ๕.๒ รัฐควรสนับสนุนงบประมาณจัดหา หรือพัฒนาแหล่งน้ำ	๑,๒,๓,๗,๘,๙,๑๐, ๑๑,๑๒

๖	หน่วยงานราชการ/ ชุมชน	๖.๑ ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ จัดฝึกอบรม นำไปศึกษาดูงาน ๖.๒ สนับสนุนในการขุดสระน้ำ/บ่อน้ำ ๖.๓ หน่วยงานชลประทานวางท่อส่งน้ำเข้าพื้นที่ ๖.๔ หน่วยงานเกษตรให้ความรู้คำแนะนำปรึกษา สนับสนุนเมล็ดพันธุ์พืช และเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ ปฏิบัติงานด้วยความทุ่มเทมีอุดมการณ์ ๖.๕ การประชาสัมพันธ์ ตัวอย่างความสำเร็จ ๖.๖ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และกลุ่มเกษตรกรมีบทบาทในการกระตุ้นหรือให้การสนับสนุนช่วยเหลือในการปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ๖.๗ หน่วยงานของรัฐช่วยเหลือเกษตรกรในเรื่องศัตรูพืช ปัจจัยการผลิต และหาตลาดรองรับ ๖.๘ ทางราชการหาตลาดรองรับผลผลิตการเกษตร ๖.๙ ความร่วมมือในชุมชนส่งผลต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่	๑,๒,๓,๔,๕,๖,๗,๘, ๑๐,๑๑,๑๒
---	--------------------------	---	------------------------------

สรุป

เมื่อนำผลการวิเคราะห์จากตารางที่ ๑ และตารางที่ ๒ มาวิเคราะห์เชิงเหตุผลร่วมกันพบว่า ตัวเกษตรกร แรงงานในครัวเรือน ที่ดินทำกิน เงินทุน แหล่งน้ำในพื้นที่ และการสนับสนุนของหน่วยงานของรัฐและชุมชน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการนำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริไปปฏิบัติระดับครัวเรือน ซึ่งตัวเกษตรกร แรงงานในครัวเรือน ที่ดินทำกิน และเงินทุนถือเป็นปัจจัยภายใน ส่วนแหล่งน้ำในพื้นที่ และการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐและชุมชนถือเป็นปัจจัยภายนอก

บทที่ ๔

วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลและแนวทางการดำเนินงานขยายผล เกษตรทฤษฎีใหม่

บทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ๓ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ รูปแบบและผลการดำเนินงานส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน จากผลการศึกษาเอกสารของทางราชการ ประกอบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารหรือผู้ทรงคุณวุฒิในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ส่วนที่ ๒ ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริในระดับพื้นที่ และส่วนที่ ๓ แนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ให้ประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น จากผลการจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus group) ระดับจังหวัด ๔ ครั้ง และระดับอำเภอ/ตำบล ๔ ครั้ง และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้บริหาร/ผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรต้นแบบบางส่วนมาร่วมวิเคราะห์ด้วย

ส่วนที่ ๑ รูปแบบและผลการดำเนินงานส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนว พระราชดำริที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน

๑. การดำเนินงานส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ผ่านมา

ผลจากการสัมภาษณ์ นายรัตนะ สวามีชัย รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร (ผู้แทนอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร) และนายบุญศรี อินทร์น้อย รักษาการแทนผู้อำนวยการกองประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กรมวิชาการเกษตร (ผู้แทนอธิบดีกรมวิชาการเกษตร) ถึงรูปแบบและโครงการ/กิจกรรมการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในช่วงเวลาที่ผ่านมาพบว่า กรมวิชาการเกษตรซึ่งมีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับงานศึกษาวิจัยพัฒนาด้านพืช ปัจจัยการผลิต ตลอดจนควบคุมดูแลมาตรฐานการผลิต ออกใบอนุญาตการผลิต ส่งออก/นำเข้าพืชและปัจจัยการผลิต รวมถึงการสนองนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกร ที่ผ่านมามีกรมวิชาการเกษตรได้จัดทำโครงการศูนย์เรียนรู้การผลิตพืชตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ ภายในบริเวณพื้นที่ของหน่วยงานในสังกัดทั่วประเทศ จำนวน ๒๑ ศูนย์ เพื่อเป็นศูนย์ต้นแบบให้ประชาชน เกษตรกรได้มาศึกษาเรียนรู้การจัดการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ และในปี ๒๕๕๙-๒๕๖๐ ได้ร่วมขับเคลื่อนการดำเนินโครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ และกรมส่งเสริมการเกษตรมีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรทั่วประเทศในการดำเนินการโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ในรูปแบบแปลงต้นแบบมาตั้งแต่ปี ๒๕๓๙ และได้เริ่มจัดทำหนังสือคู่มือส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อเป็นคู่มือและแนวทางดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง ในปี ๒๕๔๐ ได้จัดทำโครงการไร่นาสวนผสมตามแนวทฤษฎีใหม่ รูปแบบการดำเนินงานเป็นไปในลักษณะโครงการภายใต้แผนงานของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สำหรับผลการดำเนินงานในช่วงเวลาที่ผ่านมาพอประเมินได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่รับรู้เรื่องการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ เพราะมีการรณรงค์สร้างการรับรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก รวมถึงการอบรมชี้แจงเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ แต่อาจยังเข้าใจไม่ลึกซึ้งหรือเข้าใจแต่ยังไม่ถึงขั้นที่จะนำไปปฏิบัติให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม และมีข้อมูลเชิงประจักษ์ว่าเกษตรกรที่ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริแล้วประสบความสำเร็จมีจำนวนหนึ่ง เช่น ประชาชนเกษตรกร เกษตรกรต้นแบบ โดยเกษตรกรที่ปฏิบัติตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริก็จะมี ความมั่นใจในอาชีพ และมีความยั่งยืน สามารถต่อสู้กับความผันผวนของธรรมชาติและการตลาดได้

๒. การดำเนินงานส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ในปัจจุบัน

ผลจากการวิเคราะห์เอกสารคู่มือการปฏิบัติงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประกอบกับการให้สัมภาษณ์ของนายธีรภัทร ประยูรสิทธิ ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (www.komchadluek.net/เกษตร/ทำกิน/สัตว์เลี้ยง>สก็๊ปข่าว/บทความ เมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๐) พบว่า ในปีงบประมาณ ๒๕๖๐ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดทำโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อถวายแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และเพื่อรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณที่มีต่อปวงชนชาวไทย ที่ได้ทรงพระราชทานแนวทางการพัฒนาการเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยมีเป้าหมาย ส่งเสริมให้เกษตรกรที่มีความสมัครใจจาก ๘๘๒ อำเภอ รวม ๗๐,๐๐๐ ราย ได้น้อมนำหลักเกษตรทฤษฎีใหม่มาปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองอย่างเหมาะสม ให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ของเกษตรกร โดยมุ่งหวังจะพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ อันเกิดจากการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชน แนวทางดำเนินงานจะกำหนดกลุ่มเป้าหมายเกษตรกรแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม คือ เกษตรกรกลุ่มพร้อมมาก (Cell ต้นกำเนิด) จำนวน ๒๑,๐๐๐ ราย ดำเนินการช่วงเดือนกุมภาพันธ์ – เมษายน ๒๕๖๐ เกษตรกรกลุ่มพร้อมปานกลาง (Cell แรกตัวครั้งที่ ๑) จำนวน ๔๒,๐๐๐ ราย ดำเนินการช่วงเดือนพฤษภาคม – กันยายน ๒๕๖๐ และเกษตรกรกลุ่มพร้อม (Cell แรกตัวครั้งที่ ๒) จำนวน ๗,๐๐๐ ราย ดำเนินการช่วงเดือนตุลาคม – ธันวาคม ๒๕๖๐

สำหรับรูปแบบการดำเนินงาน มีการจัดตั้งกลไกขับเคลื่อนการดำเนินงานในแต่ละระดับกล่าวคือ แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ระดับส่วนกลาง คณะทำงานขับเคลื่อนโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ระดับจังหวัด และจัดตั้งทีมงานในระดับอำเภอและระดับตำบลตามแนวทางการดำเนินงานโครงการนี้กำหนดผู้ร่วมบูรณาการ ๕ ประสาน (เกษตรกร ประชาชนเกษตรกร เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา) จึงเรียกโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ครั้งนี้ว่า “๕ ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง” ในส่วนของหน่วยงานภาครัฐมุ่งเน้นบูรณาการทุกหน่วยงานภายใต้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นอกจากนี้ยังพบว่า เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๙ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) ร่วมกับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) จัดพิธีเปิดศูนย์เรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ ประจำตำบลทั่วประเทศ ๗,๔๒๔ ตำบล โดยมี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีเป็นประธานในพิธี และต่อมามีการแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการ

ขับเคลื่อนการดำเนินงานศูนย์ฯ ระดับกระทรวง ระดับสำนักงาน กศน. และระดับจังหวัด (www.moe.go.th>moe>news>detail เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๕๙)

ส่วนที่ ๒ วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริในระดับพื้นที่

๑. การจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus group)

๑.๑ ผลการจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus group) ในเขตจังหวัดสระบุรี ปรากฏ ดังนี้
ตารางที่ ๔ - ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่

ลำดับที่	ปัจจัยที่มีผล		
	ประเด็นปัจจัย	สนทนากลุ่มระดับจังหวัด	สนทนากลุ่มระดับอำเภอ/ตำบล
๑	ตัวเกษตรกร	๑.มีแรงบันดาลใจจากความศรัทธาในหลวง รัชกาลที่ ๙ ๒.มีความสนใจศึกษาเรียนรู้จากการอบรมและดูงานจากแปลงสาธิต และจากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ ๓.มีความขยัน ประหยัด และอดทน	๑.มีแรงจูงใจมาจากในหลวง รัชกาลที่ ๙ ที่ทรงเริ่มทดลองทำที่บริเวณพื้นที่วัดมงคลชัย พัฒนาจนประสบความสำเร็จ และอยู่ใกล้บ้าน ๒.มีความขยัน ต่อสู้ชีวิต กล้าเปลี่ยนแปลง ๓.มีความสนใจศึกษา เรียนรู้ ต้องรู้เรื่องเกษตรหลายอย่าง ทั้งน้ำข้าว เกษตรผสมผสาน ๔.สมาชิกในครอบครัวร่วมมือกันด้วยความเข้าใจ

ตารางที่ ๔ - ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ (ต่อ)

ลำดับที่	ปัจจัยที่มีผล		
	ประเด็นปัจจัย	สนทนากลุ่มระดับจังหวัด	สนทนากลุ่มระดับอำเภอ/ตำบล
๒	แรงงาน	๑.ต้องมีแรงงานทำเกษตรเพียงพอ ๒.ต้องมีแรงงานรับจ้างในพื้นที่ ในช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิต	๑.ต้องมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ต้องทำงานหนัก ๒.เริ่มเกิดปัญหาครอบครัว เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นแรงงานผู้สูงวัย เพราะคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยทำเกษตร
๓	สภาพพื้นที่และที่ดินทำกิน	๑.เกษตรกรควรมีที่ดินทำกินของตนเอง ๕-๑๕ ไร่ หากไม่มีไม่สามารถทำได้ ๒.ขาดสระน้ำ/บ่อน้ำในไร่นาแล้ว	๑.มีปัญหาเกษตรกรที่เช่าที่ดินของคนอื่น ไม่สามารถวางแผนได้ต่อเนื่อง และที่สำคัญต้นทุนสูงไม่คุ้มกับการลงทุน

		<p>สามารถเก็บกักน้ำได้</p> <p>๓. บริเวณพื้นที่ที่จะส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ต้องไม่เป็นปัญหาเรื่องคุณภาพดิน เช่น ดินเค็ม ดินเปรี้ยว ดินเสื่อมคุณภาพ</p> <p>๔. หากมีปัญหาคคุณภาพดินจะต้องแก้ไขปัญหาล่วงก่อน</p> <p>๕. บริเวณพื้นที่ที่จะส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ต้องสามารถเก็บกักน้ำได้</p> <p>๖. ที่ดินทำกินต้องอยู่ใกล้บริเวณบ้านหรือที่พักอาศัย หากอยู่ไกลจะเกิดปัญหาในการดูแล</p>	<p>๒. เกษตรกรบางรายมีที่ดินน้อย หากขุดสระน้ำจะเหลือที่ดินไม่พอทำกิน</p> <p>๓. ที่ผ่านมาสถาณัพัฒนาที่ดินเคยจัดอบรมเกษตรกรให้ความรู้เรื่องการวิเคราะห์ดิน การปรับปรุงฟื้นฟูคุณภาพดิน ซึ่งช่วยให้การทำเกษตรทฤษฎีใหม่เกิดผลสำเร็จได้</p> <p>๔. พื้นที่บริเวณใดที่ไม่สามารถเก็บกักน้ำได้ หรือมีพื้นที่น้อยควรใช้วิธีเจาะบ่อบาดาลแล้วตั้งถังสูง แต่ต้องใช้เงินทุนมาก</p>
๔	เงินทุน	<p>๑. ต้องมีเงินสำหรับลงทุน หรือสามารถเข้าถึงแหล่งเงินที่ดอกเบี้ยต่ำ</p> <p>๒. ในระยะเริ่มต้นต้องลงทุนมาก</p>	<p>๑. ต้องมีเงินลงทุนเพียงพอ แต่เกษตรกรส่วนใหญ่มีหนี้สินอยู่แล้ว และค่าใช้จ่ายขุดสระน้ำเป็นภาระมาก</p>

ตารางที่ ๔ - ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ (ต่อ)

ลำดับที่	ปัจจัยที่มีผล		
	ประเด็นปัจจัย	สนทนากลุ่มระดับจังหวัด	สนทนากลุ่มระดับอำเภอ/ตำบล
๕	การสนับสนุนจากภาครัฐ ผู้นำชุมชน/ปราชญ์เกษตร และภาคเอกชน	<p>๑. เจ้าหน้าที่หน่วยงานเกษตรให้คำแนะนำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง</p> <p>๒. หน่วยงานราชการให้การสนับสนุนจัดอบรม ดูงาน ปัจจัยการผลิต ขุดบ่อน้ำ แก้ไขปัญหาศัตรูพืช ช่วยเหลือเรื่องตลาดและโครงการต่าง ๆ จากทุกส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง</p> <p>๓. บทบาทของชุมชนจะมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นและสนับสนุนช่วยเหลือเกษตรกร</p> <p>๔. ในพื้นที่ต่าง ๆ ยังมีปัญหาข้อจำกัด ทางราชการทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและภาคเอกชนควรให้การสนับสนุน</p>	<p>๑. เจ้าหน้าที่เกษตรตำบล ศูนย์หม่อนไหม ประมง ปศุสัตว์ พัฒนาชุมชน ปกครอง นายอำเภอ และหน่วยงานอื่นๆ ให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง</p> <p>๒. หากเจ้าหน้าที่ที่ทำงานในพื้นที่สนใจเอาใจใส่ลงพื้นที่อย่างต่อเนื่องช่วยแก้ปัญหาอุปสรรคให้จะทำให้เกษตรกรมีความมั่นใจ มีกำลังใจ</p> <p>๓. ช่วงเวลาที่ผ่านมาผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำกลุ่มเกษตรกรและปราชญ์เกษตรได้ให้ความช่วยเหลือเกษตรกรตั้งแต่</p>

		เพื่อให้การขยายผลเกษตร ทฤษฎีใหม่เป็นไปตามเป้าหมาย	เริ่มต้นทำเกษตรทฤษฎีใหม่
๖	แหล่งน้ำใหญ่ใน ตำบล/หมู่บ้าน	๑.สระน้ำ/บ่อน้ำของเกษตรกร จะมีน้ำไม่พอทำเกษตรตลอดทั้ง ปีจำเป็นต้องจัดหาแหล่งน้ำใหญ่ ไว้เติมให้บ่อน้ำของเกษตรกร	๑.ควรขยายเขตท่อน้ำจาก แหล่งน้ำใหญ่เข้าไปในพื้นที่ ของเกษตรกรเพิ่มเติมจะได้มี น้ำเพียงพอทำการเกษตร
๗	ความชัดเจนของ นโยบาย	๑.ที่ผ่านมาเป็นเพียงการส่งเสริม ในลักษณะแผนงาน/โครงการ ประจำปีของกระทรวงเกษตร และสหกรณ์เท่านั้น กระทรวง เกษตรฯ เพิ่งมีนโยบายชัดเจนใน ปี ๒๕๕๙	๑.ที่ผ่านมาดำเนินงาน ขับเคลื่อนตามนโยบายของ จังหวัดสระบุรีที่ให้ความสำคัญ มาตั้งแต่ปี ๒๕๓๗

ตารางที่ ๔ - ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ (ต่อ)

ลำดับที่	ปัจจัยที่มีผล		
	ประเด็นปัจจัย	สนทนากลุ่มระดับจังหวัด	สนทนากลุ่มระดับอำเภอ/ตำบล
		หากรัฐบาลมีนโยบายชัดเจนจะ ทำให้การขับเคลื่อนขยายผล เกิดผลเป็นรูปธรรม	-
๘	การบริหารจัดการ	๑.การบริหารงานที่ผ่านมาไม่มี รูปแบบที่ชัดเจนตั้งแต่ระดับ ส่วนกลาง มีเพียงกรมวิชาการ และกรมส่งเสริมการเกษตรที่มี โครงการ/กิจกรรมลงมาในพื้นที่ บ้างเป็นบางปี แต่ในปี ๒๕๕๙ เป็นต้นมามีรูปแบบการ ดำเนินงานที่ชัดเจน แต่อยู่ ภายใต้หน่วยงานในสังกัด กระทรวงเกษตรฯเป็นหลัก	๑.ในระดับอำเภอมีการ บริหารงานในรูปแบบ คณะกรรมการที่มีนายอำเภอ เป็นประธาน มีส่วนราชการ ต่าง ๆ เป็นคณะกรรมการ ซึ่งขับเคลื่อนมาเป็นเวลากว่า ๑๐ ปีแล้ว
๙	การให้การศึกษา เรียนรู้	๑.การจัดฝึกอบรมดูงาน และ การเผยแพร่ข่าวสารความรู้ เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ช่วย ให้เกษตรกรมีความสนใจและ เป็นแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยน มาทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ๒.สถานศึกษาเป็นแหล่งศึกษา	๑.มีการจัดฝึกอบรมและดูงาน ทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่

		เรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้เด็กและเยาวชนได้มีความรู้ความเข้าใจส่งผลดีต่อการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่	
๑๐	การประชาสัมพันธ์	๑.การประชาสัมพันธ์จะส่งผลให้ประชาชนทั่วไปได้มีความรู้ความเข้าใจและเกิดแรงบันดาลใจที่จะทำเกษตรทฤษฎีใหม่	๑.ได้รับทราบข่าวสารจากอำเภอและจังหวัดทำให้เกษตรกรมีความตื่นตัว และทราบนโยบายของทางราชการ

ตารางที่ ๔ - ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ (ต่อ)

ลำดับที่	ปัจจัยที่มีผล		
	ประเด็นปัจจัย	สนทนากลุ่มระดับจังหวัด	สนทนากลุ่มระดับอำเภอ/ตำบล
		๒. การประชาสัมพันธ์จะช่วยให้ได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน	-

๑.๒ ผลการจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus group) ในเขตจังหวัดเชียงราย ปรากฏดังนี้

ตารางที่ ๔ - ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่

ลำดับที่	ปัจจัยที่มีผล		
	ประเด็นปัจจัย	สนทนากลุ่มระดับจังหวัด	สนทนากลุ่มระดับอำเภอ/ตำบล
๑	ตัวเกษตรกร	๑. ต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ ๒. เกษตรกรต้องมีแรงจูงใจในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยยึดถือแนวทางของในหลวงรัชกาลที่ ๙ เป็นแบบอย่าง ๓. เกษตรกรต้องมีความพร้อมที่จะปฏิบัติ (ระเบิดจากข้างใน) เพื่อความยั่งยืน	๑. ต้องมีความตั้งใจ มานะ อุตสาหะ
๒	แรงงาน	-	-
๓	สภาพพื้นที่และที่ดิน ทำกิน	๑.สภาพพื้นที่ต้องเหมาะสมกับการทำเกษตร ๒. พื้นที่ของเกษตรกรส่วนหนึ่งอยู่ในเขตป่า และ สปก.ทำให้เกิดปัญหา	๑.สภาพพื้นที่ต้องเหมาะสมกับการทำการเกษตร ๒. ปัญหาคุณภาพดินจะเป็นปัจจัยลบ

๔	เงินทุน	๑. ต้องมีเงินทุนเพื่อประกอบอาชีพหรือเข้าถึงแหล่งเงิน	๑. เงินทุนมีความจำเป็นสำหรับเกษตรกร
---	---------	--	-------------------------------------

ตารางที่ ๔ - ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ (ต่อ)

ลำดับที่	ปัจจัยที่มีผล		
	ประเด็นปัจจัย	สนทนากลุ่มระดับจังหวัด	สนทนากลุ่มระดับอำเภอ/ตำบล
๕	การสนับสนุนจากภาครัฐ ผู้นำชุมชน/ปราชญ์เกษตร และภาคเอกชน	๑. หน่วยงานราชการจะต้องให้การสนับสนุนช่วยเหลือเกษตรกรที่ร่วมโครงการ ทั้งเรื่องความรู้ ปัจจัยการผลิต งบประมาณ การจัดหาตลาด และสร้างต้นแบบความสำเร็จสนับสนุน ๒. ทางราชการต้องบูรณาการความร่วมมือในการทำงานให้ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ๓. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีบทบาทช่วยสนับสนุน ๔. ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญที่ช่วยสนับสนุนให้ประสบความสำเร็จ	๑. ผู้นำท้องถิ่นต้องสนับสนุน เป็นกำลังใจ สร้างแรงจูงใจ ๒. ส่วนราชการต้องสนับสนุน ปัจจัยการผลิต การจัดหาตลาด ๓. ความร่วมมือของหน่วยงาน ภาครัฐและภาคส่วนต่าง ๆ มีความสำคัญต่อการดำเนินงาน
๖	แหล่งน้ำใหญ่ในตำบล/หมู่บ้าน	๑. ต้องจัดหาแหล่งน้ำและท่อส่งน้ำในพื้นที่เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรมีน้ำเพียงพอทำการเกษตร	๑. แหล่งน้ำในพื้นที่มีความจำเป็นสำหรับเกษตรกร
๗	ความชัดเจนของนโยบาย	๑. หากนโยบายมีความชัดเจนจะทำให้การดำเนินกิจกรรมและการใช้งบประมาณมีความชัดเจนด้วย	๑. นโยบายที่ชัดเจนจะช่วยให้การดำเนินงานมีทิศทางไปในทางเดียวกัน
๘	การบริหารจัดการ	๑. หลักการดำเนินงานควรคำนึงถึงความสมัครใจของเกษตรกร ไม่ควรเน้นปริมาณ ๒. การบริหารงานต้องมุ่งเน้นสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกร	-

ตารางที่ ๔ - ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ (ต่อ)

ลำดับที่	ปัจจัยที่มีผล		
	ประเด็นปัจจัย	สนทนากลุ่มระดับจังหวัด	สนทนากลุ่มระดับอำเภอ/ตำบล
๙	การให้การศึกษาเรียนรู้	๑.เจ้าหน้าที่ของทุกหน่วยงานต้องมีความรู้ความเข้าใจและมีความพร้อมในการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่	-
๑๐	การประชาสัมพันธ์	๑. การสร้างการรับรู้ในเชิงปฏิบัติการให้เห็นความสำเร็จ เช่น ศูนย์เรียนรู้ในตำบล/หมู่บ้านจะมีผลต่อความสำเร็จ	-

๑.๓ ผลการจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus group) ในเขตจังหวัดนครราชสีมา ปรากฏดังนี้

ตารางที่ ๔ - ๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่

ลำดับที่	ปัจจัยที่มีผล		
	ประเด็นปัจจัย	สนทนากลุ่มระดับจังหวัด	สนทนากลุ่มระดับอำเภอ/ตำบล
๑	ตัวเกษตรกร	๑.มีความคิด ความต้องการจากข้างใน (ระเบิดจากข้างใน) ต้องการปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ๒.ได้รับการส่งเสริมให้มีการเรียนรู้จากต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ ๓.ต้องมีความตั้งใจจริง และขยันหมั่นเพียร ๔.เกษตรกรต้นแบบเป็นตัวอย่างให้เกิดแรงจูงใจ	๑.มีความรู้ความเข้าใจ และมีแรงบันดาลใจจากความศรัทธาที่จะทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามพระราชดำริในหลวงรัชกาลที่ ๙ ๒.เกษตรกรรับรู้ถึงประโยชน์ของเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ช่วยให้พึ่งตนเองได้ และมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น
๒	แรงงาน	-	-

ตารางที่ ๔ - ๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ (ต่อ)

ลำดับที่	ปัจจัยที่มีผล		
	ประเด็นปัจจัย	สนทนากลุ่มระดับจังหวัด	สนทนากลุ่มระดับอำเภอ/ตำบล
๓	สภาพพื้นที่และที่ดินทำกิน	๑. สภาพพื้นที่บางรายไม่เหมาะสมที่จะทำเกษตรทฤษฎีใหม่ได้ บางพื้นที่ดินเสื่อมสภาพ	๑.ความเหมาะสมของที่ดินมีผลต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ๒.ภัยธรรมชาติในพื้นที่ยอม

		ดินเค็ม	ส่งผลกระทบ
๔	เงินทุน	๑.เกษตรกรต้องมีเงินทุนในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่	๑.เกษตรกรต้องมีเงินทุนหรือสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุน
๕	การสนับสนุนจากภาครัฐ ผู้นำชุมชน ประชาชน เกษตร และภาคเอกชน	๑.ภาครัฐเป็นกลไกสนับสนุน มีการบูรณาการโครงการ/กิจกรรม ๒.ผู้นำชุมชนที่มีความเสียสละมีบทบาทช่วยสนับสนุน ๓.ประชาชนเกษตรมีส่วนช่วยให้ความรู้แก่เกษตรกร	๑.ส่วนราชการต้องสนับสนุนงบประมาณในสิ่งที่จำเป็น ๒.ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน รวมทั้งภาคเอกชนจะช่วยให้ประสบความสำเร็จ ๓.ผู้นำชุมชนมีส่วนช่วยเหลือสนับสนุนเกษตรกร
๖	แหล่งน้ำใหญ่ในตำบล/หมู่บ้าน	๑.แหล่งน้ำในพื้นที่มีความจำเป็นเพื่อเป็นแหล่งสนับสนุนน้ำแก่เกษตรกร	-
๗	ความชัดเจนของนโยบาย	๑.นโยบายต้องไม่เร่งด่วน อาจทำให้ได้เกษตรกรร่วมโครงการที่ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ ๒.นโยบายชัดเจนสามารถดำเนินงานได้อย่างมีคุณภาพ	๑.นโยบายที่ชัดเจนจะส่งผลดีต่อการขยายผลอย่างมีประสิทธิภาพ
๘	การบริหารจัดการ	-	๑.ควรมีส่วนราชการที่เป็นหน่วยงานหลักในการบริหารจัดการและประสานงาน
๙	การให้การศึกษาเรียนรู้	๑.สถาบันการศึกษาสนับสนุนให้การศึกษา การเรียนรู้การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร ส่งผลดีต่อการขยายผล	๑.การส่งเสริมให้เกษตรกรได้ศึกษาดูงานบ้างจะเป็นประโยชน์ต่อการขยายผล

ตารางที่ ๔ - ๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ (ต่อ)

ลำดับที่	ปัจจัยที่มีผล		
	ประเด็นปัจจัย	สนทนากลุ่มระดับจังหวัด	สนทนากลุ่มระดับอำเภอ/ตำบล
๑๐	การประชาสัมพันธ์	-	๑.การประชาสัมพันธ์ของทางราชการจะทำให้เกษตรกรและประชาชนได้รับข่าวสาร และเป็นการสร้างแรงจูงใจ

๑.๔ ผลการจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus group) ในเขตจังหวัดพัทลุง ปรากฏ

ดังนี้

ตารางที่ ๔ - ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่

ลำดับที่	ปัจจัยที่มีผล		
	ประเด็นปัจจัย	สนทนากลุ่มระดับจังหวัด	สนทนากลุ่มระดับอำเภอ/ตำบล
๑	ตัวเกษตรกร	๑.เกษตรกรมีแรงจูงใจจากความสำเร็จในหลวง รัชกาลที่ ๙ หรืออาจเกิดจากความล้มเหลวในการทำเกษตรเชิงเดี่ยว จึงปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ๒.เกษตรกรเป็นปัจจัยสำคัญ ต้องมีความรู้ความเข้าใจ มีความตั้งใจจริง มีความขยัน	๑.เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจ มีความตั้งใจ และมีความพร้อม (ระเปิดจากข้างใน) ๒.เกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จ มีกิน มีใช้ พึ่งตนเองได้เป็นแรงจูงใจแก่เกษตรกรรายอื่น
๒	แรงงาน	๑.แรงงานเป็นปัจจัยที่สำคัญ บางครอบครัวขาดแรงงานทำให้เป็นปัญหา	-
๓	สภาพพื้นที่และที่ดินทำกิน	๑.สภาพพื้นที่ต้องเหมาะสมกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ๒. สภาพพื้นที่ จ.พัทลุงเป็นที่ราบริมหาดเลสาบ มักประสบอุทกภัย และขาดน้ำในหน้าแล้ง	๑.สภาพพื้นที่ บางพื้นที่ไม่เหมาะสมที่จะทำการเกษตร เป็นปัจจัยลบ

ตารางที่ ๔ - ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ (ต่อ)

ลำดับที่	ปัจจัยที่มีผล		
	ประเด็นปัจจัย	สนทนากลุ่มระดับจังหวัด	สนทนากลุ่มระดับอำเภอ/ตำบล
๔	เงินทุน	๑.เงินทุนเป็นสิ่งจำเป็นที่ทำให้เกษตรกรสามารถทำเกษตรทฤษฎีใหม่ได้	๑. เงินทุนอาจเป็นปัญหาสำหรับเกษตรกรบางราย
๕	การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน ประชาชน เกษตร และภาคเอกชน	๑.ภาครัฐต้องให้ความรู้และสนับสนุนปัจจัยการผลิต ๒.ทุกหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันแบบบูรณาการ ๓.ผู้นำชุมชนควรให้ความสำคัญในการเขียนโครงการเพื่อของบประมาณสนับสนุน ๔.องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีบทบาทสนับสนุนด้วย	๑. ผู้นำชุมชนและปราชญ์เกษตรทำเป็นตัวอย่าง ๒.หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการประสานงานอย่างใกล้ชิด

๖	แหล่งน้ำใหญ่ในตำบล/หมู่บ้าน	๑.การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ต้องมีแหล่งน้ำในพื้นที่เพื่อสนับสนุนเกษตรกรให้มีน้ำเพียงพอ	๑.แหล่งน้ำในพื้นที่ที่มีความจำเป็นต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่
๗	ความชัดเจนของนโยบาย	๑.นโยบายต้องมีความชัดเจนและต่อเนื่อง	๑.นโยบายของรัฐต้องมีความต่อเนื่อง
๘	การบริหารจัดการ	๑.การบริหารจัดการด้านๆ การวางแผนการผลิต การตลาด การสร้างเครือข่าย	-
๙	การให้การศึกษาเรียนรู้	๑.การให้ความรู้แก่เกษตรกรจะทำให้เกษตรกรมีความพร้อมที่จะทำเกษตรทฤษฎีใหม่ได้สำเร็จ ๒.องค์ความรู้ด้านการผลิต การแปรรูป การสร้างมูลค่าเพิ่มช่วยส่งเสริมให้ประสบความสำเร็จ	๑.ความร่วมมือในการรวมกลุ่มของเกษตรกรจะส่งผลต่อการดำเนินงาน

๒. การสัมภาษณ์

ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้ทรงคุณวุฒิ ปรากฏ ดังนี้

ตารางที่ ๔ - ๕ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่

ลำดับที่	ปัจจัยที่มีผล	
	ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็น
๑	นายประสาท พาศิริ อดีตรองเลขาธิการ กปร. ประสบการณ์ทำงานที่สำคัญ : กำกับ และดูแลประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และการศึกษาและขยายผลโครงการเป็นระยะเวลาประมาณ ๑๐ ปี	การนำเกษตรทฤษฎีใหม่ไปสู่การปฏิบัติมีความสำเร็จหรือก้าวหน้าค่อนข้างน้อย เป็นไปในเชิงปริมาณมากกว่าเชิงคุณภาพหรือเป็นรูปธรรมมีความยั่งยืน เกษตรกรหรือประชาชนทั่วไปอาจจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่มากขึ้น แต่ในทางปฏิบัติเกษตรกรที่นำไปดำเนินการและประสบความสำเร็จอย่างจริงจัง ยังไม่น่าพอใจ เมื่อเปรียบเทียบกับงบประมาณหรือการส่งเสริมของหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยสนับสนุนความสำเร็จ ได้แก่ ๑. ตัวอย่างความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืน เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จเป็นตัวอย่างที่ดีของเกษตรกรรายอื่นที่จะเรียนรู้ ดีกว่าการโฆษณาประชาสัมพันธ์โดยรัฐ ๒. คุณลักษณะพึงประสงค์ของเกษตรกร คือ ขยัน อดทน ประหยัด ทำงานอย่างมีเครือข่าย มีจิตอาสา

		<p>พึ่งพาช่วยเหลือกัน</p> <p>๓. นโยบายของรัฐบาลหรือกระทรวงที่ต่อเนื่อง มีการสนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอ</p> <p>๔. ส่วนราชการ มีส่วนสร้างแรงจูงใจ การสนับสนุนงบประมาณสิ่งก่อสร้าง สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ แก่เกษตรกรที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่</p> <p>๕. สังคมวัฒนธรรม ที่เอื้อต่อการรวมกลุ่มหรือช่วยเหลือเกื้อกูลกัน</p>
--	--	--

ตารางที่ ๔ - ๕ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ (ต่อ)

ลำดับที่	ปัจจัยที่มีผล	
	ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็น
		<p>ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่</p> <p>๑. สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป การเป็นสังคมเมือง การขยายตัวของเมือง วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป กระแสบริโภคนิยม ค่านิยมที่เปลี่ยนไป การสูญเสียที่ดิน หรือเปลี่ยนการใช้ประโยชน์ เปลี่ยนอาชีพ</p> <p>๒. การขาดแคลนแรงงาน จำนวนแรงงานในครัวเรือนลดลง หรือการเลือกประกอบอาชีพอื่น</p>
๒	นายรัตน์ะ สวามีชัย รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร	<p>โครงการ ๕ ประสาน สืบสานเกษตรทฤษฎีใหม่ ถวายในหลวง เป็นโครงการที่ต้องการให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการทั้ง ๗๐,๐๐๐ รายเป็นไปตามสโลแกน “ก่อให้เกิด สร้างให้คงอยู่ ดำรงไว้อย่างยั่งยืน” ปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญคือ หลักการ ๕ ประสาน ประกอบด้วย</p> <p>ภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่กระทรวงเกษตรฯ และกระทรวงอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ตัวเกษตรกร ประชาชน เกษตรหรือเกษตรกรต้นแบบ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา</p> <p>ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่</p> <p>๑. การสื่อสารสร้างความเข้าใจระหว่างระดับผู้ให้นโยบายกับระดับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติและกับเกษตรกร ต้องใช้เวลา ทำให้การขับเคลื่อนล่าช้า</p> <p>๒. การบริหารจัดการ ตั้งแต่ระดับนโยบายลงไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งมีความเข้าใจที่แตกต่างกัน รวมทั้งข้อจำกัดด้านงบประมาณ</p>

		๓. การรายงาน ติดตามผล จึงต้องใช้กลไกการบริหารผ่านคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายแบบเบ็ดเสร็จ (Single Command)
--	--	--

ตารางที่ ๔ - ๕ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ (ต่อ)

ลำดับที่	ปัจจัยที่มีผล	
	ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็น
๓	นายบุญศรี อินทร์น้อย รักษาราชการแทนผู้อำนวยการ กองประสานงานโครงการอัน เนื่องมาจากพระราชดำริ ให้สัมภาษณ์แทนอธิบดีกรม วิชาการเกษตร	<p>๑. การสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น การจัดสรรที่ดินทำกิน การพัฒนาปรับปรุงดิน การจัดหาแหล่งน้ำ ระบบชลประทาน การส่งเสริมด้านการตลาด การส่งเสริมอาชีพ และองค์ความรู้ รวมถึงการส่งเสริมการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์</p> <p>๒. การรณรงค์ส่งเสริมการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ การสร้างค่านิยมที่พอเพียงให้แก่เกษตรกรและบุตรหลานในครอบครัว</p> <p>๓. การสนับสนุนข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ที่เกษตรกรสามารถรับรู้และเข้าถึงได้ง่าย เพื่อประโยชน์ในการวางแผนการผลิต การดูแลรักษา การอารักขาพืช วิทยาการหลังการเก็บเกี่ยว สำหรับปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่</p> <p>๑. การสร้างความเข้าใจให้แก่บุคคลทั้งตัวเกษตรกรและผู้อื่น ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่</p> <p>๒. เกษตรกรที่มีที่พักอาศัยอยู่คนละที่กับแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่</p> <p>๓. เกษตรกรบางส่วนเข้าใจผิดว่า เกษตรทฤษฎีใหม่เน้นที่การค้ามิใช่บริโภคเพียงพอในครัวเรือนเป็นลำดับแรก หรือไม่เข้าใจอย่างเพียงพอทำให้ใช้ทรัพยากรการผลิตไม่มีประสิทธิภาพ</p> <p>๔. เกษตรกรบางรายมีแรงงานในครอบครัวไม่เพียงพอ</p>
๔	นายมนูญ พุ่มกล่อม ผอ.ศูนย์บริการวิชาการเกษตร ของมูลนิธิชัยพัฒนา	<p>๑. ควรมีหน่วยงานกลางทำความเข้าใจให้เกษตรกรเข้าใจถึงวิธีคิด หลักการ และแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ และสามารถปรับให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่</p>

ตารางที่ ๔ - ๕ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ (ต่อ)

ลำดับที่	ปัจจัยที่มีผล	
	ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็น
		<p>๒.ภาครัฐควรมีวิธีการที่จะลงไปวิเคราะห์การตกของฝนแต่ละพื้นที่ และความเหมาะสมในการเพาะปลูกหรือทำการเกษตรแต่ละพื้นที่</p> <p>๓.การประสานงานของหน่วยงานภาครัฐจะมีผลต่อการดำเนินงาน</p> <p>๔.นโยบายของภาครัฐควรมีความชัดเจน</p> <p>๕.แผนปฏิบัติงานควรสอดคล้องกับช่วงฤดูกาล</p> <p>๖. ความเหมาะสมของสภาพพื้นที่มีผลต่อการดำเนินงาน</p> <p>๗.แหล่งน้ำในพื้นที่หากไม่เพียงพอจะเป็นปัญหาต่อการดำเนินงาน</p>
๕	พ.ต.ท.ชาญ รามัญอุดม สารวัตรงานขยายผล ศูนย์ศึกษา การพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมา จากพระราชดำริ จ.เพชรบุรี แทนผู้อำนวยการศูนย์ฯ	<p>๑.ตัวเกษตรกร ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ชยัน อดทน</p> <p>๒. หน่วยงานราชการ ช่วยสนับสนุนความรู้และ ปัจจัยการผลิต</p> <p>๓. ประโยชน์ของเกษตรทฤษฎีใหม่ ทำให้สามารถ ช่วยเหลือตัวเองได้ ไม่ต้องพึ่งพาใคร</p> <p>ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่</p> <p>๑. สภาพพื้นที่บางแห่งไม่เหมาะสม เช่น เป็นดิน ทราย เก็บน้ำไม่อยู่</p> <p>๒. ขาดแคลนแหล่งน้ำ</p> <p>๓. เงินทุน เป็นปัญหาสำหรับเกษตรกรบางราย</p>
๖	นายประจวบ ลีรักษาเกียรติ ผอ.ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้ง กระเบน อันเนื่องมาจาก พระราชดำริ จ.จันทบุรี	<p>๑.สภาพภูมิสังคมในแต่ละพื้นที่</p> <p>๒.ความต้องการของเกษตรกร</p> <p>๓.นโยบายที่ชัดเจนของภาครัฐ</p> <p>๔.ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญ</p> <p>๕.ข้าราชการผู้ปฏิบัติงานมีความรู้ความเข้าใจเกษตร ทฤษฎีใหม่ และสามารถถ่ายทอดสู่เกษตรกรได้</p>

ตารางที่ ๔ - ๕ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ (ต่อ)

ลำดับที่	ปัจจัยที่มีผล	
	ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็น
		<p>ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่</p> <p>๑. สภาพพื้นที่และอาชีพเดิมของเกษตรกร อาจทำ</p>

		<p>ให้ไม่ปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่</p> <p>๒. แหล่งน้ำในพื้นที่จะมีปัญหามากในฤดูแล้ง</p> <p>๓. นโยบายของรัฐต้องชัดเจนแน่นอน</p> <p>๔. ตัวเกษตรกรอาจขาดความขยัน อดทน และการพัฒนาตนเอง</p>
๗	<p>นายสุรรัช ธนูศิลป์</p> <p>ผอ.ศูนย์ศึกษาการพัฒนา ห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจาก พระราชดำริ จ.เชียงใหม่</p>	<p>๑. ตัวเกษตรกร ต้องมีความรู้ และขยัน</p> <p>๒. การตลาดและการเพิ่มมูลค่าผลผลิต</p> <p>๓. ด้านนโยบายมีเป้าหมายชัดเจน มีการบูรณาการทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมชลประทาน กรมพัฒนาที่ดิน กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร ครอบคลุมทุกด้าน และการต่อยอดไปถึงประชาชน</p>
๘	<p>นางสายหยุด เพ็ชรสุข</p> <p>ผอ.ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง จ.นราธิวาส</p>	<p>๑. แรงจูงใจ เพราะแรงจูงใจเป็นสิ่งสำคัญ สิ่งที่จะเป็นแรงจูงใจคือ สภาพเศรษฐกิจ การทำเกษตรทฤษฎีใหม่สามารถที่จะมีความยั่งยืนในอาชีพ</p> <p>๒. ผู้นำชุมชน ถ้าผู้นำชุมชนร่วมมือจะทำให้เกษตรกรทำได้และโปรอด</p> <p>ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่</p> <p>๑. นโยบายของรัฐบาลไม่ต่อเนื่อง ทำให้เกษตรกรขาดความมั่นใจในการให้ความร่วมมือ</p> <p>๒. ปัจจัยสนับสนุนและการติดตามช่วยเหลือในพื้นที่ที่มีปัญหามากอย่างต่อเนื่อง เช่น ดินเปรี้ยวจัด ดินทรายจัด</p>
๙	<p>นายบัณฑิตย์ เทวีทวารักษ์</p> <p>ผู้ว่าราชการจังหวัดสระบุรี</p>	<p>๑. ตัวเกษตรกร ต้องสนใจใฝ่ศึกษาเรียนรู้ มีความมุ่งมั่นหรือแรงจูงใจ มีความขยัน อดทน และต้องมีที่ดินของตนเอง</p>

ตารางที่ ๔ - ๕ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ (ต่อ)

ลำดับที่	ปัจจัยที่มีผล	
	ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็น
		<p>๒. สภาพพื้นที่ สามารถขุดสระ/บ่อ เพื่อเก็บกักน้ำได้</p> <p>๓. แหล่งน้ำ ควรมีแหล่งน้ำใหญ่ในชุมชน เพื่อเติมลงสระ/บ่อน้ำของเกษตรกร</p> <p>๔. ชุมชน ผู้นำชุมชนมีบทบาทในการสนับสนุน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกร และการช่วยเหลือของเกื้อกูลกันในชุมชน</p> <p>๕. หน่วยงานภาครัฐ ให้การสนับสนุนช่วยเหลือเรื่อง</p>

		<p>ความรู้ วิชาการ ปัจจัยการผลิต การจัดหาแหล่งน้ำ</p> <p>๖. สถาบันการศึกษา ส่งเสริมให้ความรู้ ความเข้าใจ ทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา รวมทั้งมีการ จัดกิจกรรมเพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ในสถานศึกษาและ ชุมชน</p> <p>สำหรับปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่</p> <p>๑. สภาพพื้นที่บางแห่งไม่เหมาะที่จะขุดสระน้ำ/ บ่อน้ำ</p> <p>๒. ขาดแหล่งน้ำที่จะสนับสนุนสระน้ำของเกษตรกร</p> <p>๓. ขาดความร่วมมือเชิงบูรณาการของหน่วยงาน ต่าง ๆ ทำให้การขับเคลื่อนขาดความต่อเนื่อง</p>
๑๐	นายวิเชียร จันทรโณทัย ผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา	<p>๑. หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรฯ ซึ่งมีหน้าที่ ส่งเสริมเกษตรกรทฤษฎีใหม่โดยตรง</p> <p>๒. หน่วยงานสนับสนุน ทั้งฝ่ายปกครอง จังหวัด อำเภอ พัฒนาชุมชน สถาบันการศึกษา สำนักงาน กศน. และหน่วยงานอื่นๆ</p> <p>๓. ประชาชนเกษตรกร เกษตรกรต้นแบบ และศูนย์เรียนรู้ ต่าง ๆ ทำหน้าที่ในการช่วยเหลือ แนะนำ และเป็น ตัวอย่างในการสร้างแรงบันดาลใจแก่เกษตรกร</p> <p>๔. ภาคเอกชน มีส่วนเข้ามาร่วมสนับสนุนในเรื่อง ปัจจัยการผลิต การจัดหาตลาด เช่น บริษัทเบทาโกร</p>

ตารางที่ ๔ - ๕ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรกรทฤษฎีใหม่ (ต่อ)

ลำดับที่	ปัจจัยที่มีผล	
	ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็น
		<p>จำกัด (มหาชน) บริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ จำกัด และบริษัท สยามคูโบต้า คอร์ปอเรชั่น จำกัด</p> <p>นอกจากนี้ยังรวมถึงมูลนิธิ สโมสร ต่าง ๆ</p> <p>สำหรับปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่</p> <p>๑. ตัวเกษตรกร ต้องมีความขยันหมั่นเพียร ยึดหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต รวมทั้งคนในครอบครัวต้องมีส่วนร่วมช่วยกัน</p> <p>๒. ภาครัฐต้องเป็นแกนหลัก ให้ความรู้แก่เกษตรกร</p> <p>๓. การประสานความร่วมมือและการสนับสนุนจาก ภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งปราชญ์เกษตรกรหรือเกษตรกร ต้นแบบ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา</p>
๑๑	นายบุญเวทย์ ศรีพวงใจ	๑. หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรฯ ในจังหวัด

<p>รองผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย แทนผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย</p>	<p>เชียงรายทั้ง ๒๘ หน่วยงานมีแผนงาน/โครงการที่สนับสนุนเกษตรทฤษฎีใหม่ ทั้งองค์ความรู้ และวิทยาการสมัยใหม่ด้านการจัดการฟาร์ม การบริหารจัดการด้านการผลิต การบริหารจัดการพื้นที่เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ ณ ศูนย์วิจัยพืชสวนเชียงราย ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ๑๘ อำเภอ และศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ๑๒๔ ตำบล</p> <p>๒. หน่วยงานภาครัฐมีส่วนส่งเสริมองค์ความรู้ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ให้แก่เกษตรกร และสนับสนุนปัจจัยการผลิตขั้นพื้นฐาน</p> <p>๓. เกษตรกรได้นำองค์ความรู้ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ</p> <p>ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่</p> <p>๑. เกษตรบางรายฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ทำให้ขาดปัจจัยการผลิต</p>
--	--

ตารางที่ ๔ - ๕ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ (ต่อ)

ลำดับที่	ปัจจัยที่มีผล	
	ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็น
		<p>๒. เกษตรกรขาดความรู้เรื่องการปลูกพืช (ไม้ผล พืชผัก) และเลี้ยงสัตว์ที่จะทำให้ผลผลิตดีและลดต้นทุน</p> <p>๓. เกษตรกรบางรายมีที่ดินทำกินไม่เพียงพอ และแหล่งน้ำไม่เพียงพอ</p>
๑๒	<p>นายจรัสชัย โชคเรืองสกุล รองผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง แทนผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง</p>	<p>๑. เกษตรกรต้องมีความรักในอาชีพเกษตร มีความขยันหมั่นเพียร มีความตั้งใจในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาแปลงของตนเอง</p> <p>๒. เกษตรกรต้องเข้าใจในหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ มีการเรียนรู้ ยอมรับวิทยาการใหม่</p>

๓. สรุปผลการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดทำสนทนากลุ่ม (ตารางที่ ๔.๑-๔.๔) ประกอบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (ตารางที่ ๔.๕) ผู้วิจัยได้ประมวลปัจจัยที่เกี่ยวข้องเป็นหมวดหมู่ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริในระดับพื้นที่ ได้แก่ ปัจจัยระดับครัวเรือน ประกอบด้วย ตัวเกษตรกร แรงงาน ที่ดิน และเงินทุน ปัจจัยด้านสภาพพื้นที่ ประกอบด้วย สามารถขุดสระน้ำ/บ่อน้ำได้ มีแหล่งน้ำในตำบล/หมู่บ้าน และคุณภาพดิน ปัจจัยด้าน

การบริหาร ประกอบด้วย ความชัดเจนของนโยบาย การบริหารจัดการ การให้การศึกษาเรียนรู้ การส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ ชุมชน และเอกชน และการประชาสัมพันธ์ และปัจจัยด้าน แรงจูงใจ ประกอบด้วย เกษตรกร และข้าราชการ

ส่วนที่ ๓ วิเคราะห์แนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ให้ประสบผลสำเร็จ

๑. การจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus group)

๑.๑ ผลการจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus group) ในเขตจังหวัดสระบุรี ปรากฏ ดังนี้

ตารางที่ ๔ - ๖ ผลการวิเคราะห์แนวทางที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่

ลำดับ ที่	แนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่		
	แนวทางหลัก	สนทนากลุ่มระดับจังหวัด	สนทนากลุ่มระดับอำเภอ/ตำบล
๑	นโยบาย	๑. ยกระดับความสำคัญของนโยบายส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นนโยบายด้านการเกษตรของรัฐบาล และมีความต่อเนื่อง	-
๒	การบริหารจัดการในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ	๑. การบริหารงานควรมีรูปแบบและกลไกขับเคลื่อนที่ชัดเจน ๒. ควรใช้กลไก “คณะกรรมการ” ทุกระดับ โดยมีองค์ประกอบครอบคลุมทุกกระทรวง/กรมที่เกี่ยวข้อง มีझेเฉพาะกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในระดับจังหวัดและอำเภอ ควรให้ผู้ว่าราชการจังหวัด และนายอำเภอ เป็นประธานคณะกรรมการขับเคลื่อน ไม่ควรมองว่าเป็นงานของหน่วยงานเกษตร แต่เป็นงานของรัฐบาลที่จะแก้ปัญหาให้เกษตรกร ๓. ควรมีแผนงาน/โครงการที่ชัดเจน และมีงบประมาณรองรับ	๑. ควรมีแผนงานระดับจังหวัด ทั้งแผนประจำปีและระยะยาว เพื่อให้การดำเนินงานมีเป้าหมายและความต่อเนื่อง
๓	การให้การศึกษาเรียนรู้	๑. ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้อง	๑. ควรส่งเสริมให้เกษตรกร

	จัดฝึกอบรมให้เจ้าหน้าที่ในสังกัด มีความรู้ความเข้าใจเกษตร ทฤษฎีใหม่อย่างสมบูรณ์ เพื่อทำ หน้าที่ให้ความรู้ คำปรึกษา แนะนำแก่เกษตรกรได้จริง โดยเฉพาะผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่	รวมกลุ่ม เพื่อสร้างเครือข่าย ความร่วมมือในการประกอบ อาชีพ และสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชน
--	--	---

ตารางที่ ๔ - ๖ ผลการวิเคราะห์แนวทางที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ (ต่อ)

ลำดับ ที่	แนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่		
	แนวทางหลัก	สนทนากลุ่มระดับจังหวัด	สนทนากลุ่มระดับอำเภอ/ตำบล
		๒. ควรจัดฝึกอบรมให้การศึกษา และการเรียนรู้แก่เกษตรกรที่ ร่วมโครงการและเกษตรกรที่ สนใจอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการ เรียนรู้จากความสำเร็จของ เกษตรกรด้วยกันเอง ๓. กระทรวงศึกษาธิการและ สถาบันการศึกษาควรกำหนด เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และ การศึกษา และให้การศึกษา อบรม เผยแพร่ความรู้เรื่อง เกษตรทฤษฎีใหม่อย่าง กว้างขวาง เพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้ สืบทอดอาชีพเกษตรเพิ่มขึ้น	-
๔	การจัดการแหล่งน้ำใหญ่ ในตำบล/หมู่บ้าน	๑. น้ำเป็นเรื่องสำคัญที่สุดของ การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ภาครัฐ ควรมีนโยบายลงทุนจัดหาแหล่ง น้ำ โดยจัดสรรงบประมาณ สนับสนุนการจัดหาแหล่งน้ำใน พื้นที่ที่มีการทำเกษตรทฤษฎี ใหม่ เพื่อเติมน้ำให้สระน้ำ/บ่อ น้ำในไร่นาของเกษตรกรอย่าง เพียงพอ	๑. ภาครัฐควรจัดทำโครงการ จัดทำ/พัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่ ให้สามารถสนับสนุนเกษตรกร มีน้ำใช้อย่างเพียงพอ
๕	การส่งเสริมตัวอย่าง ความสำเร็จให้กระจาย ในระดับตำบล/หมู่บ้าน	๑. หากมีตัวอย่างความสำเร็จ มากๆ แสดงถึงความสำเร็จและ เป็นการประชาสัมพันธ์ที่ดีที่สุด	-

ตารางที่ ๔ - ๖ ผลการวิเคราะห์แนวทางที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ (ต่อ)

ลำดับ ที่	แนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่		
	แนวทางหลัก	สนทนากลุ่มระดับจังหวัด	สนทนากลุ่มระดับอำเภอ/ตำบล
๖	การบูรณาการ สนับสนุนของภาครัฐ และภาคส่วนต่าง ๆ ในรูปแบบ “สานพลัง ประชารัฐ”	๑. ภาครัฐต้องเป็นหลักในการ ประสานความร่วมมือและ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุก ภาคส่วน ๒. ทุกหน่วยงานควรมีแผนงาน/ โครงการสนับสนุนเกษตรทฤษฎี ใหม่อย่างจริงจังและต่อเนื่อง ๓. ภาคชุมชนควรมีส่วนร่วมใน การประสานงานและช่วยเหลือ เกษตรกร เช่น ปรชาชฎเกษตร ๔. ภาคเอกชนควรเข้ามามี บทบาทในการสนับสนุนใน ลักษณะกิจกรรม CSR	๑.ควรมีหน่วยงานหลักเป็น เจ้าภาพในการประสานความ ร่วมมือกับทุกหน่วยงานอย่าง มีประสิทธิภาพ เพื่อให้การ ดำเนินงานเกิดผลก้าวหน้า ต่อเนื่อง ๒.ทางราชการควรจัดสรร งบประมาณสนับสนุนการ ดำเนินงานตามแผนงานอย่าง เหมาะสม ๓.ควรส่งเสริมด้านการตลาด แก่เกษตรกร
๗	การประชาสัมพันธ์	๑.ควรมุ่งเน้นการนำตัวอย่าง ความสำเร็จของเกษตรกร เผยแพร่ประชาสัมพันธ์อย่าง ต่อเนื่อง เพื่อสร้างแรงจูงใจหรือ แรงบันดาลใจให้เกษตรกรทั่วไป ๒.ควรประชาสัมพันธ์เผยแพร่ ความรู้และข่าวสารเกี่ยวกับ เกษตรทฤษฎีใหม่อย่างต่อเนื่อง	๑.ควรประชาสัมพันธ์เผยแพร่ ความรู้ ความ เข้าใจ แก่ เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง

๑.๒ ผลการจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus group) ในเขตจังหวัดเชียงราย ปรากฏ ดังนี้

ตารางที่ ๔ - ๗ ผลการวิเคราะห์แนวทางที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่

ลำดับ ที่	แนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่		
	แนวทางหลัก	สนทนากลุ่มระดับจังหวัด	สนทนากลุ่มระดับอำเภอ/ตำบล
๑	นโยบาย	๑.นโยบายส่งเสริมเกษตรทฤษฎี ใหม่ต้องมีความชัดเจน และมี ความต่อเนื่อง	๑.นโยบายต้องชัดเจน และ ต่อเนื่อง
๒	การบริหารจัดการใน	๑.การคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วม	๑.รูปแบบการดำเนินงานต้อง

	การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ	โครงการควรเน้นเกษตรกรที่มีความพร้อมและมีความตั้งใจจริง ๒.ทางราชการควรสนับสนุนปัจจัยการผลิตที่จำเป็นแก่เกษตรกร ๓.รัฐควรสนับสนุนงบประมาณช่วยเหลือเกษตรกร เพื่อสร้างแรงจูงใจและทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้เร็วขึ้น	สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร
๓	การให้การศึกษาเรียนรู้	๑. ควร จัด ตั้ง ศูนย์ เรียน รู้ เศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ทุกตำบลเพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ครบวงจร ควรค้นหาปราชญ์ชาวบ้านเพื่อทำหน้าที่เป็นวิทยากรเครือข่ายของศูนย์เรียนรู้ระดับตำบล/อำเภอ ๒.ควรจัดฝึกอบรมสัมมนาสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ข้าราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และประชาชน	๑.ควรส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้โดยให้เกษตรกรเริ่มต้นแบบที่ประสบความสำเร็จเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเกษตรกรทั่วไป

ตารางที่ ๔ - ๗ ผลการวิเคราะห์แนวทางที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ (ต่อ)

ลำดับที่	แนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่		
	แนวทางหลัก	สนทนากลุ่มระดับจังหวัด	สนทนากลุ่มระดับอำเภอ/ตำบล
		๓.ควรให้นักเรียน นักศึกษาได้ทดลองทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในสถานศึกษา เพื่อจะได้เห็นประโยชน์และเกิดการเรียนรู้ถ่ายทอดถึงผู้ปกครอง ๔.สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงและเกิดความรู้ความเข้าใจ	-
๔	การจัดการแหล่งน้ำใหญ่	-	-

	ในตำบล/หมู่บ้าน		
๕	การส่งเสริมตัวอย่างความสำเร็จให้กระจายในระดับตำบล/หมู่บ้าน	๑. สร้างต้นแบบให้มากเพื่อช่วยขับเคลื่อนเกษตรทฤษฎีใหม่	
๖	การบูรณาการสนับสนุนของภาครัฐและภาคส่วนต่าง ๆ ในรูปแบบ “สานพลังประชารัฐ”	๑. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีบทบาทดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ ๒. ควรเปิดเวทีระดับตำบล/หมู่บ้านให้โอกาสประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด ๓. ส่วนราชการควรประสานภาคเอกชนช่วยหาตลาดเพื่อรองรับผลผลิตทางการเกษตร	๑. ภาครัฐควรสนับสนุนปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกร เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายและสร้างแรงจูงใจแก่เกษตรกร
๗	การประชาสัมพันธ์	๑. ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรและประชาชนได้ทราบการดำเนินงานอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง	๑. ควรมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสาร และการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

๑.๓ ผลการจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus group) ในเขตจังหวัดนครราชสีมา ปรากฏดังนี้

ตารางที่ ๔ - ๘ ผลการวิเคราะห์แนวทางที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่

ลำดับที่	แนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่		
	แนวทางหลัก	สนทนากลุ่มระดับจังหวัด	สนทนากลุ่มระดับอำเภอ/ตำบล
๑	นโยบาย	๑. นโยบายต้องมีความชัดเจนและต่อเนื่อง	๑. ควรมีนโยบายส่งเสริมด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง
๒	การบริหารจัดการในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ	๑. การคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการควรคำนึงถึงพื้นที่ที่เหมาะสมที่จะทำเกษตรทฤษฎีใหม่หรือไม่ ๒. ไม่ควรเน้นปริมาณ แต่ควรคำนึงถึงคุณภาพมากกว่า ๓. ภาครัฐต้องสนับสนุนบุคลากรงบประมาณ และปัจจัยการผลิต	๑. ควรมีรูปแบบการดำเนินงานที่ชัดเจน และแต่ละหน่วยงานควรมีกิจกรรมดำเนินการต่อเนื่อง ๒. ควรมีการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานต่างๆ
๓	การให้การศึกษาเรียนรู้	๑. ควรเน้นให้เกษตรกรเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเกษตรกรต้นแบบ ยึดเกษตรกรเป็น	๑. ควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการศึกษาดูงานแก่เกษตรกร

		<p>ศูนย์กลาง</p> <p>๒.ควรมีศูนย์ต้นแบบที่ประสบความสำเร็จเต็มรูปแบบและมีความยั่งยืนอย่างน้อยอำเภอละ ๑ แห่ง และสร้างเกษตรกรต้นแบบให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่เพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่เกษตรกร</p> <p>๓.ควรมุ่งเน้นให้การศึกษาเรียนรู้แก่นักเรียน นักศึกษา และประชาชน</p>	๒. ควรส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือ
--	--	---	---

ตารางที่ ๔ - ๘ ผลการวิเคราะห์แนวทางที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ (ต่อ)

ลำดับที่	แนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่		
	แนวทางหลัก	สนทนากลุ่มระดับจังหวัด	สนทนากลุ่มระดับอำเภอ/ตำบล
๔	การจัดการแหล่งน้ำใหญ่ในตำบล/หมู่บ้าน	๑.พื้นที่ที่มีปัญหาขาดแหล่งน้ำควรมีการประชุมเพื่อหาทางออกร่วมกัน	-
๕	การส่งเสริมตัวอย่างความสำเร็จให้กระจายในระดับตำบล/หมู่บ้าน	๑.สร้างตัวอย่างความสำเร็จและประชาสัมพันธ์ เพื่อให้มีเกษตรกรรุ่นใหม่เพิ่มขึ้น	๑. ควรส่งเสริมให้มีเกษตรกรต้นแบบเพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ทุกหมู่บ้าน
๖	การบูรณาการสนับสนุนของภาครัฐและภาคส่วนต่าง ๆ ในรูปแบบ “สานพลังประชารัฐ”	๑.ควรมีการบูรณาการร่วมกันทุกภาคส่วน เพื่อนำโครงการ/กิจกรรมลงสู่พื้นที่เป้าหมายให้ประสบความสำเร็จ	๑.องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีบทบาทส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ๒.ภาคธุรกิจเอกชนควรทำกิจกรรม CSR สนับสนุนเกษตรกร ๓. ภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณในส่วนที่จำเป็นแก่เกษตรกร
๗	การประชาสัมพันธ์	๑.ควรประชาสัมพันธ์โครงการเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนก่อนดำเนินโครงการ	๑.ดำเนินการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลการดำเนินงานต่อเนื่อง

๑.๔ ผลการจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus group) ในเขตจังหวัดพัทลุง ปรากฏ ดังนี้
ตารางที่ ๔ - ๙ ผลการวิเคราะห์แนวทางที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่

ลำดับ ที่	แนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่		
	แนวทางหลัก	สนทนากลุ่มระดับจังหวัด	สนทนากลุ่มระดับอำเภอ/ตำบล
๑	นโยบาย	๑.นโยบายต้องมีความชัดเจนและต่อเนื่อง	๑.รัฐควรมีนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่อง

ตารางที่ ๔ - ๙ ผลการวิเคราะห์แนวทางที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ (ต่อ)

ลำดับ ที่	แนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่		
	แนวทางหลัก	สนทนากลุ่มระดับจังหวัด	สนทนากลุ่มระดับอำเภอ/ตำบล
๒	การบริหารจัดการในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ	๑.รูปแบบและแนวทางการบริหารต้องมีความชัดเจนตั้งแต่ระดับส่วนกลางจนถึงระดับจังหวัด ๒.ควรตั้งงบประมาณสนับสนุนการปรับปรุงพื้นที่และจัดหาปัจจัยการผลิต ๓.ควรสนับสนุนจัดหาตลาดรองรับสินค้าเกษตร ๔.ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรเพื่อประโยชน์ในการจัดจำหน่าย	๑.ควรมีการวางแผนดำเนินงานอย่างเป็นระบบครบวงจร ๒.รูปแบบการบริหารงานต้องสร้างแรงจูงใจและเสริมความรู้ความเข้าใจแก่เกษตรกร
๓	การให้การศึกษาเรียนรู้	๑. ควรส่งเสริมให้มีการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในสถานศึกษาเพื่อปลูกฝังให้นักเรียนยอมรับอาชีพเกษตร และส่งผลถึงความเปลี่ยนแปลงในครอบครัว ๒.ควรจัดเวทีประชาคม เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานเกษตรทฤษฎีใหม่ ๓.ควรมีการจัดให้เกษตรกรได้ศึกษาดูงานโครงการตัวอย่างความสำเร็จทั้งในและนอกพื้นที่ ๔.ควรปลูกฝังจิตสำนึกให้กับเด็กและเยาวชนโดยบรรจุเรื่อง	-

		เกษตรทฤษฎีใหม่เป็นหลักสูตร ในสถานศึกษา	
--	--	---	--

ตารางที่ ๔ - ๙ ผลการวิเคราะห์แนวทางที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ (ต่อ)

ลำดับ ที่	แนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่		
	แนวทางหลัก	สนทนากลุ่มระดับจังหวัด	สนทนากลุ่มระดับอำเภอ/ตำบล
		๕.ควรส่งเสริมการรวมกลุ่ม เกษตรกร เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ๖.ส่งเสริมให้เกษตรกรนำความรู้ ด้านเทคโนโลยีการเกษตรที่ เหมาะสมมาใช้	-
๔	การจัดการแหล่งน้ำใหญ่ ในตำบล/หมู่บ้าน	๑.รัฐควรช่วยเหลือการจัดการ แหล่งน้ำให้กับเกษตรกร	-
๕	การส่งเสริมตัวอย่าง ความสำเร็จให้กระจาย ในระดับตำบล/หมู่บ้าน	๑.รวบรวมเกษตรกรต้นแบบ เพื่อให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้แก่ เกษตรกรและประชาชนทั่วไป ๒.การขยายผลควรใช้ปราชญ์ เกษตรและผู้ที่ประสบความสำเร็จ เป็นต้นแบบ	-
๖	การบูรณาการ สนับสนุนของภาครัฐ และภาคส่วนต่าง ๆ ในรูปแบบ “สานพลัง ประชารัฐ”	๑.ควรให้องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นร่วมส่งเสริมเกษตร ทฤษฎีใหม่ในพื้นที่รับผิดชอบ ๒.ควรมีการประสานงานที่ดีของ ทุกภาคส่วน ๓.ควรมุ่งเน้นการทำงาน เชิงบูรณาการในรูปแบบ “ประชารัฐ”	๑.ควรมีการประสานความ ร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ อย่างจริงจังและมีการติดตาม ผลเป็นระยะ ๒.รัฐควรสนับสนุน งบประมาณในสิ่งที่จำเป็นต่อ การขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ ๓.ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของชุมชนและประชาชน
๗	การประชาสัมพันธ์	๑.ควรดำเนินการประชาสัมพันธ์ อย่างต่อเนื่อง	๑.ควรส่งเสริมการ ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง โดยใช้สื่อออนไลน์ให้เป็น ประโยชน์

๒. การสัมภาษณ์

ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้ทรงคุณวุฒิ ปรากฏ ดังนี้
 ตารางที่ ๔ - ๑๐ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่

ลำดับที่	แนวทางดำเนินงาน	
	ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็น
๑	นายประสาท พาศิริ อดีตรองเลขาธิการ กปร. ประสบการณ์ทำงานที่สำคัญ : กำกับและดูแลประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจาก พระราชดำรินในพื้นที่ภาคกลางและ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ การศึกษาและขยายผลโครงการ เป็นระยะเวลาประมาณ ๑๐ ปี	๑. ตัวอย่างของความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืน การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ไม่ควรเน้นปริมาณ ให้เติบโต ตามธรรมชาติ เมื่อประสบความสำเร็จแล้วรัฐไม่ควร เทงบประมาณหรือทรัพยากรลงไป หลายแห่งได้สิ่ง ปลูกสร้าง เช่น ห้องฝึกอบรม ที่พัก แต่ไม่มีกิจกรรม ต่อเนื่อง ไม่ได้ใช้ประโยชน์ ควรจัดให้มีการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรเป็นประจำ ให้เกิดการขับเคลื่อนโดยเกษตรกรหรือเครือข่าย เกษตรกร ๒. ข้าราชการเป็นเพียงผู้สนับสนุน ไม่ควรชี้แนะ หรือ สั่งการ หรือฝักซีโรยหน้า เพราะเกษตรกรจะเสื่อม ศรัทธา ข้าราชการควรมีการสรุปทเรียนเป็น ประจำระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๓. นโยบายของรัฐบาลหรือกระทรวงควรมีความ ต่อเนื่อง ๔. ต้องมีน้ำที่เพียงพอ ควรพิจารณานำแนว พระราชดำริเกี่ยวกับอ่างใหญ่เติมอ่างเล็ก อ่างเล็ก เติมสระในไร่นามาประกอบการพิจารณาส่งเสริมใน บางพื้นที่
๒	นายรัตนะ สวามีชัย รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร	๑. การบูรณาการของทุกภาคส่วนทั้งหน่วยงาน ภาครัฐและภาคเอกชน และอื่นๆ ในการขับเคลื่อน เกษตรทฤษฎีใหม่ ๒. ความมุ่งมั่นตั้งใจของเกษตรกรที่จะทำเกษตร ทฤษฎีใหม่

ตารางที่ ๔ - ๑๐ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ (ต่อ)

ลำดับที่	แนวทางดำเนินงาน	
	ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็น
๓	นายบุญศรี อินทร์น้อย	๑. เกษตรกรมีความขยันหมั่นเพียร มีความตั้งใจ

	รักษาราชการแทนผู้อำนวยการกองประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ให้สัมภาษณ์แทนอธิบดีกรมวิชาการ	มีที่ดินเป็นของตนเอง และมีทุนดำเนินงาน ๒. เกษตรกรควรมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ มีความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ เต็มใจ พร้อมรับวิทยาการใหม่ๆ ๓. ต้องมีความร่วมมือ การประสานงานกันทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน และเกษตรกร ๔. การจัดสรรพื้นที่ทางการเกษตร ควรคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และสภาพสังคมแต่ละพื้นที่ ๕. ดำเนินงานโดยอาศัยกระบวนการกลุ่ม สนับสนุนให้ประชาชนรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ก่อให้เกิดความสามัคคี แล้วขยายออกไปนอกกลุ่มภายหลัง
๔	นายมนูญ พุ่มกล่อม ผอ.ศูนย์บริการวิชาการเกษตร ของมูลนิธิชัยพัฒนา	๑. ส่วนราชการผลักดัน ภาคเอกชนช่วยสนับสนุน มูลนิธิช่วยให้เจ้าหน้าที่สร้างความรู้ความเข้าใจและคำแนะนำแก่เกษตรกร เช่น ชุดสระ การออกแบบ ๒. สร้างความเข้าใจกับส่วนราชการให้ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการบริหารจัดการ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และความร่วมมือ โดยรัฐต้องเข้าไปดูแลและติดตามสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง
๕	พ.ต.ท.ชาญ รามัญอุดม สารวัตรงานขยายผล ศูนย์ศึกษา การพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมา จากพระราชดำริ จ.เพชรบุรี แทนผู้อำนวยการศูนย์ฯ	หน่วยงานของรัฐควรจัดเจ้าหน้าที่ออกพื้นที่ ๑. ให้ความรู้/จัดอบรมความเข้าใจเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างจริงจัง ๒. จัดรูปแบบแปลงให้กับเกษตรกรที่สนใจแต่ไม่มีความรู้ความถนัด ๓. สนับสนุนปัจจัยการผลิตตามความเหมาะสม ๔. ประชาสัมพันธ์ข่าวสารการดำเนินงาน

ตารางที่ ๔.๑๐ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ (ต่อ)

ลำดับ ที่	แนวทางดำเนินงาน	
	ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็น
๖	นายประจวบ ลีรักษาเกียรติ ผอ.ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าว คุ้งกระเบนอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ จ.จันทบุรี	๑. ดำเนินงานโดยคำนึงถึงสภาพภูมิสังคม ๒. ให้ความสำคัญกับความต้องการของเกษตรกร ๓. ควรมีนโยบายที่ชัดเจน ๔. ความร่วมมือของหน่วยงานของรัฐและสถาบันการศึกษา ๕. ควรสนับสนุนงบประมาณในส่วนที่จำเป็นต้องใช้ แต่ไม่ มาก โดยให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของ

๗	นายสุรัช ธนูศิลป์ ผอ.ศูนย์ศึกษาการพัฒนา ห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจาก พระราชดำริ จ.เชียงใหม่	ระดับความยั่งยืน ต้องปูพื้นฐานให้คนรุ่นใหม่ทุกระดับมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวพระราชดำริ ต้องสร้างค่านิยม ปลูกฝังเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอนาคต โดยควรบรรจุในหลักสูตรของวิทยาลัยเกษตรกรรม หรือคณะเกษตรศาสตร์ของแต่ละมหาวิทยาลัย นโยบายต้องมุ่งเน้นความยั่งยืนให้ชัดเจนด้วย
๘	นางสายหยุด เพ็ชรสุข ผอ.ศูนย์ศึกษาการพัฒนา พิบูลทอง จ.นราธิวาส	เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องต้องศึกษาหาความรู้ในเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่ให้เข้าใจเพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมประชาสัมพันธ์ และให้ข้อมูลข่าวสารแก่เกษตรกร
๙	นายบัณฑิต เทวีทวารักษ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดสระบุรี	๑. รัฐบาลควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริเป็นนโยบายด้านการเกษตรที่สำคัญของรัฐบาล ๒. ควรจัดระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ และมีรูปแบบการทำงานที่ชัดเจน โดยในส่วนภูมิภาคควรยึดพื้นที่เป็นหลัก และมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมเป็นคณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินงาน มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน

ตารางที่ ๔ - ๑๐ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ (ต่อ)

ลำดับที่	แนวทางดำเนินงาน	
	ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็น
		๓. สถาบันการศึกษาควรมีบทบาทในการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ และวิชาการด้านการเกษตรทั้งในสถานศึกษาและชุมชน ๔. หน่วยงานภาครัฐ ควรมีบทบาทในการสนับสนุน โดยทำงานร่วมกันแบบบูรณาการ รวมทั้งแสวงหาความร่วมมือของภาคประชาสังคม และภาคเอกชน ในรูปแบบ “ประชารัฐ” ๕. การประชาสัมพันธ์ ควรนำตัวอย่างความสำเร็จของเกษตรกรมาประชาสัมพันธ์เผยแพร่ให้เกษตรกรทั่วไปได้ศึกษาเรียนรู้และเป็นการสร้างแรงบันดาลใจ
๑๐	นายวิเชียร จันทรโณทัย	๑. งบประมาณเงินทุน เนื่องจากเกษตรกรที่จะทำ

	ผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา	เกษตรทฤษฎีใหม่จำเป็นต้องมีการปรับพื้นที่ รวมทั้งจัดหาพันธุ์สัตว์ พันธุ์พืช ๒. แหล่งน้ำ เกษตรกรจะต้องดำเนินการให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ บางพื้นที่ไม่มีน้ำเป็นปัญหาของเกษตรกร ๓. เกษตรกรต้องมีความมุ่งมั่น ตั้งใจจริงจัง
๑๑	นายบุญเวทย์ ศรีพวงใจ รองผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย แทนผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย	๑. ต้องมีความมุ่งมั่นที่จะทำให้ดีที่สุดเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร และทำเพื่อถวายเป็นหลวง รัชกาลที่ ๙ ๒. รัฐบาลต้องมีนโยบายที่ชัดเจน จริงจัง และหวังผลอย่างยั่งยืน ๓. ทำให้การใช้พื้นที่การเกษตรมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีการจัดสรรพื้นที่ปลูกพืชอย่างเหมาะสม พื้นที่ทุกส่วนได้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่

ตารางที่ ๔ - ๑๐ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ (ต่อ)

ลำดับที่	แนวทางดำเนินงาน	
	ผู้ให้สัมภาษณ์	ความคิดเห็น
๑๒	นายจรัสชัย โชคเรืองสกุล รองผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง แทนผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง	๑. ภาครัฐควรมีการบูรณาการการทำงานร่วมกัน ตั้งแต่ระดับนโยบายก่อนที่จะลงสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ และสร้างแรงจูงใจในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ๒. การสร้างการรับรู้การเกษตรทฤษฎีใหม่ให้กับบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในทุกระดับ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ๓. การบูรณาการปฏิบัติงานร่วมกันทั้งบุคคล เป้าหมาย พื้นที่ และงบประมาณ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

๓. สรุปผลการวิเคราะห์

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus group) ใน ๔ จังหวัด (ตารางที่ ๔.๖-๔.๑๐) และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๒ ท่าน (ตารางที่ ๔.๑๑) มาวิเคราะห์ร่วมกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ โดยให้ความสำคัญกับความเห็นหรือข้อเสนอที่มีความสอดคล้องกัน

และมีเหตุผลสนับสนุน ผลการวิเคราะห์พบว่า แนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริให้ประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น ได้แก่

- ๓.๑ ยกระดับความสำคัญของนโยบาย
- ๓.๒ พัฒนาระบบบริหารจัดการ
- ๓.๓ ปรับปรุงการให้การศึกษาเรียนรู้
- ๓.๔ จัดหาแหล่งน้ำใหญ่ในตำบล/หมู่บ้าน
- ๓.๕ ส่งเสริมตัวอย่างความสำเร็จให้กระจายในระดับตำบล/หมู่บ้าน
- ๓.๖ ประชาสัมพันธ์ความสำเร็จเพื่อสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้สนใจ
- ๓.๗ บูรณาการการสนับสนุนการดำเนินงานเกษตรทฤษฎีใหม่ในรูปแบบ

“สานพลังประชารัฐ”

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการนำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริไปปฏิบัติของเกษตรกร ๒) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริในระดับพื้นที่ และ ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริให้ประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น และจัดทำข้อเสนอแนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

เพื่อให้ผลการวิจัยมีความสมบูรณ์เชิงลึกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กรอบครัวเรือนเกษตรกรต้นแบบและจังหวัดเป็นหน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) โดยเลือกศึกษาจังหวัดที่มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การผลิตพืชตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือเป็นที่ตั้งโครงการศึกษาวิจัยเกษตรทฤษฎีใหม่ต้นแบบ มีจำนวนเกษตรกรที่ทำนามาก และมีผลการดำเนินงานส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริเด่นชัด ภาคละ ๑ จังหวัด จำนวน ๔ ภาค รวม ๔ จังหวัด ได้แก่ ภาคกลาง : จังหวัดสระบุรี ภาคเหนือ : จังหวัดเชียงราย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : จังหวัดนครราชสีมา และภาคใต้ : จังหวัดพัทลุง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หัวหน้าครอบครัวเกษตรกรต้นแบบในจังหวัดที่เลือกศึกษาจังหวัดละ ๓ ราย คณะกรรมการ/เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริระดับตำบลและอำเภอในจังหวัดที่เลือกศึกษา ผู้บริหารและหัวหน้าส่วนราชการที่เป็นคณะกรรมการระดับจังหวัดหรือมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ในจังหวัดที่เลือกศึกษา ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั่วประเทศซึ่งมีจำนวน ๔ ศูนย์ ประกอบด้วย ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่ และศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทออันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส และผู้บริหารระดับนโยบายของกระทรวง กรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) และมูลนิธิชัยพัฒนา สำหรับการเก็บข้อมูลใช้วิธีศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารของทางราชการ แบบสำรวจข้อมูลการดำเนินงานส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ของ ๔ จังหวัดที่เลือกศึกษา การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participated Observation) การจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus group) ระดับจังหวัด ๔ ครั้ง ระดับอำเภอ/ตำบล ๔ ครั้ง และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) บันทึกเสียงสัมภาษณ์ด้วยแถบบันทึกเสียงแล้วนำมาถอดเทป กรณีผู้ให้สัมภาษณ์รายใดไม่ประสงค์ให้บันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์ใช้วิธีจดบันทึกสาระสำคัญลงในแบบสัมภาษณ์ หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และแสดงผลการวิเคราะห์ตามประเด็นการวิจัย

สรุป

ผู้วิจัยขอเสนอสรุปผลการวิจัยเป็นลำดับตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๑. ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการนำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริไปปฏิบัติของเกษตรกรระดับครัวเรือน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการนำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริไปปฏิบัติระดับครัวเรือน ได้แก่ ตัวเกษตรกร แรงงานในครอบครัว ที่ดินทำกิน เงินทุน แหล่งน้ำในพื้นที่ และการสนับสนุนของภาครัฐและชุมชน

๒. ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำรินในระดับพื้นที่

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำรินในระดับพื้นที่ ได้แก่ ปัจจัยระดับครัวเรือน (๑. ตัวเกษตรกร ๒. แรงงาน ๓. ที่ดิน ๔. เงินทุน) ปัจจัยด้านสภาพพื้นที่ (๑. สามารถขุดสระน้ำ/บ่อน้ำได้ ๒. มีแหล่งน้ำในตำบล/หมู่บ้าน ๓. คุณภาพดิน) ปัจจัยด้านการบริหาร (๑. ความชัดเจนของนโยบาย ๒. การบริหารจัดการ ๓. การให้การศึกษารเรียนรู้ ๔. การบูรณาการการสนับสนุนจากภาครัฐ ชุมชน และเอกชน ๕. การประชาสัมพันธ์) และปัจจัยด้านแรงจูงใจ (๑. เกษตรกร ๒. ข้าราชการ)

๓. ผลการศึกษาแนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริให้ประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า แนวทางการดำเนินงานขยายผลการนำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริให้ประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น ได้แก่

- ๓.๑ ยกระดับความสำคัญของนโยบาย
- ๓.๒ พัฒนาระบบบริหารจัดการ
- ๓.๓ ปรับปรุงการให้การศึกษารเรียนรู้
- ๓.๔ จัดหาแหล่งน้ำใหญ่ในตำบล/หมู่บ้าน
- ๓.๕ ส่งเสริมตัวอย่างความสำเร็จให้กระจายในระดับตำบล/หมู่บ้าน
- ๓.๖ ประชาสัมพันธ์ความสำเร็จเพื่อสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้สนใจ

๓.๗ บูรณาการการสนับสนุนการดำเนินงานเกษตรทฤษฎีใหม่ในรูปแบบความร่วมมือ “สานพลังประชารัฐ”

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ดังนี้

๑. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

๑.๑ การดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริควรมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ ดังนี้

๑.๑.๑ ปัจจัยระดับครัวเรือน ได้แก่ ตัวเกษตรกร แรงงาน ที่ดิน และเงินทุน

๑.๑.๒ ปัจจัยด้านสภาพพื้นที่ ได้แก่ สามารถขุดสระน้ำ/บ่อน้ำได้ มีแหล่งน้ำ
ในตำบล/หมู่บ้าน และคุณภาพดิน

๑.๑.๓ ปัจจัยด้านการบริหาร ได้แก่ ความชัดเจนของนโยบาย การบริหารจัดการ การให้การศึกษารเรียนรู้ การส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ ชุมชน และเอกชน และการ
ประชาสัมพันธ์

๑.๑.๔ ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ได้แก่ เกษตรกร และข้าราชการ

๑.๒ เพื่อให้การดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น ควรดำเนินการตามแนวทางที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

๑.๒.๑ ยกระดับความสำคัญของนโยบาย โดย

๑.๒.๑.๑ กำหนดให้การดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่เป็น
นโยบายด้านการเกษตรที่สำคัญของรัฐบาล

๑.๒.๑.๒ กำหนดเป้าหมาย แนวทางดำเนินงาน หน่วยงานที่ร่วม
ดำเนินงาน และจัดสรรงบประมาณสนับสนุนให้ชัดเจน

๑.๒.๒ พัฒนาระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ โดย

๑.๒.๒.๑ จัดตั้งกลไกรับผิดชอบตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับอำเภอใน
รูปแบบคณะกรรมการที่มีองค์ประกอบครอบคลุมหน่วยงานของทุกกรม/กระทรวงที่เกี่ยวข้อง มิใช่
มีองค์ประกอบเฉพาะหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เท่านั้น สำหรับในส่วนภูมิภาค
ควรให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานระดับจังหวัด และนายอำเภอเป็นประธานระดับอำเภอ

๑.๒.๒.๒ กำหนดเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน

๑.๒.๒.๓ จัดทำแผนงาน/โครงการ ทั้งประจำปี และระยะ ๕ ปี

๑.๒.๒.๔ จัดระบบกำกับ ติดตามประเมินผล และรายงานผล ที่มุ่งเน้น
สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมาย

๑.๒.๓ ปรับปรุงการให้การศึกษารเรียนรู้ โดย

๑.๒.๓.๑ ให้สถาบันการศึกษาและหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ
มีบทบาทหลักในการให้การศึกษอบรม และเสริมสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ในสถานศึกษา
และในชุมชน

๑.๒.๓.๒ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎี
ใหม่ทุกหน่วยงานมีหน้าที่ ในการให้การศึกษอบรม และเสริมสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎี
ใหม่แก่ประชาชนทั่วไป

๑.๒.๔ จัดหาแหล่งน้ำใหญ่ในตำบล/หมู่บ้าน โดย

๑.๒.๔.๑ ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำใหญ่ในตำบล/หมู่บ้าน

๑.๒.๔.๒ ขุดลอกแหล่งน้ำในตำบล/หมู่บ้าน

๑.๒.๔.๓ วางท่อส่งน้ำให้เข้าถึงแหล่งน้ำของเกษตรกร

๑.๒.๕ ส่งเสริมตัวอย่างความสำเร็จให้กระจายในระดับตำบล/หมู่บ้าน โดย

๑.๒.๕.๑ ให้ตัวอย่างความสำเร็จเป็นศูนย์เรียนรู้ในหมู่บ้าน/ชุมชนเพื่อ
ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์สู่เกษตรกรที่สนใจ

๑.๒.๕.๒ ส่งเสริมให้เกษตรกรและประชาชนที่สนใจมาศึกษาเรียนรู้จากตัวอย่างความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะได้เกิดความเชื่อมั่น และแรงบันดาลใจในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่

๑.๒.๖ ประชาสัมพันธ์ความสำเร็จเพื่อสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้สนใจ โดย

๑.๒.๖.๑ ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและผลการดำเนินงานเกษตรทฤษฎีใหม่ของพื้นที่ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยควรนำเสนอความสำเร็จของเกษตรกรที่หลากหลาย

๑.๒.๖.๒ สื่อสารให้เกษตรกรและประชาชนทั่วไปเกิดมั่นใจในการสนับสนุนอย่างจริงจังของรัฐบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๑.๒.๗ บูรณาการการสนับสนุนการดำเนินงานเกษตรทฤษฎีใหม่ในรูปแบบ “สานพลังประชารัฐ” โดย

๑.๒.๗.๑ หน่วยงานภาครัฐทุกกระทรวง/กรมที่เกี่ยวข้อง มีแผนงาน/โครงการประจำปี และระยะยาว สำหรับในส่วนภูมิภาคควรมีแผนปฏิบัติการประจำปี และแผนงานระยะยาวระดับจังหวัดและระดับอำเภอ โดยบูรณาการจากทุกหน่วยงาน และภาคส่วนต่าง ๆ

๑.๒.๗.๒ ภาคชุมชน ควรให้ผู้นำชุมชน ปราชญ์เกษตร และเกษตรกรต้นแบบเข้ามามีบทบาทสนับสนุนการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ และส่งเสริมให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และเกิดชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ และมีพลังที่จะพัฒนาต่อไป

๑.๒.๗.๓ ภาคเอกชน ควรส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามาร่วมสนับสนุนการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ในลักษณะของการทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของสังคม (CSR) อย่างต่อเนื่อง ตามความต้องการและความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่

๑.๒.๗.๔ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีหน้าที่ความรับผิดชอบในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพแก่ประชาชนในเขตรับผิดชอบอยู่แล้ว ควรกำหนดให้มีบทบาทในการร่วมดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างจริงจัง

๒. ข้อเสนอเชิงวิชาการ

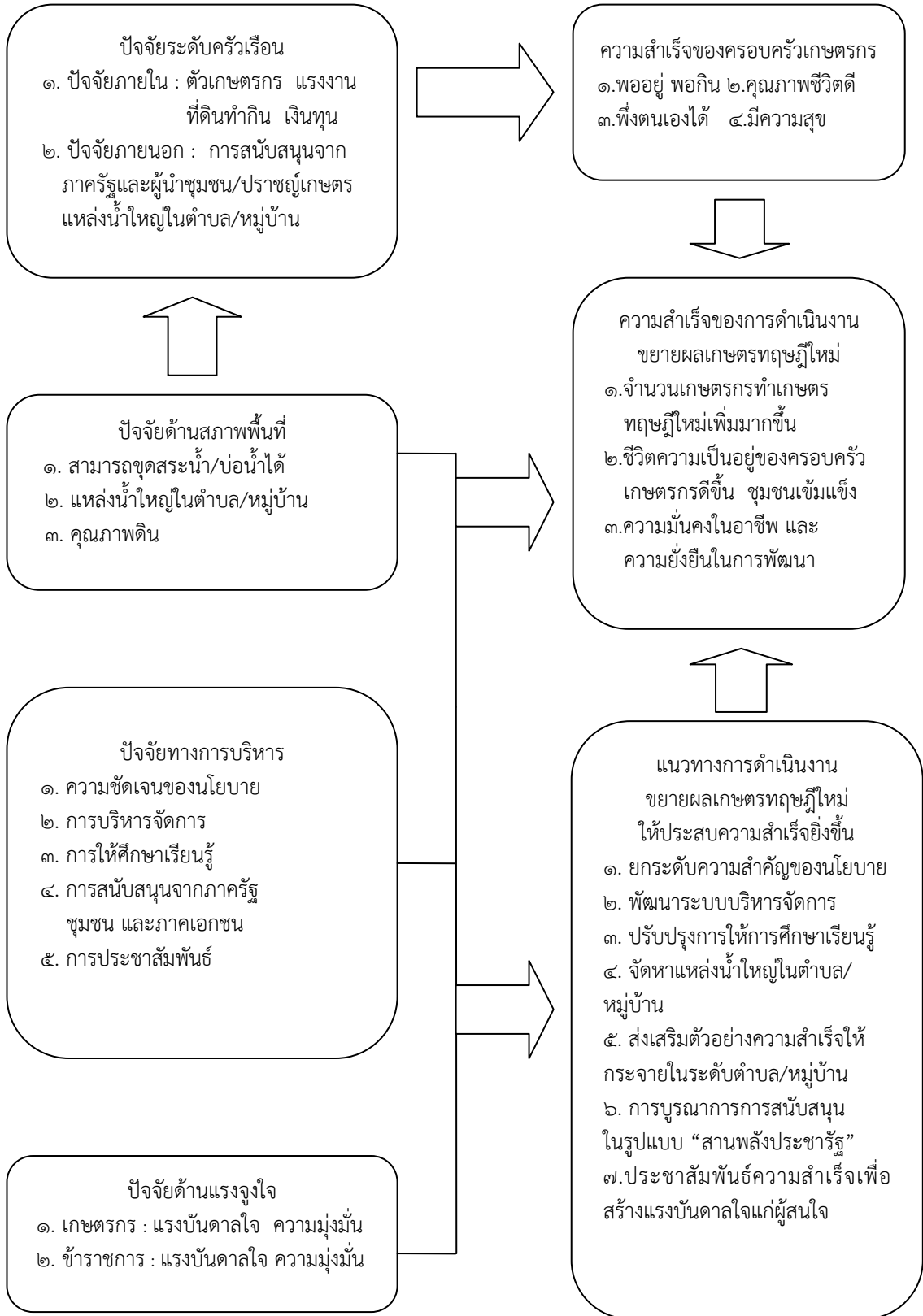
๒.๑ ควรนำตัวแบบแนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริให้ประสบผลสำเร็จที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ไปใช้ศึกษาวิจัยในจังหวัดต่างๆ เพื่อเป็นการศึกษาเชิงเปรียบเทียบและพัฒนาตัวแบบให้สามารถอธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของปัจจัยที่มีผลต่อแนวทางการดำเนินงานขยายผลได้มากยิ่งขึ้น

๒.๒ ผู้วิจัยขอเสนอตัวแบบแนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริให้ประสบผลสำเร็จที่เป็นผลจากการวิจัยครั้งนี้ ดังแผนภาพที่ ๕-๑

๓. ข้อเสนอเชิงปฏิบัติ

จังหวัด อำเภอ ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง กลุ่ม/องค์กร และเกษตรกร สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริในระดับครัวเรือนและในระดับพื้นที่ได้ตามความเหมาะสม

แผนภาพที่ ๕ - ๑ ตัวแบบแนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ
ของ นายชรัส บุญณสะ (Charat's Model)

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

กองทุนสนับสนุนการวิจัย, สำนักงาน. **เศรษฐกิจพอเพียง ร่วมเรียนรู้ สานข่าย ขยายผล**. พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๙.

กิติ ตย์คานนท์. **นักบริหารทันสมัย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บัตเตอร์ฟลาย, ๒๕๓๒.

เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง. **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพฯ : เอ็กสเปอร์เน็ท, ๒๕๕๐.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๖๔**. ม.ป.ท., ม.ป.ป.

คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, สำนักงาน. **ทฤษฎีใหม่ ชีวิตที่พอเพียง**. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ : สำนักงาน กปร., ๒๕๕๐.

_____ . **ทฤษฎีใหม่ หลักการพึ่งตนเองที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๕๒.

คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, สำนักงาน. **คู่มือเกษตรทฤษฎีใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ : มูฟเมนต์ เจนทรี, ๒๕๕๕.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒. **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสระบุรี**. ม.ป.ท., ๒๕๔๔.

คณะทำงานขับเคลื่อนการขยายผลทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ (วิดมงคลชัยพัฒนา จังหวัดสระบุรี) และสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสระบุรี. **ทฤษฎีใหม่ : วิถีปฏิบัติของเกษตรกรที่มีที่ดินจำนวนน้อย**. สระบุรี : ม.ป.ท., ๒๕๕๓.

ความร่วมมือด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ, สำนัก. สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๖.

ฉลอง โชติกษคาม, พลโท. **การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน**. กรุงเทพฯ : เซ็นเตอร์ดิสคัฟเวอรี, ๒๕๔๒.

ชลประทาน, กรม. **๑๑๔ ปี กรมชลประทาน สายธารแห่งพระบารมี**. พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพฯ : กรมชลประทาน, ๒๕๕๙.

ชัยพัฒนา, มูลนิธิ. **เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๗.

ถวัลย์รัฐ วรเทพพุดพิงษ์. **การวิเคราะห์และการกำหนดนโยบายสาธารณะ : ทฤษฎีและการ**

- ประยุกต์ใช้**. กรุงเทพฯ : เสมาธรรม, ๒๕๔๐.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. **ทฤษฎีใหม่ : มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด**. กรุงเทพฯ : ทีเพรส, ๒๕๔๑.
- दनัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์. **พุทธภูมิพล : ทศบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๗.
- ธนากร สังเขป. **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- ธรรมปิฎก, พระ (ประยุทธ์ ปยุตโต). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๕๒.
- _____. **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๔. **นางนภัส คู่วรัญญ์** เทียงกมล. **สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา เล่ม ๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- ประเวศ วะสี. **พระเจ้าอยู่หัวกับรหัสพัฒนาใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพฯ : ปรีชาธรรมอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๙.
- พนัส หันนาคินทร์. **ประสบการณ์ในการบริหารบุคลากร**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- มนูญ มุกข์ประดิษฐ์. **ประทีปแห่งแผ่นดิน**. กรุงเทพฯ : ไทยประกันชีวิต, ๒๕๓๙.
- รงค์ ประพันธ์พงศ์. **เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพฯ : เยลโล่การพิมพ์ (๑๙๙๘), ๒๕๕๐.
- _____. **เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ : เยลโล่การพิมพ์ (๑๙๙๘), ๒๕๕๓.
- รังสฤษฏ์ บุญชะลอ. **พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจ รัชกาลที่ ๙**. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ : สยามสปอร์ต ซินดิเคท, ๒๕๔๕.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. **นโยบายสาธารณะ**. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, ๒๕๕๐.
- ลีลาภรณ์ บัวสาย. **เศรษฐกิจพอเพียง ร่วมเรียนรู้ สานข่าย ขยายผล**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๙.
- วรเดช จันทรศร. **การบริหารโครงการพัฒนาของรัฐ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพฯ : สหายบล็อกและการพิมพ์, ๒๕๔๕.
- _____. **การนำนโยบายไปปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ : สหายบล็อกและการพิมพ์, ๒๕๔๙.
- _____. **ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๙.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. **นโยบายสาธารณะ : แนวความคิด การวิเคราะห์ และกระบวนการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, กรุงเทพฯ : เสมาธรรม, ๒๕๕๐.
- สมพร เทพสิทธิ์า. **การพัฒนาแบบยั่งยืน**. กรุงเทพฯ : สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๓๖.
- สมพร สุทัศนีย์. **มนุษย์สัมพันธ์**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- สมพร เฟื่องจันทร์. **นโยบายสาธารณะ : ทฤษฎีและการปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙.

- สมยศ นาวิการ. **ทฤษฎีองค์การ**. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, ๒๕๔๐.
- วีรัช สงวนวงค์วาน. **การจัดการพฤติกรรมองค์กร**. กรุงเทพฯ : เพียร์สันเอดดูเคชั่นอินโดไชน่า, ๒๕๔๖.
- ศุภชัย ยาวะประภาษ. **นโยบายสาธารณะ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- ศิรินา ปวโรฬารวิทยา. **เศรษฐกิจพอเพียง ปรัชญาใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๓.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **สังคมวิทยาประยุกต์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- สุนทร กุลวัฒน์วรพงศ์. **ตามรอยพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียง – ทฤษฎีใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพฯ : สุสิริยาสาส์, ๒๕๔๔.
- อดิสร อิศรางกูร ณ อยุธยา และคณะ. **รายงานฉบับสมบูรณ์ การศึกษาพัฒนาการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้านเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, ๒๕๔๓.
- อารี พันธุ์ณี. **จิตวิทยาสร้างสรรค้การเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไยใหม่เอ็ดดิเคท, ๒๕๔๖.
- อำพล เสนาณรงค์. **ประมวลบทความทางวิชาการเกษตรปี ๒๕๓๘-๒๕๔๑**. เอกสารวิชาการ. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการเกษตร, ๒๕๔๒.

วารสาร

- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. “การจัดการความรู้สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน”, **วารสารพัฒนาชุมชน**. ปีที่ ๔๕ (ฉบับที่ ๔) เมษายน ๒๕๔๙.
- อรพินทร์ ชูชม. “แรงจูงใจในการทำงาน : ทฤษฎีและการประยุกต์”, **วารสารจิตวิทยา**. มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต ปีที่ ๒. ฉบับที่ ๒ มกราคม – ธันวาคม ๒๕๕๕. หน้า ๕๒-๖๑.

วิทยานิพนธ์ เอกสารวิจัย

- กล้า ทองขาว. “การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ : กรณีศึกษานโยบายรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ”. วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาการบริหารการพัฒนา, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ๒๕๓๔.
- กสิน ทองใบใหญ่, พลตรี. “เกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกครอบครัวเกษตรกรในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๔๔.
- ชรัส บุญผดุง. “ความสำเร็จของการนำนโยบายธรรมาภิบาลไปปฏิบัติของเทศบาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขารัฐประศาสนศาสตร์,

- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๓.
 ดำรงค์ศักดิ์ จงวิบูลย์. “แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในสำนักงานตำรวจสันติบาล”.
 วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม, มหาวิทยาลัย
 มหิดล, ๒๕๔๓.
- บัญญัติ จันทร์ดา. “การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายการจัดการศึกษา
 สำหรับเด็กด้อยโอกาสไปปฏิบัติในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักงาน
 คณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาบริหาร
 การศึกษา, มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๐.
- พีรศุขม์ มหาเพชร. “แรงจูงใจของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักศูนย์
 พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ จังหวัดเชียงใหม่”. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต,
 สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร, มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๐.
- วัลลภ พรหมทอง และคณะ. “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรใน
 เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. เอกสารวิจัยคณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัย
 เทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ๒๕๕๑.

- สุเทพ พันประสิทธิ์. “การศึกษาวิธีการผลิตตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรภาคกลาง”.
 เอกสารการวิจัยคณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๓.
- ศักดิ์ชัย รัชโพธิ์. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามโครงการทฤษฎีใหม่ ตำบลคุ้มเก่า อำเภอ
 เขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาศิลปศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๓.

สัมภาษณ์

- ไพศาล สุมาลัย, เกษตรกรต้นแบบจังหวัดสระบุรี. สัมภาษณ์. ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๐.
 สำราญ ศรีวิราช, เกษตรกรต้นแบบจังหวัดสระบุรี. สัมภาษณ์. ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๐.
 พิษิตาภา ปัญญาหนู, เกษตรกรต้นแบบจังหวัดสระบุรี. สัมภาษณ์. ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๐.
 ทวี จวนแสนเทพ, เกษตรกรต้นแบบจังหวัดเชียงราย. สัมภาษณ์. ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐.
 แสงจันทร์ ปวงรังสี, เกษตรกรต้นแบบจังหวัดเชียงราย. สัมภาษณ์. ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐.
 อำนวย จุ่มดี, เกษตรกรต้นแบบจังหวัดเชียงราย. สัมภาษณ์. ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐.
 มานิตย์ สมประดี, ร้อยตำรวจตรี, เกษตรกรต้นแบบจังหวัดนครราชสีมา. สัมภาษณ์. ๔ พฤษภาคม
 ๒๕๖๐.
 ศักดิ์ชัย ดอนฉิมพลี, เกษตรกรต้นแบบจังหวัดนครราชสีมา. สัมภาษณ์. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐.
 สะอาด สิ้นสอนง่าย, ร้อยตรี, เกษตรกรต้นแบบจังหวัดนครราชสีมา. สัมภาษณ์. ๔ พฤษภาคม
 ๒๕๖๐.
 ทนงค์ แสงเกิด, เกษตรกรต้นแบบจังหวัดพัทลุง. สัมภาษณ์. ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐.
 ประกอบ แดงปก, เกษตรกรต้นแบบจังหวัดพัทลุง. สัมภาษณ์. ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

- วิจิต สุมามาน, เกษตรกรต้นแบบจังหวัดพัทลุง. สัมภาษณ์. ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐.
- ประสาท พาศิริ, อดีตเลขาธิการ กปร.. สัมภาษณ์. ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.
- รัตน์ะ สวามีชัย. รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร. สัมภาษณ์. ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๐.
- บุญศรี อินทร์น้อย, รักษาราชการแทนผู้อำนวยการกองประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กรมวิชาการเกษตร. สัมภาษณ์. ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๐.
- มนูญ พุกกลม, ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการเกษตรของมูลนิธิชัยพัฒนา. สัมภาษณ์. ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๐.
- ชาญ รามัญอุดม, พันตำรวจโท, สารวัตรงานขยายผล ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี. สัมภาษณ์. ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๐.
- ประจวบ ลีรักษาเกียรติ, ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี. สัมภาษณ์. ๒๗ เมษายน ๒๕๖๐.
- สุรัช ธนุศิลป์, ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่. สัมภาษณ์. ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๐.
- สายหยุด เพ็ชรสุข, ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส. สัมภาษณ์. ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.
- บัณฑิตย์ เทวีทวารักษ์, ผู้ว่าราชการจังหวัดสระบุรี. สัมภาษณ์. ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐.
- วิเชียร จันทรโณทัย, ผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา. สัมภาษณ์. ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๐.
- บุญเวทย์ ศรีพวงใจ, รองผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย. สัมภาษณ์. ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.
- จรัสชัย โชคเรืองสกุล, รองผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง. สัมภาษณ์. ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

เอกสารไม่ตีพิมพ์

- กลุ่มงานส่งเสริมการจัดการฟาร์ม. กองส่งเสริมธุรกิจเกษตร, กรมส่งเสริมการเกษตร. “เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการเกษตรที่พึ่งตนเอง”. เอกสารคู่มือและแนวทางสำหรับเกษตรกร. มิถุนายน ๒๕๔๓. (จัดทำเอกสารอิเล็กทรอนิกส์โดยสำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์)
- เกษตรและสหกรณ์, กระทรวง. “คู่มือการปฏิบัติงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่”. ม.ป.ท., ตุลาคม ๒๕๕๙.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. “การพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทย”. เอกสารประกอบการประชุมประจำปีการพัฒนายั่งยืน ศูนย์การประชุมและแสดงสินค้า อิมแพค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี. ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๖.
- ป้องกันราชอาณาจักร, วิทยาลัย. “คู่มือเรื่องความมั่นคงแห่งชาติ”. เอกสาร วปอ.หมายเลข ๐๐๘. ๒๕๕๒.
- ส่วนวิจัยเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตร. “ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการประกอบอาชีพเกษตร”. เอกสารวิจัยสำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. ๒๕๕๑.
- ส่งเสริมการเกษตร, กรม. **คู่มือโครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่และเกษตรกรรมยั่งยืน (สำหรับเจ้าหน้าที่)**. เอกสารอัดสำเนา, ตุลาคม ๒๕๕๙.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

กสิกรรมธรรมชาติ, มูลนิธิ. “หลักการ การปฏิบัติ ตัวอย่างของทฤษฎีใหม่”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.agrinature.or.th>node>, ๒๕๖๐.

คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, สำนักงาน. “โครงการ ขยายผลทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริบริเวณรอบพื้นที่วัดมงคลชัยพัฒนา อำเภอลำสนธิ จังหวัดสุพรรณบุรี”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.rdpb.go.th/RDPB/Front/Projects/ImportantDetail.aspx?projectid=๒๔๔#Top.,๒๕๖๐>
 ชัยพัฒนา, มูลนิธิ. “โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://www.chaipat.or.th>site_content>๒๙๓-a...,๒๕๖๐.

ทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์ (Maslow’s theory of motivation). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.ex.-mba.buu.ac.th>Ex-๒๔-Bkk>, ๒๕๖๐.

ทฤษฎีแรงจูงใจของเฮอริซเบิร์ก (Frederick. Herzberg). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://www.digital_collect.lib.buu.ac.th>chapter๒, ๒๕๖๐.

สบพันธ์ ชิตานนท์. “เศรษฐกิจพอเพียง หนทางสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน”. ๒๕๔๙. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก : <http://www.gotoknow.org>post>, ๒๕๖๐.

ภาษาต่างประเทศ

William, W.. **Studying Implementation : Methodological and Administrative Issue**. Chatham,N.J. : Chatham House Publishers, ๑๙๘๒.

Pressman, J.L.,& Wildavsky, A.B.. **Implementation**. ๒ nd ed., California : University of California Press, ๑๙๗๙.

Van Meter, D., & Van Horn, C.E.. “The Implementation of Intergovernmental Policy”. In Stuart S.Nagel Ed. **Policy Studies Review Annual**. California: California Sage Publications, ๑๙๗๕.

Mclauhlin, M.W.. **Evaluation and Reform : The Elementary and Secondary Education Act of ๑๙๖๕**. Massachusetts : Rallinger, ๑๙๗๕.

Sabatier, P.A., Mazmamian, D.A.. “Effective Policy Implementation”. Lexington Books, Lexington, MA, ๑๙๘๑.

Bardach, E.. Implementation Studies and the Study of Implements. “Presented at The ๑๙๘๐ meetings of American Policy Science Association”. University of California, Berkeley, ๑๙๘๐.

Quade, E.S.. **Analysis for Public Decision**. ๒ nd ed. New York : Elsevier Science

Publishing Co.Inc., ୧୯୯୭.

Cheema, G.S., & Rondinelli, D.A.. **Implementation Decentralization Programmes in Asia : Local Capacity for Rural Development.** Nagoya, : United Nations Center for Regional Development, ୧୯୯୩.

Hambleton, R.. “Planning Systems and Policy Implementation”. **Journal of Public Policy.** ୧୯୯୩.

Alexander, E.R.. From Idea to action, Note for a contingency Theory of the Policy Implementation Process, Administration Process. **Administration and Society.** ୧୯୯୫.

Putt, A.D., & Springer F.J.. **Policy Research : Concept, Methods and Application.** New Jersey : Prentice Hall, ୧୯୯୯.

Barrett, S., & Fudge, C.. **Policy and Action : Essays on the Implementation of Public Policy.** London : Routledge, ୧୯୯୭.

Anita E. Woolfolk. **Motivation and Personality.** ୨ nd, Bangkok : Welean, ୧୯୯୫.

ภาคผนวก

ผนวก ก

แบบสำรวจข้อมูล

แบบสำรวจข้อมูลการดำเนินงานส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

จังหวัด.....

คำชี้แจง

๑. ข้อมูลตามแบบสำรวจฯ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ประโยชน์ในการศึกษาวิจัยของ ดร.ชรัส บุญผสะ รองผู้ว่าราชการจังหวัดสระบุรี นักศึกษาหลักสูตร วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) รุ่นที่ ๕๙

๒. เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแบบสำรวจ หมายถึง การทำเกษตรโดยมีการบริหารจัดการพื้นที่ และน้ำ โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น ๔ ส่วน ประกอบด้วย ทำนา ขุดสระน้ำ ทำการเกษตรผสมผสาน และที่อยู่อาศัย/เลี้ยงสัตว์

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

๑. จังหวัดมีเนื้อที่ทั้งหมด ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ไร่ มีประชากรทั้งสิ้น คน (ณ วันที่.....เดือนมกราคม พ.ศ.๒๕๖๐) แบ่งการปกครองออกเป็น อำเภอ.....ตำบล.....หมู่บ้าน การปกครองท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด ๑ แห่ง เทศบาลเมือง แห่ง เทศบาลตำบล..... แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล แห่ง

๒. ลักษณะภูมิประเทศ

.....

.....

๓. แหล่งน้ำที่สำคัญ.....

.....

.....

๔. ลักษณะภูมิอากาศ

.....

.....

๕. ข้อมูลการเกษตรกรรม

๕.๑ พื้นที่การเกษตรทั้งหมด ไร่

๕.๒ อยู่ในเขตชลประทานประมาณ ไร่ หรือร้อยละ..... ของพื้นที่

การเกษตร

๕.๓ การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม

พื้นที่การเกษตร	จำนวน (ไร่)	ร้อยละ
๑. ทำนา		
๒. ทำสวน		
๓. ทำไร่		
๔. อื่น ๆ (ระบุ)		
รวม		๑๐๐

๕.๔ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่

.....

.....

.....

ตอนที่ ๒ การดำเนินงานส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

๑. จังหวัดได้เริ่มดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. โดยมีหน่วยงานที่เป็นเจ้าภาพหลักคือ.....

.....

๒. ปัจจุบันในจังหวัดมีศูนย์เรียนรู้การเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ หรือศูนย์อื่นที่มีกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ ดังนี้

๒.๑ ศูนย์ระดับจังหวัด ได้แก่

.....

๒.๒ ศูนย์ระดับอำเภอ ได้แก่

.....

๒.๓ ศูนย์ระดับตำบล ได้แก่

.....

๓. รูปแบบการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริที่ผ่านมา ได้แก่

() คณะกรรมการ/คณะทำงานระดับจังหวัด เรียกว่า

.....

() คณะกรรมการ/คณะทำงานระดับอำเภอ เรียกว่า

.....

() คณะกรรมการ/คณะทำงานระดับตำบล เรียกว่า

.....

() อื่นๆ (ระบุ).....

๔. ปัจจุบันในจังหวัดนี้มีเกษตรกรที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ จำนวน ครอบครัว (ราย)

๕. ตามข้อ ๔. เกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ สามารถเป็นต้นแบบได้ ดังนี้ (ระบุ ๕ ราย)

๕.๑ ชื่อ..... สกุล

อยู่บ้านเลขที่ หมู่ที่ ตำบล อำเภอ

จังหวัด โทรศัพท์

๕.๒ ชื่อ..... สกุล

อยู่บ้านเลขที่ หมู่ที่ ตำบล อำเภอ

จังหวัด โทรศัพท์

๕.๓ ชื่อ..... สกุล

อยู่บ้านเลขที่ หมู่ที่ ตำบล อำเภอ

จังหวัด โทรศัพท์

๕.๔ ชื่อ..... สกุล

อยู่บ้านเลขที่ หมู่ที่ ตำบล อำเภอ

จังหวัด โทรศัพท์

๕.๕ ชื่อ..... สกุล

อยู่บ้านเลขที่ หมู่ที่ ตำบล อำเภอ

จังหวัด โทรศัพท์

๖. หากพิจารณาในภาพรวมเห็นว่า ในจังหวัดนี้อำเภอที่มีผลการดำเนินงานส่งเสริม/ขยายผล การเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริเชิงประจักษ์เด่นชัดที่สุด ได้แก่

.....

.....

(ลงชื่อ)

ผู้ให้ข้อมูล

(.....)

ตำแหน่ง.....

สำนักงานเกษตรจังหวัด.....

วันที่ เดือน พ.ศ.

ผนวก ข

แบบสัมภาษณ์เกษตรกรต้นแบบ

คำถามหลักที่ใช้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง แนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่
ตามแนวพระราชดำริ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สำหรับเกษตรกรต้นแบบ

ชื่อ – สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....
อยู่บ้านเลขที่ หมู่ที่ ตำบล อำเภอ.....
จังหวัด..... โทรศัพท์

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

๑. เพศ () ชาย () หญิง
๒. อายุ ปี
๓. ระดับการศึกษาสูงสุด.....
๔. อาชีพเดิม.....
๕. อาชีพปัจจุบัน.....
๖. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนคน ได้แก่.....
-
๗. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำงานมีรายได้ คน ได้แก่.....
๘. ปัจจุบันครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ย เดือนละ บาท หรือประมาณปีละ.....บาท
๙. ปัจจุบันครัวเรือนมีหนี้สินประมาณ บาท
- เป็นหนี้ () ธนาคาร () กองทุนหมู่บ้าน
() เอกชน () อื่นๆ (ระบุ)

ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่

(ขอให้ผู้ให้สัมภาษณ์เล่าหรืออธิบายข้อเท็จจริงและแสดงความคิดเห็นตามคำถามสัมภาษณ์
ดังต่อไปนี้)

๑. ครัวเรือนของท่านมีพื้นที่ทำการเกษตร จำนวน ไร่ งาน ตารางวา
- ๑.๑ เป็นเจ้าของ ไร่ งาน ตารางวา
- ๑.๒ เป็นที่ดินเช่าจากผู้อื่น ไร่ งาน ตารางวา
- ๑.๓ เป็นที่ดินอื่น ๆ (ระบุ) จำนวน ไร่ งาน ตารางวา

๒. ก่อนที่ครัวเรือนของท่านจะนำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริมาปฏิบัติ ครัวเรือนของท่านประกอบอาชีพใด อย่างไร มีรายได้เพียงพอกับรายจ่ายหรือไม่ อย่างไร และคุณภาพชีวิตของคนในครอบครัวเป็นอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....
.....

๓. ครัวเรือนของท่านเริ่มทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตั้งแต่ ปีพ.ศ.ใด การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ช่วงแรกเป็นอย่างไร เริ่มประสบความสำเร็จเมื่อใด อย่างไร

.....
.....
.....

๔. เหตุใดครอบครัวของท่านจึงเปลี่ยนแปลงการทำการเกษตรจากแบบเดิมมาเป็นเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

.....
.....
.....

๕. ผลการนำเกษตรทฤษฎีใหม่มาปฏิบัติเป็นอย่างไร
๕.๑ ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน (แบ่งพื้นที่ออกเป็นกี่ส่วน ทำอะไรบ้าง เช่น ทำนาที่ไร่ ทำไร่ (อะไร) ไร่ขุดสระน้ำที่ไร่ ทำเกษตรผสมผสานที่ไร่ อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ที่ไร่ ฯลฯ)

.....
.....
.....

๕.๒ ด้านการผลิต (มีการทำกิจกรรมการเกษตร เช่น ปลูกอะไรบ้าง จำนวนมากน้อยเพียงใด การเลี้ยงปลา เลี้ยงสัตว์ และอื่นๆ มีอะไรบ้าง อย่างไร)

.....
.....
.....

๕.๓ ด้านรายได้/รายจ่าย (ครัวเรือนมีรายได้จากอะไรบ้าง มากน้อยเพียงใด เพิ่มขึ้นหรือไม่ อย่างไร และมีรายจ่ายเป็นค่าใช้จ่ายอะไรบ้าง ลดลงหรือไม่ อย่างไร มีเงินเหลือเก็บออมบ้างหรือไม่ หรือเป็นหนี้สินเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างไร)

.....
.....
.....
.....

๕.๔ ด้านคุณภาพชีวิต (สมาชิกในครัวเรือนมีคุณภาพชีวิตเป็นอย่างไรบ้าง เช่น สุขภาพอนามัย การศึกษา ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือน ความเป็นอยู่ของคนในครอบครัวเป็นอย่างไรบ้าง โดยรวมมีความสุขหรือไม่ อย่างไร)

.....
.....
.....
.....

๕.๕ ด้านสังคม (มีการทำกิจกรรมกับเพื่อนบ้าน/วัด โรงเรียน และชุมชนอย่างไรบ้าง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในครัวเรือนความสัมพันธ์กับคนในชุมชนเป็นอย่างไรบ้าง ความสงบสุขในชุมชนเป็นอย่างไร ฯลฯ)

.....
.....
.....

๕.๖ อื่นๆ (ระบุ)

.....
.....

๖. โดยสรุปท่านคิดว่า การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริเกิดประโยชน์อะไรบ้าง

.....
.....
.....
.....

๗. จากการทำนนำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริมาปฏิบัติ เป็นเวลาประมาณ ปี
จนประสบผลสำเร็จ ขอทราบว่า

๗.๑ มีปัจจัยใดบ้างที่ช่วยสนับสนุนให้การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ประสบความสำเร็จ (เช่น แรงจูงใจ
หรือแรงบันดาลใจ ความขยัน การประหยัด การศึกษาเรียนรู้ ประโยชน์ของเกษตรทฤษฎีใหม่
สภาพพื้นที่ ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคล ชุมชน หรือหน่วยงานใดบ้าง ฯลฯ)

.....
.....
.....
.....

๗.๒ มีปัจจัยใดบ้างที่เป็นอุปสรรค (เช่น เงินทุน/แหล่งทุน สภาพพื้นที่ แหล่งน้ำ สุขภาพ
แรงงาน ฯลฯ)

.....
.....
.....
.....

๘. ขอให้ท่านแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะว่า หากจะขยายผลการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนว
พระราชดำรินในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศให้ประสบความสำเร็จ กล่าวคือ เกษตรกรส่วนใหญ่ได้นำไป
ปฏิบัติอย่างจริงจัง ควรมีแนวทางการดำเนินการอย่างไรบ้าง (ทั้งในส่วนของเกษตรกร ภาคประชาชน
ทางราชการ และภาคส่วนต่าง ๆ)

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ชื่อ - สกุล ผู้สัมภาษณ์
วันที่ เดือน พ.ศ.

ผนวก ค

คำถามหลักที่ใช้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง แนวทางการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สำหรับผู้บริหารระดับนโยบาย/ผู้ทรงคุณวุฒิ

ชื่อ – สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์

ตำแหน่ง

สังกัด

ดำรงตำแหน่งปัจจุบัน ตั้งแต่

(ขอให้ผู้ให้สัมภาษณ์กรุณาเล่าข้อเท็จจริงหรือให้ความเห็นในแต่ละประเด็นคำถาม ดังต่อไปนี้)

๑. คำถามเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของหน่วยงาน

๑.๑ หน่วยงานของท่านมีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....
.....

๑.๒ ที่ผ่านมามาจนถึงปัจจุบันหน่วยงานของท่านมีแผนงาน/โครงการอะไรบ้างที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

.....
.....
.....
.....

๑.๓ ผลการดำเนินงานที่ผ่านมามาจนถึงปัจจุบันเป็นอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....
.....

๒. คำถามเกี่ยวกับการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่

ในความคิดเห็นของท่าน ท่านคิดว่า ผลการส่งเสริมให้เกษตรกรนำเกษตรทฤษฎีใหม่ไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศในภาพรวมเป็นอย่างไรบ้าง (เช่น ความสำเร็จ/ความก้าวหน้ามากน้อยเพียงใด เกษตรกรหรือประชาชนทั่วไปมีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่มากน้อยเพียงใด อย่างไร มีการนำไปปฏิบัติมากน้อยเพียงใด อย่างไร เกษตรกรที่นำไปปฏิบัติประสบความสำเร็จในชีวิตหรือไม่ อย่างไร ฯลฯ)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๓. คำถามเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุน

ในช่วงเวลาที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ท่านคิดว่ามีปัจจัยใดบ้างที่สนับสนุนให้การดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริมีความก้าวหน้า (เช่น เกษตรกร ผู้นำชุมชน แรงจูงใจ หลักการ/ประโยชน์ของเกษตรทฤษฎีใหม่ ส่วนราชการ ฯลฯ)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๔. คำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

ในช่วงเวลาที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ท่านคิดว่า มีปัจจัยใดบ้างที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน ส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ (เช่น สภาพพื้นที่ แหล่งน้ำ งบประมาณ/เงินทุน ความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ ความชัดเจนของนโยบาย ฯลฯ)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๕. คำถามเกี่ยวกับข้อเสนอที่เป็นแนวทางส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริให้ประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น

ท่านคิดว่า แนวทางที่เหมาะสมที่จะทำให้การขยายผลการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริประสบผลสำเร็จควรเป็นอย่างไร (เช่น ความชัดเจนของนโยบาย รูปแบบการดำเนินงาน ระบบบริหารงาน ความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ การสนับสนุนงบประมาณ การให้การศึกษา ความรู้/สถานศึกษา การประชาสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมของประชาชน ฯลฯ)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ชื่อผู้สัมภาษณ์/บันทึกเทป

วันที่ เดือน พ.ศ. ๒๕๖๐

ผนวก ง

คำถามเพิ่มเติมที่ใช้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง แนวทางการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สำหรับผู้บริหารระดับกรม/กระทรวงเกษตรฯ

ชื่อ – สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์

ตำแหน่ง

สังกัด

ดำรงตำแหน่งปัจจุบัน ตั้งแต่

(ขอให้ผู้ให้สัมภาษณ์กรุณาเล่าข้อเท็จจริงหรือให้ความเห็นในแต่ละประเด็นคำถาม ดังต่อไปนี้)

คำถามเกี่ยวกับการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ในช่วงเวลาที่ผ่านมา จนถึงปัจจุบัน

๑. ในช่วงเวลาที่ผ่านมา (พ.ศ. ๒๕๓๗ - ๒๕๕๘) กระทรวงเกษตรฯ มีนโยบายเกี่ยวกับการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างไร มีรูปแบบการดำเนินงานในระดับส่วนกลาง จังหวัด อำเภอ ตำบล อย่างไร มีโครงการที่สำคัญอะไรบ้าง และผลการดำเนินงานเป็นอย่างไรบ้าง

ตอบ ๑.๑ นโยบายเกี่ยวกับการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ตอบ ๑.๒ รูปแบบการดำเนินงานในระดับส่วนกลาง จังหวัด อำเภอ ตำบล

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ตอบ ๑.๓ โครงการที่สำคัญ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอบ ๑.๔ ผลการดำเนินงาน

.....

.....

.....

.....

.....

๒. ในปัจจุบัน (พ.ศ.๒๕๕๙ - ปัจจุบัน) กระทรวงเกษตรฯ มีนโยบายเกี่ยวกับการขยายผลเกษตร
ทฤษฎีใหม่อย่างไร มีรูปแบบการดำเนินงานในระดับส่วนกลาง จังหวัด อำเภอ ตำบล อย่างไร และมี
โครงการที่สำคัญอะไรบ้าง

ตอบ ๒.๑ นโยบายเกี่ยวกับการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอบ ๒.๒ รูปแบบการดำเนินงานในระดับส่วนกลาง จังหวัด อำเภอ ตำบล

.....

.....

.....

.....

.....

ตอบ ๒.๓ โครงการที่สำคัญ

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ตอบ ๒.๔ ผลการดำเนินงาน

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ชื่อผู้สัมภาษณ์/บันทึกเทป

วันที่ เดือน พ.ศ. ๒๕๖๐

ผนวก จ

แบบสรุปผลการจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เพื่อการศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่

ตามแนวพระราชดำริ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (ระดับจังหวัด)

จังหวัด

๑. ที่ผ่านมাজังหวัดนี้ได้ดำเนินการส่งเสริมการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริตั้งแต่เมื่อใด
หน่วยงานใดเป็นองค์กรหลักที่ดำเนินการ และมีรูปแบบ ขั้นตอน วิธีดำเนินการอย่างไร

.....
.....
.....
.....

๒. ในปัจจุบันเกษตรกรในจังหวัดนี้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ
มาปฏิบัติมากน้อยเพียงใด อย่างไร

.....
.....
.....

๓. ในปัจจุบันจังหวัดนี้มีจำนวนเกษตรกรที่นำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริมาปฏิบัติมาก
น้อยเพียงใด

.....
.....
.....
.....

๔. ผลการนำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริมาปฏิบัติของเกษตรกรจังหวัดนี้โดยภาพรวมเป็น
อย่างไร และมีเกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จจนเป็นต้นแบบหรือ Best practice มีหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....
.....

๗. การดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน เห็นว่ามีปัจจัยใดบ้าง ที่เป็นอุปสรรคการดำเนินงานให้เกิดผลสำเร็จ และแต่ละปัจจัยมีผลต่อการดำเนินงานอย่างไร (เช่น สภาพพื้นที่ แหล่งน้ำ งบประมาณ/เงินทุน ความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ ความชัดเจนของนโยบาย ฯลฯ)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๘. เมื่อได้ทบทวนและวิเคราะห์การดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันแล้ว ขอเสนอแนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริให้ประสบผลสำเร็จ ดังนี้ (ระบุด้านต่างๆไว้ให้เป็นแนวทาง) (เช่น ความชัดเจนของนโยบาย รูปแบบการดำเนินงาน ระบบบริหารงาน ความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ การสนับสนุนงบประมาณ การให้การศึกษา ความรู้/สถานศึกษา การประชาสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมของประชาชน ฯลฯ)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ผนวก ฉ

แบบสรุปผลการจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เพื่อการศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่

ตามแนวพระราชดำริ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (ระดับอำเภอ/ตำบล)

อำเภอ จังหวัด

๑. ที่ผ่านมามีอำเภอใดได้ดำเนินการส่งเสริมการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริตั้งแต่เมื่อใด
หน่วยงานใดเป็นองค์กรหลักที่ดำเนินการ และมีรูปแบบ ขั้นตอน วิธีดำเนินการอย่างไร

.....
.....
.....

๒. ในปัจจุบันเกษตรกรในอำเภอนี้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ
มาปฏิบัติมากน้อยเพียงใด อย่างไร

.....
.....
.....

๓. ในปัจจุบันอำเภอนี้มีจำนวนเกษตรกรที่นำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริมาปฏิบัติมากน้อย
เพียงใด

.....
.....
.....

๔. ผลการนำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริมาปฏิบัติของเกษตรกรอำเภอนี้โดยภาพรวมเป็น
อย่างไร และมีเกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จจนเป็นต้นแบบหรือ Best practice มีหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

๕. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องแต่ละหน่วยงานมีบทบาทหรือมีแผนงาน/โครงการสนับสนุนการส่งเสริม
เกษตรทฤษฎีใหม่อย่างไรบ้าง (ระบุแต่ละหน่วยงาน)

.....
.....
.....
.....
.....

๖. การดำเนินการส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน เห็นว่ามี
ปัจจัยใดบ้าง ที่สนับสนุนการดำเนินงานให้เกิดผลสำเร็จ และแต่ละปัจจัยมีผลต่อการดำเนินงาน
อย่างไร (เช่น เกษตรกร ผู้นำชุมชน แรงจูงใจ หลักการ/ประโยชน์ของเกษตรทฤษฎีใหม่
ส่วนราชการ ฯลฯ)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๗. การดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน เห็นว่ามี
ปัจจัยใดบ้าง ที่เป็นอุปสรรคการดำเนินงานให้เกิดผลสำเร็จ และแต่ละปัจจัยมีผลต่อการดำเนินงาน
อย่างไร (เช่น สภาพพื้นที่ แหล่งน้ำ งบประมาณ/เงินทุน ความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ
ความชัดเจนของนโยบาย ฯลฯ)

.....
.....
.....
.....
.....
.....

๘. เมื่อได้ทบทวนและวิเคราะห์การดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริที่ผ่านมามาจนถึงปัจจุบันแล้ว ขอเสนอแนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริให้ประสบผลสำเร็จ ดังนี้ (ระบุด้านต่างๆไว้ให้เป็นแนวทาง) (เช่น ความชัดเจนของนโยบาย รูปแบบการดำเนินงาน ระบบบริหารงาน ความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ การสนับสนุนงบประมาณ การให้การศึกษา ความรู้/สถานศึกษา การประชาสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมของประชาชน ฯลฯ)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นายชรัส บุญณสะ
วัน เดือน ปีเกิด	๒๙ ธันวาคม ๒๕๐๓
การศึกษาอบรม	- พ.ศ.๒๕๒๔ ประกาศนียบัตร พนักงานอนามัย - พ.ศ.๒๕๒๔ ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) - พ.ศ.๒๕๒๙ พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) - พ.ศ.๒๕๓๕ นิเทศศาสตรบัณฑิต - พ.ศ.๒๕๔๐ นิติศาสตรบัณฑิต - พ.ศ.๒๕๕๓ รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต - หลักสูตร นายอำเภอ รุ่นที่ ๔๗ (พ.ศ.๒๕๔๓) - หลักสูตร นักปกครองระดับสูง รุ่นที่ ๕๓ (พ.ศ.๒๕๕๓)
ประวัติการทำงาน	หัวหน้าสถานีอนามัยบ้านกระทุ่มล้ม อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ปลัดอำเภอ ผู้ช่วยผู้ตรวจการส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ฝึกอบรมวิทยาลัยการ ปกครอง เลขานุการผู้ว่าราชการจังหวัด ป้องกันจังหวัด นายอำเภอเมยวดี นายอำเภอเสลภูมิ นายอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด นายอำเภอวังม่วง นายอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี และนายอำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา ปลัดจังหวัดสระบุรี
ตำแหน่งปัจจุบัน	รองผู้ว่าราชการจังหวัดสระบุรี

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา การเศรษฐกิจ

เรื่อง แนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ผู้วิจัย นายชรัส บุญณสะ หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 59

ตำแหน่ง รองผู้ว่าราชการจังหวัดสระบุรี

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม คนไทยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ และเลี้ยงสัตว์ การเพาะปลูกของเกษตรกรซึ่งไม่ได้อยู่ในเขตชลประทานต้องพึ่งพาอาศัยฝนจากธรรมชาติเป็นหลัก ปัญหาที่สำคัญในการประกอบอาชีพของเกษตรกรไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ การขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร โดยเฉพาะพื้นที่ที่อยู่นอกเขตชลประทานซึ่งเป็นพื้นที่เกษตรกรรมส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งมีความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายจากความแปรปรวนของสภาพดิน ฟ้า อากาศ ฝนทิ้งช่วง และภัยพิบัติต่าง ๆ เกษตรกรส่วนใหญ่ถือครองที่ดินขนาดเล็กเฉลี่ยต่อครัวเรือนประมาณ 15-20 ไร่ ประกอบกับวิธีการทำการเกษตรของเกษตรกรไทยส่วนใหญ่ยังคงปฏิบัติตามเดิมไม่เป็นไปตามหลักวิชา เช่น ปลูกพืชชนิดเดียวมาเป็นระยะเวลานาน ปราศจากการปรับปรุงบำรุงดินและไม่มีการจัดหาแหล่งน้ำในพื้นที่การเกษตร ทำให้การประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรมได้ผลผลิตต่ำ ส่งผลให้ครอบครัวขาดรายได้ที่มั่นคง ประสบปัญหาความยากจน มีหนี้สินเพิ่มขึ้น และส่งผลกระทบต่อการพัฒนาในด้านอื่นๆ

ตลอดรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 เป็นเวลา 70 ปี พระองค์ท่านทรงตระหนักถึงความทุกข์ยากของราษฎรในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ชาวไร่ ชาวนา ที่เดือดร้อนจากการดำเนินชีวิตหรือการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระองค์ทรงตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาแหล่งน้ำซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตในไร่นา ครั้งหนึ่งทรงมีพระราชดำรัสว่า “หลักสำคัญว่าต้องมีน้ำ...เพราะชีวิตอยู่ที่นั่น...ถ้ามีน้ำคนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้...” จนต่อมาได้ทรงทำการศึกษาและวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อหาแนวทางในการทำการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่ส่วนพระองค์บริเวณวัดมิ่งมงคลชัยพัฒนา ตำบลห้วยบง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2532 – 2536 จนประสบผลสำเร็จ เรียกว่า “ทฤษฎีใหม่” ซึ่งถือเป็นทฤษฎีพระราชทานที่พระองค์ได้พระราชทาน

แก่เกษตรกรพสกนิกรของพระองค์ เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับหลักการบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตร ในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด สามารถพึ่งตนเองได้ มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่อย่างพอกพอกกิน และยั่งยืน โดยแบ่งพื้นที่เป็น 4 ส่วน ได้แก่ พื้นที่ขุดสระน้ำ พื้นที่นาปลูกข้าว พื้นที่ไร่พืชสวนแบบผสมผสาน และพื้นที่สำหรับอยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ และปลูกพืชผักสวนครัว

เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริถือเป็นหนึ่งใน “ศาสตร์พระราชา” ซึ่งเป็นพระอัจฉริยภาพของพระองค์ในการพัฒนาประสิทธิภาพทางการเกษตรที่สำคัญ เพื่อให้สอดคล้องต่อการดำเนินชีวิตของเกษตรกร ซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรพออยู่ พอกิน มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข พึ่งตนเองได้ ชุมชนมีความเข้มแข็ง และเกิดดุลยภาพของการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ตามแนวความคิดพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งเป็นการพัฒนาที่มองมนุษย์อยู่ในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาติทั้งหมดที่ต้องอยู่ร่วมกันอย่างประสานเกื้อกูล เป็นการพัฒนาระบบความสัมพันธ์ 4 องค์ประกอบดำเนินไปด้วยกัน ได้แก่ มนุษย์ สังคม ธรรมชาติ และเทคโนโลยี พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระราชดำริเกี่ยวกับ “ทฤษฎีใหม่” พระราชทานแก่บุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าถวายชัยมงคลในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2537 ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้มีการเผยแพร่เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริไปสู่เกษตรกรอย่างกว้างขวาง เพื่อนำไปเป็นแนวทางพัฒนาปรับปรุงการประกอบอาชีพเกษตรกรหรือประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ถึงฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการพัฒนา ซึ่งเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริก็เป็นตัวอย่างของการดำเนินงานที่สอดคล้องและเป็นไปตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นรูปธรรม ในส่วนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรดำเนินกิจกรรมตามโครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

จากการศึกษาถึงความก้าวหน้าในการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริในระดับพื้นที่ในจังหวัดต่าง ๆ พบว่า การนำเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติจริงของเกษตรกรยังไม่มากเท่าที่ควร เป็นเหตุให้ปัญหาพื้นฐานด้านการเกษตรยังคงเป็นปัญหาซ้ำซากที่ตกค้างอยู่ ทำให้เสียโอกาสและส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศในภาพรวม ประกอบกับปัญหาด้านการประกอบอาชีพ รายได้ และคุณภาพชีวิตของเกษตรกรซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ย่อมส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของมนุษย์ การพัฒนาสู่ความยั่งยืน และความมั่นคงของชาติ

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการนำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริไปปฏิบัติของเกษตรกรระดับครัวเรือน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริในระดับพื้นที่
3. เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริให้ประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น และจัดทำข้อเสนอแนวทางการดำเนินงานขยายผลให้ประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ศึกษา ใช้ครอบครัวเกษตรกรต้นแบบและจังหวัดเป็นหน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) โดยเลือกศึกษาจังหวัดที่มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การผลิตพืชตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือเป็นที่ตั้งโครงการศึกษาวิจัยเกษตรทฤษฎีใหม่ต้นแบบ มีจำนวนเกษตรกรที่ทำนามาก และมีผลการดำเนินงานส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริเด่นชัดภาคละ ๑ จังหวัด จำนวน ๔ ภาค รวม ๔ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสระบุรี จังหวัดเชียงราย จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดพิจิตร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หัวหน้าครอบครัวเกษตรกรต้นแบบ หัวหน้าส่วนราชการ/คณะกรรมการ/เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั่วประเทศ และผู้บริหารระดับนโยบายหรือผู้ทรงคุณวุฒิของกระทรวง กรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. ระยะเวลาที่ศึกษา เดือนธันวาคม พ.ศ.2537 - เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2560

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1. กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเป้าหมายการศึกษา ประกอบด้วย
 - 1.1 หัวหน้าครอบครัวเกษตรกรต้นแบบ จาก 4 จังหวัด ๆ ละ 3 คน รวม 12 คน
 - 1.2 คณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานศูนย์เรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ระดับตำบล จาก 4 จังหวัด ๆ ละ 1 อำเภอ ๆ ละ 6 คน จำนวน 24 คน ระดับอำเภอ 4 จังหวัด จำนวน 24 คน และระดับจังหวัด 4 จังหวัด ๆ ละ 13 คน จำนวน 52 คน
 - 1.3 ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 4 คน

1.4 ผู้บริหารระดับสูงหรือผู้ทรงคุณวุฒิของกระทรวง กรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ที่รับผิดชอบระดับนโยบายตามที่กำหนดไว้ในขอบเขตการศึกษาข้อ 1 จำนวน 8 คน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 การศึกษาวิเคราะห์เอกสารของทางราชการ และแบบสำรวจข้อมูลการดำเนินงาน
ส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ของ 4 จังหวัดที่เลือกศึกษา

2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
(Structured Interview) ผู้วิจัยกำหนดบุคคลผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ หัวหน้าครอบครัวเกษตรกรต้นแบบ
12 คน ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือผู้แทน 4 คน ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจาก
พระราชดำริ 4 คน อธิบดีกรมวิชาการหรือผู้แทน อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตรหรือผู้แทน
อธิบดีรองเลขาธิการสำนักงาน กปร. และผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการเกษตรของมูลนิธิชัยพัฒนา

2.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) จัดสนทนากลุ่ม 4 จังหวัด ๆ ละ 2 กลุ่ม โดย
เป็นกลุ่มสนทนาระดับตำบลและอำเภอ 1 กลุ่ม และกลุ่มสนทนาระดับจังหวัด 1 กลุ่ม รวม 8 กลุ่ม

2.4 การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participated Observation)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร่วมกับการวิเคราะห์แบบอุปนัย
(Analytic Induction)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการนำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนว
พระราชดำริไปปฏิบัติของเกษตรกรระดับครัวเรือน พบว่า ตัวเกษตรกร แรงงานในครอบครัว
ที่ดินทำกิน เงินทุน แหล่งน้ำในพื้นที่ และการสนับสนุนของภาครัฐและชุมชน เป็นปัจจัยที่มีผล
ต่อความสำเร็จของการนำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริไปปฏิบัติระดับครัวเรือน

2. ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนว
พระราชดำริในระดับพื้นที่ พบว่า ปัจจัยระดับครัวเรือน (ประกอบด้วย ตัวเกษตรกร แรงงาน
ที่ดินทำกิน และเงินทุน) ปัจจัยด้านสภาพพื้นที่ (ประกอบด้วย สามารถขุดสระ/บ่อได้ มีแหล่งน้ำ
ในตำบล/หมู่บ้าน และคุณภาพดิน) ปัจจัยด้านการบริหาร (ประกอบด้วย ความชัดเจนของนโยบาย
การบริหารจัดการ การให้การศึกษาเรียนรู้ การบูรณาการการสนับสนุนจากภาครัฐ ชุมชน และ
เอกชน และการประชาสัมพันธ์) และปัจจัยด้านแรงจูงใจ (ประกอบด้วย เกษตรกร และข้าราชการ)
เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริในระดับพื้นที่

3. ผลการศึกษาแนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริให้ประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น พบว่า แนวทางการดำเนินงานขยายผลการนำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริให้ประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น ได้แก่

- 3.1 ยกระดับความสำคัญของนโยบาย
- 3.2 พัฒนาระบบบริหารจัดการ
- 3.3 ปรับปรุงการให้การศึกษาเรียนรู้
- 3.4 จัดหาแหล่งน้ำใหญ่ในตำบล/หมู่บ้าน
- 3.5 ส่งเสริมตัวอย่างความสำเร็จให้กระจายในระดับตำบล/หมู่บ้าน
- 3.6 ประชาสัมพันธ์ความสำเร็จเพื่อสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้สนใจ
- 3.7 บูรณาการการสนับสนุนการดำเนินงานในรูปแบบ “สานพลังประชารัฐ”

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

1.1 การดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริควร รัฐบาลและกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ควรมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ ทั้งปัจจัยระดับครัวเรือน ปัจจัยด้านสภาพพื้นที่ ปัจจัยด้านการบริหาร และปัจจัยด้านแรงจูงใจ ตามผลการวิจัยข้างต้น

1.2 เพื่อให้การดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น รัฐบาลและกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ควรพิจารณาแนวทางที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ เพื่อปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

2. ข้อเสนอเชิงวิชาการ

2.1 ผู้วิจัยขอเสนอตัวแบบแนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริให้ประสบผลสำเร็จที่เป็นผลจากการวิจัยครั้งนี้ ดังแผนภาพที่ 1

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาตัวแบบให้สามารถอธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของปัจจัยที่มีผลต่อแนวทางการดำเนินงานขยายผลให้ประสบความสำเร็จได้มากยิ่งขึ้น

3. ข้อเสนอเชิงปฏิบัติ

จังหวัด อำเภอ ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง กลุ่ม/องค์กร และเกษตรกร สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริในระดับครัวเรือนและในระดับพื้นที่ได้ตามความเหมาะสม

แผนภาพที่ ๑ ตัวแบบแนวทางการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ
ของ นายชรัส บุญณสะ (Charat's Model)

